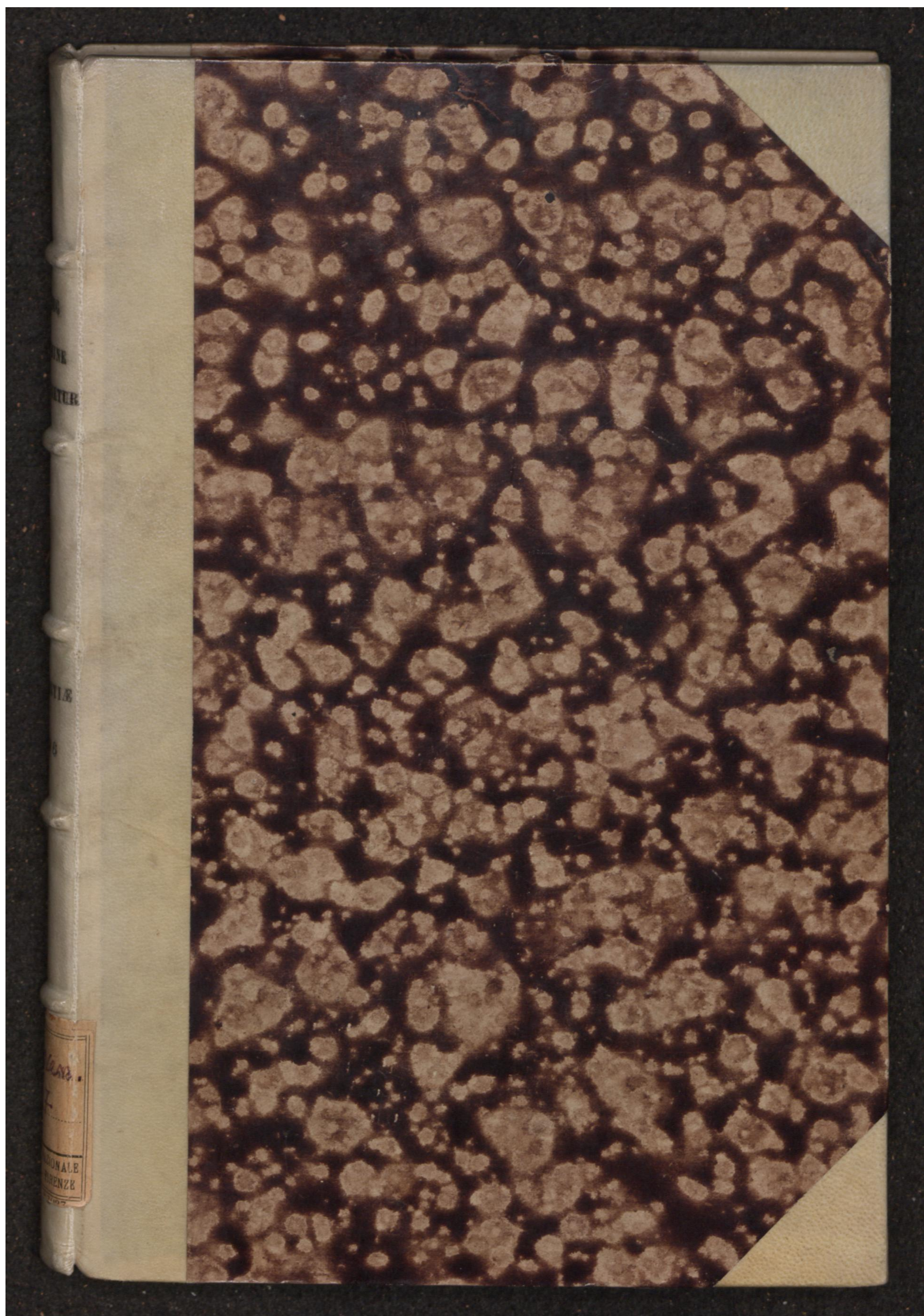
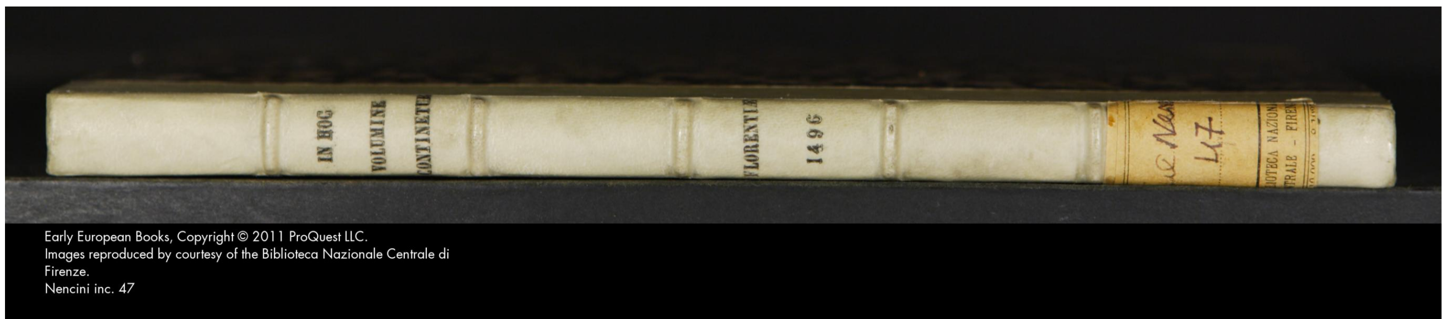

IN HOC
VOLUMINE
CONTINETUR
FLORENTIAE
1496

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

1/6/4

IN HOC VOLVMINE CON TINENTVR HI LIBRI.

Sebastianus Ciafferus Florẽtinus Canonicus Regula
ris Reuerendo in Christo patri Domino Galea
cio Bentiuolo Apostolicæ sedis prothono
tario Salutem in domino sempiternam

CATONEM Priscum Legimus obseruandissi
me domine Virũ sane grauissimũ & apud ro
manos tanta eloquẽtia præditũ: ut uulgo Ro
manus Demosthenes diceretur: cũ in græciã legatus
ꝓfectus fuisset: quæcũq; ipse apud Atheniẽses breuis
sima oratione expediret: īterpres multo uerborũ am
bitu uix renũtiabat. Quocirca rati sũt græcis quidem
sermonẽ ex labiis: Romanis autẽ ex corde ꝓferri. Sic
te mi Zacharia fecisse aīaduerto: cũ libellum tuũ ꝑle
go: q̄ de origine & laudibus sciẽtiarũ īscribitur. Itẽq;
cõtra Antipodes: & de cõtẽptu mũdi libellos mecum
ipse repeto. Nã mira breuitate/ tãta ī omni genere lau
dis uirorũ pręstãtiũ facta cõmemoras: ut uix q̄spiã lõ
go uolumīe explicare potuisset. Cũ itaq; īgeniũ tuũ:
eloquẽtiam: facilitatẽ: splẽdorem eximiũ: multarũq;
rerũ cognitionẽ: & ꝙ tãtorũ monumẽta uirorũ breui
cõplexus es: mẽte ipse reuoluo: nõ solũ in admiratio
nẽ/ sed in stuporẽ cõuertor. Quare hortor studiosissi
mũ quenq; hos libros ꝑlegat: ut uaria & multa omni
prorsus laude/ memoriaq; dignissima/ ueterũ monu
mẽtis excerpta/ ī eis discat: inueniatq; posteritas. Eos
igitur ego libros ad te mitto Reuerẽde pater/ ī signũ
præcipui amoris & singularis obseruantiæ meæ erga
Reuerẽdissimã D. T. Delectaberis arbitror breuitate/
nitore/ uarietate/ & copia rerum. Vale.

ZACHARIAE LILII VICENTINI CANONICI REGVLARIS AD VENERANDVM PATREM SACRIS LITTERIS ET PRVDENTIA CLARVM.D. GABRIELEM VICENTINVM CONCANONICVM DE ORIGINE ET LAVDIBVS SCIENTIARVM LIBER INCIPIT

VM SVPERIORIS AETATIS excellentes uiros qui ſeſe doctrinę penitus dediderũt/ frequẽti memoria repeto: tanta illos inuenio ubertate exornationis repleſſe ſẽtẽtias/ ut neſciã quid primum in eis admirari debeã: ſapiẽtiã ne in tanta eloquẽtia: an eloquentiã in tam præclara ſapientia. Sæpe aũt aduerti inter multos dubitari ſolitum: a quibus potiſſimum ueterum diſciplinæ litteraru minitium habuere: qui ue ĩ eis maxime excelluerũt. Quorum diſceptatione cõmotus rem ipſam licet ardui laboris diſſerẽdam illuſtrãdãq; ſuſcepi: quam reuerẽde pater nominis tui auſpicio inchoãdam cenſui: ꝙ te his ſtudiis eruditiſſimum intelligebã: ut ſiquid a me fortaſſe minus culte ſapiẽterq; elucubratũ eſſet: tua prudẽtia ornares/ atq; corrigeres. Et ꝗuis maiores noſtri in omni genere laudis ſingulares extiterint: uarie tamen illos litterarũ ſtudiis operam dediſſe comperio.

Am quosdam accepimus grãmaticæ artis disciplina excelluisse: quæ origo & fundamentũ dicitur liberaliũ litterarũ: & Quĩtiliano teste in duas partes diuiditur: recte loquẽdi scientiã & poetarum enarrationẽ. Scribendi aũt ratio coniũcta cum loquẽdo est: & narrationẽ præcedit emẽdata lectio. Vt uero Aneus Seneca scribit. Grãmaticus circa curam sermonis uersatur. Et si latius euagari uult: circa historias. Iam ut longissime fines suos proferat: circa carmina. Et ut ad Quintilianum redeam: nec poetas legisse satis est. Excutiẽdum omne scriptorũ genus: nõ propter historias modo: sed ꝓpter uerba quæ frequenter ius ab auctoribus sumũt. Nec si rationẽ siderum ignoret: poetas intelliget: qui (ut alia omittam) totiens ortu occasuq; signorum in declarãdis auctoribus utũtur. Nec ignara philosophiæ: tum ꝓpter plurimos in omnibus fere carminibus locos: ex intima naturaliũ quæstionũ subtilitate repetitos: tum uel ꝓpter Empedoclem ĩ græcis: Varronẽ ac Lucretiũ in latinis: qui præcepta sapientiæ uersibus tradiderunt. Eloquẽtia quoq; nõ mediocri opus est: ut de unaquaq; re dicat proprie & copiose. ¶ Veteres ãt quorum fuerũt Aristoteles atq; Theocletes uerba solum & nomina & coniunctiones tradiderunt: uidelicet ꝙ in uerbis uim sermonis: & in noĩbus materiã: quia alterum est quod loquimur: alterum de

Quĩtiliãus

Seneca

Empedocles

Varro

Lucretius

Aristoteles

Theocletes

quo loquimur: in coniunctionibus aũt complexũ eorum esse iudicauerunt. Alii uero octo grãmaticę partes secuti sũt: ut Aristarchus: & ætate nostra Q. Rhenius Palęmon uicẽtinus grãmaticus & rhetor insignis: qui Romę/ ut Suetonius scribit/ tempore Tiberii Cæsaris pricipẽ locum inter grãmaticos tenuit. Nam homines capiebat tum memoria rerum: tum facilitate sermonis: necnon poemata faciebat extẽpore. Is de arte grãmatica librum pulcherrimũ cõdidit. De quo Iuuenalis. Odi quam repetit uoluitq; Palęmonis artẽ. Nemo igitur unq̃ inter doctos cõnumerari poterit: q nõ magnã huic disciplinæ curam impenderit. Est nãq; pueris necessaria: senibus iocunda: dulcis secretorũ comes: & quæ uel sola in omni studiorum genere plus habeat operis q̃ ostentationis. In ea maxime præcelluerũt Iginus grãmaticus. Didymus/ q ut refert Seneca/ quatuor milia librorũ scripsit. Apollodorus/ quẽ grãmatica excelluisse Plinius tradit: cui Amphyctiones græciæ honorem habuere. Nigidius Figulus uir sane doctissimus. Valerius Probus sua ætate sciẽtia præstantissimus. Donatus: Seruius: Diomedes: Priscianus: Victorinus/ uiri non minus rhetores & philosophi q̃ grammatici.

Aristarchus
Palęmon
Suetonius
Iuuenalis
Iginus
Didymus
Apollodorus
Nigidius
Valerius
Diomedes

PROSA

PRimus (ut aiunt) solutam orationem apud græcos condidit Pherecydes Syrus. Apud Romanos Appius cęcus aduersus Pirrhũ. Oĩa. n. prius uersibus cõdebant̃. Prosæ aũt

Pherecydes
Apius cæcus

studium sero uiguit.

HISTORIAE LAVDES

Cicero

NEq; ut arbitror studiosis hoibus historiae cognitio ullo modo est negligenda: quae quãtũ utilitatis ĩ se habeat Cicero Paucis absoluit. Historia est inquit testis tẽporũ: uitae memoria: lux ueritatis: magistra uitae: nuncia uetustatis. Lex. n. haec datur scribẽti ne quid falsi dicat: ne quid ueri taceat. Iccirco apud graecos nemo scribebat historiam cui nõ publice munus hoc demãdatum esset: uel nisi is qui interfuisset: & ea quae scribenda essẽt uidisset. Melius. n. oculis quae fiũt deprehendimus: q̃ quae auditione colligimus. Historiae aũt ideo monumẽta dicũtur eo ꝙ memoriã tribuant rerũ gestarũ. Apud haebreos prophetę historiã scripsere.

Moses

Ioséphus

Moses quoq; a cõdito orbe terrarũ ad aetatẽ suã gesta quinq; libris absoluit. Iosephus q & ipse iudaicã cõtexuit historiã scribẽs in Apionẽ oẽs ueteris testamẽti libros nõ ab tenui quouis homine: sed a magnis uiris & prophetis scriptos esse tradit. Apud Caldaeos & Aegyptios & qui ab illis oriũdi sũt Phoenices seruatũ est ut q maximus sacerdos esset res gestas describeret.

Caldaei

Phoenices

Plato

Cicero

Plato ĩ timeo sacerdotẽ aegyptiũ introducit Soloni de rebus gestis & uetustate gẽtis ĩterrogãti respõdere. Cicero etiã cõmemorat apud romanos eũ q põtifex maximus esset singulorũ ãnorũ res gestas litteris mãdasse: & eas ĩ albũ edidisse: atq; domi prius tabulas ꝑpo

ſuiſſe: ut poteſtas populo fieret cognoſcẽdi nihil odio/nihil gratia ſcriptũ. Hiſtoriæ uis & officiũ ſine controuerſia pulcherrima eſt pars philoſophiæ ſcilicet moralis. Hæc ĩ præceptis/ illa ĩ exẽplis bene uiuẽdi uerſat̃. Eſt. n. ualde decorũ/cũ de moribus & præſtãtiſſimis ĩſtitutis loquimur: mox uitam ac facta clariſſimorũ hominũ ſubiicere. Nã apud oẽs longe plus poſſunt exẽpla q̃ uerba. Quis. n. dubitat ea quæ ab aliis geſta ĩtelleximus: quanq̃ admirabilia ſint / faciliora nobis uideri: q̃ ſi uerbis ſolũ præceptioneq; tradantur? Id ſane hiſtoria efficit/ut præcellẽtes uiros quos & admiramur: & ad cælum uſq; laudibus efferimus: magno ſtudio imitari conemur. Sic Fabius periclẽ. Sic Portius Cato Curiũ. Sic tãdem multi ĩcredibili ardore ſuccẽſi præclaras res geſſere. Hinc. Q. Fabius & Scipio dicere ſoliti: Q.Fabiuſ
tũ maxime ad uirtutẽ aĩos accẽdi: cum uirorũ illu Scipio
ſtriũ tabulas ĩtuerẽt̃. Iuliũ quoq; Cæſarẽ uiſa apud Cæſar
Gades in templo Herculis Alexãdri magni imago cõmouit/ut ſeipſum reprehenderet: q̄ qua ætate orbem terrarũ ille domuerat: nihil ipſe laude dignũ: nihil memorabile geſſiſſet. Porticũ quoq; fori ſui
Octauianus ſtatuis romanorũ ducũ exornauit: ut Octauiãuſ
quoddã q̃ſi exẽplar ſibi ipſi & cęteris ducibus proponeret. Græci quoq; præſtãtibus uirtute uiris ſtatuã erigere ſolebãt. Oĩum præterea gẽtiũ nationũ/ populorũ originẽ & ꝓgreſſus regũq; maximorum res bello paceq; geſtas ueteris memoriæ cognitiõe

addiſcimus. Hiſtoria tādē nos ad pietatē, iuſtitiā, fortitudinē, prudētiam, liberalitatē, cōtinentiā, hu manitatem, cæterasq; uirtutes inducit & hortatur.

H iſtoriam, ut ferūt, primus omniū apud græcos con ſcripſit Cadmus mileſius. Dehinc Dares phrygius troianorū hiſtoriam edidit: quam ī foliis palmarū ab eo cōſcriptā prodiderunt. Poſt illū Tucydides & Herodotus hiſtorici clariſſimi habentur. Apud latinos Criſpus Saluſtius & Titus Liuius præſtan tiſſimi hiſtorię ſcriptores tāta eloquētia & dignita te orationis floruerunt: ut tam gręcis q̄ latinis non modo comparari poſſint: ſed etiā præferēdi eſſe ui deātur. Trogus Pōpeius uir priſcæ eloquētiæ græ cas & totius orbis hiſtorias quatuor & quadragin ta uoluminibus latino ſermone cōpoſuit: cuius li bris omnium ſęculorū, regū, nationū, populorūq; res geſtæ continentur. Horum epithoma Iuſtinus orator clariſſimus edidit. Sed maximū linguę Ro manæ detrimentum eſt: ꝙ Saluſtii libros perpetuæ hiſtoriæ: itēq; ſupius memorati Trogi uolumina amiſimus: quæ multum ab iis qui aliquid egregie ſcribunt, commemorantur.

Cadmus
Dares
Tucydides
Herodotus
Saluſtius
Liuius
Trogus
Iuſtinus

POETICA

NVnc uero ad poetas uenio: q tanta rerū copia, uerborūq; ſplēdore referti ſūt: ut quoddā ī eis diuinū appareat ingeniū. Vnde & uates ſapiētiſſimi ueterū nūcuparūt: ꝙ ſę penumero concitatione quadā animi: afflatuq; di

uino loqueret̃. Quod Cicero pro Archia poeta te statur his uerbis. Atqui sic ea a sapiẽtissimis homi nibus accepimus: cęterarũ rerũ studia & doctrina & præceptis & arte cõstare: poetã natura ipsa uale re/ & mentis uiribus excitari: & q̃si diuino quodã spiritu afflari. Quare summo iure ille noster Enius sanctos appellat poetas: q̄ quasi deorum aliquo munere & dono cõmẽdati nobis esse uideãtur. Ab iis sane multa p̄commode sapiẽterq; dicta percipi mus. Nam uitas/ moresq; hominum: naturæ/ causa rumq; principia diligenter scripsere: & quasi disci plinarum omniũ semina ĩ illis reperiuntur. Et inest auctoritas summa propter opinionem sapientię & uenustatem: & splẽdor eximius propter elegantiã: & ĩgenuitas quædam liberis hominibus digna.

Cicero

Enius

De poematum origine magna questio est. Nam ante troianum bellũ fuisse p̄hibẽtur. Siquidẽ ante urbẽ conditam Homerum & Hesiodum fuisse constat. Archilocũ regnãte Romulo. Liuium tradunt post Romam cõditam annis quadrigentis decem fabu las edidisse. Dehinc Enius/ Plautus/ & Neuius/ uer sus & poemata conscripsere.

Homerus

Hesiodus

Archilo chus

Enius

FABVLA

Abulas poetæ delectandi causa finxerũt: quasdam uero ad naturam rerum: nõnu las ad mores hominũ interpretati sũt. Eas primus ĩuenisse tradit̃ Alcmęon Crothoniates. Latinæ ue ro fabulæ primũ a Liuio Andronico scriptę sũt.

Alcmęon

Androni cus

HEroicũ carmen/ut Isidoro placet/primus
Mosef omniũ Moses longe ante homerũ in cãti
co deuteronomii cecinisse ꝓbatur. Siqui
Iob dem & Iob/ut Hieronymus refert/exametro uersu
Cadmuf dactilo spondeoq; decurrit. Versũ exametrũ apud
græcos Cadmus milesius ferẽ primus cõposuisse:
Pherecydef ut alii putant/ Pherecydes syrus. Vt aũt Plinius tra
Pliniuf dit/uersum heroicũ pythio oraculo debemus. Nã
hoc genus metri ante Homerum pythiũ dictũ est:
post homerũ heroicũ nominatũ. Pythiũ uocari di
cunt: ꝙ Apollinis cognomen fuit/a pythone serpẽ
te quẽ occidit/deductum. Vnde oracula Apollinis
hoc genere metri edebantur. Heroicũ carmẽ dictũ
uolunt: ꝙ eo uirorum fortium res & facta narranẽ.
Exametrum uersum apud latinos primũ edidisse
Eniuf Enius traditur. Versu heroico Homerus apud græ
Laudes cos longe oẽs excellit: quem nemo teste Quĩtilia
Homeri no in magnis rebus sublimitate: in paruis proprie
tate superauit. Idem lætus ac depressus/ iocundus
ac grauis/tum breuitate/tũ copia mirabilis/nec poe
tica modo/ sed oratoria uirtute eminentissimus.
Hesiodus Hic igiẽ oẽs sine dubio & ĩ omni genere eloquen
tiæ ꝓcul a se reliq̃t heroicos. Hesiodo ãt palma da
Antima tur in illo mediocri genere dicendi. In Antimacho
chuf uis & grauitas & minime uulgare dicẽdi genus ha
Theocrituf bet laudẽ. Admirabilis in suo genere Theocritus.
Alceuf Alcęus aureo plectro tyrãnos ĩsectatus multũ etiã

moribus confert. In eloquẽdo quoq; breuis & magnificus / q̃si Homero similis. Simonides tenuis: alioquin sermone proprio & iocunditate quadam comendari potest. Apud latinos Virgilius auspicatissimũ dederit exordiũ omniũ eius generis poetarũ/ græcorũ nostrorũq;. Nã ut ciuitas in nobilitatẽ plebẽq; diuiditur: ita inter poetas gradus quidam sunt dignitatis. Virgilius itaq; decus ac deliciæ litterarũ nostrarũ inter oẽs uates longe eminet & excellit copia & nitore quodã sermonis excellentissimo. Vnde. M. Tullius cũ illius uersus quosdã plegisset: ĩ eius laudẽ ꝓrupit. Magnę spes altera romæ Et Sextus Propertius. Cedite romani scriptores: cedite graii. Nescio quid maius nascit̃ iliade. Diuus quoq; Augustus q Virgilii carmina cõtra testamentũ eius cremari uetuit/ maius uati testimoniũ fuit: q̃ si ipse opus suum ꝓbare statuisset. Ouidius lasciuus quidẽ ĩ heroicis. Lucanus ardens & cõcitatus/ & sententiis clarissimus/ sed magis oratoribus q̃ poetis imitãdus. Eniũ sicut sacros uetustate lucos adoremus.

Simonides

Laudes uirgilii

Ouidius

Lucanus

VERSVS LYRICI

Versus lyrici saphici sũt cognoĩati: quos sappho foemina lesbia et nobilis uates cõpit. Adonicus ãt uersus ita coniũctus est saphicõ: ut post tris saphicos sequatur carmẽ adonicũ. Vt apud Horatiũ.

Sappho

Iam satis terris niuis atq; diræ
Grandinis misit pater & rubenti
Dextera sacras iaculatus arces

Horatius

Terruit urbem.

Pyndarus Atqui lyricorum uersuum longe Pyndarus apud grecos princeps habetur: spiritu/magnificẽtia / sen tẽtiis / figuris / beatissima rerum uerborumq; copia: & uelut quodam eloquentiæ flumine.

Horatius Apud latinos Horatius fere solus legi dignus. Nã & insurgit aliquãdo / et plenus est iocunditatis & gratię: & uariis figuris & uerbis fęlicissime audax.

Bucolicũ carmẽ. i. pastorale pleriq; siracusis primũ cõ positũ a pastoribus opinãtur. Nonnulli lacedęmo ne conditum uoluerũt.

VERSVS ELEGIACI

Elegiacus uersus q cõuenit miseris: uix omnino cõstat a quo sit inuẽtus. Vnde Horatius.

Colophonius Archilochus Calimachus Tibullus Proptius Ouidius Gallus

Quis tamẽ exiguos elegos emiserit auctor.
Grãmatici certant: & adhuc sub iudice lis est.

Quidam tamẽ Colophonium: Alii Archilochum auctorem atq; inuentorem uolunt. Elegiæ pricẽps apud græcos / ut Quĩtilianus refert / habetur Calimachus. Apud latinos uero tersus ac elegãs uidetur Tibullus. Sũt q Propertiũ malint. Ouidius utroq; lasciuior: sicut durior Gallus.

METRVM IAMBICVM

Archilochus

Iambicũ metrũ Archilochũ poetã lacedęmoniũ iuenisse tradunt: quo Licãbri opprobria oĩbus decãtaret: dicẽte Horatio ĩ poetria. Archilochũ ꝓprio rabies armauit iambo.

SATYRA

SAtyra quidẽ, auctore Quintiliano, tota nostra est. Nemo. n. fuit qui satyrã græce scripserit. Satyra aũt dicta est, ꝙ omniũ passim uicia pariter ĩsectat̃: ĩ qua primus ĩsignẽ laudẽ adeptus est Lucilius. Verã quoq; gloriã uno libro Persius meruit. Horatius ĩ ea eruditus: purus ac tersus: ĩ quo mira libertas: atq; ĩde acerbitas abũde, & salis multũ. Lepidissimus inter cæteros Iuuenalis habetur. Terẽtius Varro uir Romanorũ eruditissimus plurimos libros cõposuit: peritissimus lĩguę latinæ & omnis antiqtatis & rerum græcarũ nostrarumq;: plus tamen scientiæ collaturus q̃ eloquentiæ.

Quĩtiliãus
Lucilius
Persius
Horatius
Iuuenalis
Varro

TRAGOEDIA

TRgoedia genus est poematis: in quo grauissimorũ hominũ fortunæ & exitus funesti describunt̃. Ouidius de tristibus. Omne genus scripti grauitate tragoedia uincit. Tragoedias primo ĩ lucẽ Eschilus ꝓtulit: & sublimis, & grauis, & grãdiloquus. Sed lõge clarius hoc opus illustrauerunt Sophocles atq; Euripides. Apud latinos Accius atq; Pacuuius clarissimi habẽt̃ grauitate sentẽtiarũ, uerborũq; pondere. Iam Varus cuilibet grecorum cõparari potest. Ouidius qui in hoc genere Medeã scripsit, inter cæteros elegantissime floruit. Quid Seneca? Nonne & ipse tragoedias scripsit? Huius sapiẽtia, morumq; doctrina q̃ multi faciunda est.

Ouidius
Eschilus
Sophocles
Euripides
Accius
Pacuuius
Varus
Ouidius
Seneca

COMOEDIA

Comoedia quæ in uiciis insectãdis gratiam sola retinet facundissimæ libertatis: res atq; fortunas humiliũ psonarũ cõprehẽdit. Plures eius tradũtur auctores. Aristophanes tamen & Eupolis Cratinusq; præcipui. Ex latinis Plautus a Varrone laudatur: licet Ceciliũ ueteres laudibus ferãt. Neuius quoq; Terentius & Lucretius ĩ eo genere clari habentur.

Aristophanes
Eupolis
Cratinus
Plautus
Cecilius
Lucretius

RHETORICA

Vellẽ mihi/ quoniã hoc loco de rhetorica & oratoribus differere cõstitui: & si nõ qualis ĩ M. Tullio fuit: quia præcipua & admirabilis: aliquã tamẽ uel minimã eloquẽtiæ cõtingere facultatẽ: ut q̃tũ illi optimarũ artiũ doctrina & facundia ualuerunt: tãtũ ĩgenii uiribus exercere possẽ. Tentabo tamẽ quantũ pusillitas intelligẽtiæ meæ peruidet: pauca quædam de ipsis explicare.

Illud imprimis aduertendum est: græcos iãdudum doctrina & omni litterarũ genere latinos supasse: quippe qui litteras in latium attulerunt. Facile siquidem erat uincere non repugnãtes. Sed meum iudicium inqt Cicero sẽper fuit/ omnia nostros aut inuenisse per se sapiẽtius q̃ græcos: aut accepta ab illis fecisse meliora/ quæ quidẽ digna statuissent in quibus elaborarent. Nam mores & instituta uitæ: resq; domesticas ac familiares nos pfecto melius tuemur & lautius. Rẽ uero publicã nostri maiores

Cicero

certe melioribus temperauerunt & institutis & legibus. Quæ.n.tanta grauitas: quæ tanta cõstantia: magnitudo animi: probitas: fides: quæ excellens in omni genere uirtus in ullis fuit: ut sit cum maioribus nostris comparanda?

Rhetoricam esse persuadẽdi artificem Quintilianus auctor est. Apud Platonẽ quoq; Gorgias in libro qui noie eius inscriptus est/idẽ facere asseuerat. Cicero pluribus locis scripsit officiũ oratoris esse ad persuadẽdum. In rhetoricis etiã finem facit persuadere. In eodem item libro Gorgias Leontinus antiquissimus fere rhetor/omnibus de rebus oratorẽ optime posse dicere existimauit. Hic infinitã & immẽsam huic artificio materiam subiicere uidetur. Aristoteles aũt magnus & nobilis rhetor qui huic arti plurima adiumenta atq; ornamenta subministrauit/tribus in generibus rerum uersari rhetoris officium putauit: demõstratiuo: deliberatiuo: iudiciali. Ratio uero ipsa/ut Cicero testatur: in hanc potissimũ ducit sentẽtiam: ut existimemus sapientiam sine eloquentia parum prodesse ciuitatibus. Eloquentia uero sine sapientia nimium obesse plerunq;: prodesse aũt nunquam potest.

Quĩtiliãus Gorgias Cicero Gorgias Aristoteles Cicero

SCRIPTORES RHETORICAE.

Rimus omniũ Empedocles mouisse aliqua circa rhetoricam dicitur. Artiũ autẽ scriptores ãtiquissimi Corax & Tisias Siculi: quos insecutus est uir eiusdem insulę Gorgias Leõtinus

Empedocles Corax Tisias Gorgias

Empedoclis ut traditur discipulus. Is beneficio lō gissimę ætatis (nam centum & nouē uixit annos) cū multis simul floruit: ac primus aureā statuā & solidam delphis in templo sibi posuit: tantus erat docendæ oratoriæ artis quęstus. Huic successit cla-

Isocrates rissimus eius auditor Isocrates. Præcipuum uero lumē ē, teste Quintiliano, sicut eloquētię: ita pręceptis quoq; eiusdē dedit unicum apud nos specimē

Tullius orandi docendiq; oratorias artes M. Tullius: post quem tacere, modestissimum foret.

LAVDES ELOQVENTIAE

Magna ꝑfecto est uis eloquētiæ: qua uirtutes extollere, uicia fulminare adiscimus: laudare benefacta, detestari facinora, consolari, co-

Tullius hortari, impellere, absterrere. Hāc. M. Tullius in libro de natura deorum effert his uerbis. Iam uero domina rerum ut uos soletis dicere, eloquendi uis q̄ est præclara q̄q; diuina? Quæ primū efficit, ut ea quę ignoramus discere: & ea quę scimus, alios docere possimus. Deinde hac cohortamur: hac ꝑsuademus: hac consolamur afflictos: hac deducimus perterritos a timore: hac gestiētes comprimimus: hac cupiditates, iracūdiasq; restringimus. Hęc nos iuris, legum, urbium societate deuinxit. Hęc a uita immani & fera segregauit. Nil ergo eloquētia laudabilius, præstabilius, uel admiratione audientiū, uel spe indigentium, uel eorū qui defensi sunt gratia. Huic quoq; a maioribus nostris est in tota di-

gnitate

gnitate principatus datus.

DE ORATORIBVS GRAECIS

MVltos apud græcos legimus eloquētia floruisse: sed precipue laudis inter ceteros habiti sunt Pisistratus Hippocratis filius: quē tanta doctrina/ingenio/& eloquentia ualuisse tradunt: ut ei Athenieses facūda eius oratione capti imperiū ciuitatis ultro deferrent: quanq̄ Solon grauissimus orator pro libertate aduersum illū staret. Sed eloquētia Pisistrati libertas cum Solone succubuit tēpore quo Seruius Tullus regnabat Rome. Pisistratus Solon

Pericles uir sūmus īgenio & dicēdi copia/ Atheniēsibus iugū seruitutis īposuit. Nā urbē Athenarum suo uersauit arbitrio: & ānis quadragīta mira prudentia rexit. Cumq; aduersus populi uolūtatē loqueret: iocūda tamē ac melle dulcior eius uox erat Pericles

Hegesias cyrenaicus tantū dicēdo ualuit: ut dū mala & miseros huiusce uitę casus populis prædicabat: eorum miserandam imaginem audientium pectoribus īserebat: multosq; ad necem uoluntariā quodammodo īpellebat. Ideoq; Ptolemęum regē ne de hac re amplius dissereret/ īhibuisse ferunt. Hegesias

Gorgias philosophus Leontinus gente Siculus cētesimum nonū annū eloquētia/litterisq; præcellens impleuit. Quē dixisse accepimus/se dolere/ꝙ tunc e uita decederet: quādo sapere coepisset. Hic hominū primus aureā statuā & solidā delphis ī tēplo sibi posuit: tātus erat docēdę oratorię artis quęstus. Gorgias

Isocrates I socrates eius auditor tãta eloquẽtia floruit: ut. xx
taletis unã orationẽ uẽdidisse tradãt: librũq; nobi
lissimum quartum & nonagesimum annũ agẽs cõ
posuit: opus ardẽtis spiritus plenum. Ferũt quoq;
Aristotelem sũmum philosophũ motũ illius lepo
re & gloria adolescẽtes rhetoricã docere coepisse:
& prudentiã cum eloquentia iunxisse. Isocrates te
ste Quĩtiliano / ĩ diuerso genere dicendi nitidus &
comptus omnes dicendi ueteres sectatus est: ĩuen
tione facilis / honesti studiosus / ĩ cõpositione adeo
diligens: ut cura eius reprehendatur.

Aristides A ristides Lysimachi filius / quẽ Plutarchus uir eloq̃n
tissimus Catoni prisco cõparãdũ censuit / tãta facũ
dia / abstinẽtia & uirtute ornatus fuit: ut solus post
hoĩum memoriã cognoĩe iustus sit appellatus.

Eschines schines Socratis discipulus ĩ arte oratoria maxime
exercitatus / cũ apud Athenas orando uictus esset:
propter hanc ignominiam Rhodum petiit: ubi ro
gatu ciuitatis suam prius ĩ Cthesiphontem / deĩde
Demosthenis pro eodẽ orationẽ clarissimã recita
uit. Admirantibus cunctis eloquẽtiã utriusq;: sed
aliquãto magis Demosthenis. Quid si inquit ipsũ
perorantem audiuissetis? Tãtus orator neq; ĩuidia
cõmotus / aut odio / aduersarii uim / ardoremq; dicẽ
di publice cõmendauit.

Demosthenes D emosthenes oratorũ lõge prĩceps grecorũ oĩum: in
quo pene lex orandi tanta fuit: uis tam densa: oĩa
ita quibusdã neruis intẽta sunt: tam nihil ociosũ:

is dicendi modus: ut nec quid desit ĩ eo: nec quid
redundet. Is cum artis quã affectabat/ primã litterã
proferre nõ posset: oris sui uiciũ tanto studio & di
ligentia expurgauit: ut ea a nullo expressius dice
retur. Et cum sępenumero ĩterrogaretur/ quidnam
in perorãdo efficacissimum foret: respõdit: pronũ
ciatio. Huius eloquẽtiam Eschines comendauit di
cens. Qui ĩ ipso conspexisset acerrimum oculorum
uigorem: terribile uultus pondus: accõmodatum
singulis uerbis sonum uocis: efficacissimos corpo
ris motus profecto cognosceret: ꝙ & si orationi il
lius adiici nihil potest: tamẽ a Demosthene magna
pars abest cum legitur potius q̃ auditur. Tanto ue
ro studio & uigilantia litteris insistebat: ut dolere
se diceret/ si quando opificum antelucana uictus
esset ĩdustria.

Democritus ille magnus/ quẽ ultimas terras lustrasse Democritus
accepimus/ cũ diuitiis afflueret: quæ ut Valerius re
fert/ tantæ fuerũt: ut pater eius Xersis exercitui epu
lum dare ex facili potuerit: quo magis uacuo ani
mo studiis litterarum operam daret/ parua admo
dum retenta summa/ patrimoniũ suum patriæ do
nauit. Athenis autem compluribus annis moratus
omnia temporum momenta ad percipiẽdã & exer
cendam doctrinam cõferens ignotus illi urbi fuit.
Hic uitæ huius miseriam conspiciẽs/ limen domus
quotiens egrediebatur/ in risũ protinus soluebat̃.
Ridebat curas/ necnon & gaudia uulgi:

Interdum & lachrymas: cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum: mediumq; ostéderet unguē.

Carneades

Carneades laboriosus & diuturnus sapiétię miles: siquidem .xc. expletis annis/ idem illi uiuendi ac philosophãdi finis fuit: ita se mirificum doctrinæ operibus adiecerat: ut cum cibi capiẽdi causa recubuisset: scientiæ cogitationibus ihærens manũ ad mensam porrigere obliuisceretur. Sed eídem Melissa/ quam uxoris loco habebat/ inediæ succurrendi officio dextera sua necessaria ministrabat.

Xenophon

Quid ego commemorem Xenophontis illam iocunditatem: quam nulla possit affectatio consequi: ut ipse fluxisse sermonem gratiæ uideatur: & ĩ labris eius sedisse quandam persuadendi deam.

Pythagoras

Pythagoras perfectissimũ opus sapientiæ a iuuenta pariter & omnis honestatis percipiendę cupiditatē ingressus/ ægyptum petiit: ubi litteris gẽtis eius assuefactus/ præteriti æui sacerdotũ cõmẽtarios scrutatus/ innumerabilium sæculorũ obseruationes cognouit. Inde ad Persas profectus/ magorũ exactissimæ prudẽtię se formandũ tradidit: a quibus siderum motus/ cursusq; stellarũ/ & uniuscuiusq; uim/ proprietatẽ/ effectum benignissime demostratũ docili animo scripsit. Cretam deinde ac lacedęmoniã nauigauit: quarũ legibus ac moribus inspectis/ ad olimpicum certamẽ descendit. Cumq; multiplicis scientiæ maximã gręcię admirationẽ & specimẽ exhibuisset: quo cognomine cẽseretur interrogatus

non se sapientem/sed amatorē sapientiæ idest phi losophum professus est. In Italiæ etiā partem/quæ tūc maior gręcia appellabatᷓ/prexit: ī qua plurimis & opulētissimis urbibus effectus studiorū suorum approbauit. Cuius ardētē rogū plenū uenerationis oculis metapōtus oppidum aspexit: Pythagore q̄ suorū ciuiū nobilius clariusq; monumentum.

Plato Atheniēsis uir singularis īgenii & ꝓpe diuini/ cui paruulo dormienti apes labellis mel instillaue runt: illius profecto īterpretātes singularis eloquii suauitatē: cum oīum iam mortalium sapiētissimus haberetur: litteras quasi toto fugientes orbe perse cutus est. Nam cū esset annorum duo de trigīta/ad Euclidē Megara profectus est. Hinc Cyrenē se cōtu lit: ubi Theodorū Mathematicū audiuit. In eā de inde cōcessit oram italiæ/quæ quondā magna græ cia dicebatᷓ: ut ab Archyta Tarentino & a Philolao atq; Euryto pythagoricis pręcepta & īstituta philo sophię acciperet. Deniq; ęgyptum peragrauit: quo una secū Euripides profectus est: ut a prophetis & sacerdotibus eius gētis geometriæ numeros & cæ lestiū rationem ꝑciperet. Ex philosophis aūt/teste Quintiliano/q̄s dubitat ī eloquētia Platonē fuisse pręcipuū: siue acumine disserēdi/siue eloquēdi fa cultate diuina quadam & homerica? Multum enī supra prosam orationē/& quā pedestrem græci uo cant surgit/ut mihi non hominis īgenio/sed quo dam delphico uideatur oraculo dei.

Plato

Laudat Platonē

A ristoteles sũmus philosophus quẽ dubito auctore Quĩtiliano/scientia rerũ/an scriptorũ copia/an eloquẽdi suauitate/an iuẽtionũ acumine/ac uarietate operũ clariorẽ putẽ. Nam ut Cicero ĩ academicis refert: Aristotele nihil ẽ acutius: nihil politius: quippe flumẽ orationis aureũ fundẽs abũdãtia quadã ĩgenii præstabat. Ideq; fons erat academicis & peripateticis: & eadẽ rerũ expetẽdarũ fugiẽdarũq; particio. Hic annis. xx. Platonẽ audiuit: nullãq; scientiam reliquit/quã nõ pfecte attigeret. Quare nõ solũ poeta & orator sũmus: sed philosophus maximus euasit. Et/ut ait Hieronymus ad Eustochium scribẽs/absq; dubitatione pdigiũ fuit/grãdeq; miraculũ in tota natura: cui pene uidetur ĩfusũ qcqd naturaliter capax est genus humanum.

Aristoteles

Laudat Aristotelẽ

DE LATINIS ORATORIBVS

Rchytas tarẽtinus quẽ Cicero ob singularẽ eius sapientiã & morũ doctrinã/magnũ ĩprimis & prę̄clarũ uirũ appellat: pythagoricus nobilissimus fuit: ad quẽ audiẽdũ Platonẽ legimus cõcessisse: ut præcepta & ĩstituta philosophiæ ab eo acciperet. Hic Platonẽ cũ a Dyonisio Siciliæ tyrãno necãdus esset p epistolã liberauit: & a mortis discrimine eripuit: Athenasq; remisit. Admirationi sũmæ apud oẽs habitus est ĩ omni uirtutis genere. Nã septies ciuibus Tarẽtinis præfectus est: cũ cæteri plus q̃ annũ impare lege phiberẽtur. Extãt ad eum Platonis epistolæ humanitatis & ue

Archytas

nerationis plenæ.

C. Graccus uir illustris summoq; īgenio & eloquētia clarus: qui quotiens ī cōtione porauit: seruū musicæ artis peritū a tergo collocauit: q cū eburnea fistula pnūtiationis eius modos edebat: ut si nimis remissi forent / excitaret: aut si plus iusto cōcitati / reuocaret. C. Graccus

P. Hortēsius tātū ī eloquentia & decoro motu corporis elaborauit: sicq; uerbis illius aspectū / & aspectui uerba accomodabat: ut prorsus nescires utrum cupidius oratio eius audiēda: an gestus corporis expectandi forent. Hortēsius

M. Antonius orator tāta ui eloquētiæ præditus fuit / ut scęuissimos milites q ad eū obtrūcandū accesserāt / facūdis uerbis ihiberet. Quā igit̄ disertus cēsēdus est / q hostes sermone eius obstupefactos / districtos iam & uibratos gladios reponere coegit? M. Antonius

M. Portius Cato priscus uir sane diuinus tātū dicēdo ualuit / ut uulgo romanus Demosthenes diceret̄: q oīum cōsēsu pitissimus iurisc̄ōsultus / eloq̄ntissimus orator / fortissimus miles / ęquissimus pręetor / egregius cōsul / optimus senator / seuerissimus censor iudicatus ē. Hic deniq; adeo oī ex parte sūmus uir fuit: ut nihil ferme neq; a natura denegatū / neq; a doctrina & uirtute nō delatū esse uideat̄. Huius oratio grauis / sapiēs / & seuera hēbat̄: tātaq; rerū dignitate refertus erat: ut quos alloqueret̄ / in lachrymas uerteret: & aīum quo uellet trahere posset. Is Cato Censorinus

aliquãdo populũ romanũ de fruméto diuidendo tumultuãtẽ conatus auertere/ ita orsus ẽ. Difficile qdẽ est qrites ad carẽtẽ auribus uẽtrẽ uerba facere. Rursus de uxoria potestate sic locutũ accepimus. Oẽs hoĩes uxoribus ĩperãt: nos oĩbus hoĩbus: nobis autẽ uxores. Atq ĩ Catone tres sũmæ res extiterũt.. Nã optimus orator/ optimus ĩpator/ optimus senator. Quatuor quoq; & quadragies causas dixit: nec quisquam sępius accusatus: & semper gloriose absolutus.

M. Varro — M. Terentius Varro uir acutissimi ingenii/ quo nemo unq̃ doctior: ne apud græcos quidẽ/ neq; apud latinos prope nonagenarius moritur. De quo Aurelius Augustinus. Quis. M. Varrone curiosius deorum figmẽta quæsiuit? Quis ĩuenit doctius? Quis cõsiderauit attentius? Quis distĩxit acutius? Quis diligẽtius pleniusq; cõscripsit? Qui tametsi minus est suauis eloquio: doctrina tamẽ atq; sentẽtiis ita refertus est/ ut ĩ omni eruditione quã liberalem uocant/ studiosũ rerũ tantũ iste doceat/ quãtũ studiosum uerborum Cicero delectat. Deniq; & ipse Tullius ĩ academicis huic tale perhibet testimonium. Nos inqt ĩ nostra urbe peregrinãtes/ errãtesq; tanq̃ hospites tui libri quasi domũ deduxerũt: ut possemus aliquando qui & ubi essemus agnoscere. Tu

Laudat Varronẽ — ętatẽ patriæ: tu descriptiones tẽporũ: tu sacrorũ iura: tu sacerdotũ / tu domesticã/ tu bellicam disciplinã: tu sedẽ regionũ/ locorũ: tu oĩum diuinarũ/ hu

manarũq; rerum noĩa/genera/officia/causas aperuĩ sti. Plurimũ quidẽ luminis poetis latinis & litteris & uerbis attulisti: atq; ipse uarũ & elegãs oĩ fere numero poema fecisti: philosophiãq; multis locis inchoasti. Hic tã multa legit: ut aliq̃d eũ scribere potuisse miremur: tam multa scripsit/ut uix queñq̃ legere ualuisse credamus.

M. Tullius Cicero Flos/Decus/& Tuba Romani eloquii/utriusq; linguæ adeo facũdus & peritissimus fuit/ut cũ Rhodi grẹce declamasset/assistẽte clarissimo præceptore eius Apolonio/grẹcos omẽs eloquẽtia præstitisse ferãt. Itaq; solã dicẽdi gloriã quã græcia possidebat/ita ad Romanos transtulit/ut nihil egregiẹ laudis apud græcos relictum sit. Hic primus philosophiã ãtea romano sermoni ĩcognitã latinis litteris explicauit. Hic dicẽdi præcepta & artẽ primus apud latinos tradidit. Hic romano ĩperio dominã rerũ humanarũ eloquẽtiã adiũxit. Hic primus oĩum pater patriæ appellatus. Primus ĩ toga triũphũ/facũdiẹq; laureã meruit. Itaq; nõ magis patrẽ patriæ ipsũ appellare cõuenit/q̃ parentem eloquii & litterarũ nostrarum. In dicẽdo uero q̃ta illi uis/q̃ta gloria fuit/multa testañ. Nunq̃.n. aliq̃d uehemẽtius romanus senatus audiuit/q̃ accusationẽ C. Verris. Nihil unq̃ uiolentius neq; asperius/q̃ accusationẽ Catilinẹ. Deniq; nihil habet romana facũdia: quod ĩsolẽti græciẹ aut opponere aut prẹferre possit prẹter Ciceronis eloquẽtiã. Oĩa studia

Tullius

Laudes Ciceronis

quæ latinis ingeniis lumen afferre possint: in Cice
rone reperies: qui cũ se totum ad imitationem græ
corum contulisset: uim Demosthenis: copiam Pla
tonis: iocũditatẽ Isocratis præclare cõsecutus est.
Quis igitur eum digne laudare põt: cuius ĩmortale
ingeniũ solũ Po. Romanus par ĩperio suo habuit?
Eius oratio qua nihil pulchrius auditu est: præ se
fert foelicissimam facilitatem. Quare non imerito
eloquentiæ parens ab oĩbus dictus est.

Cæsar

Iulius Cæsar genere/eloquẽtia/magnitudine animi
clarus/Rhodi præceptorẽ habuit Apoloniũ mode
stissimũ & clarissimũ uirũ: cuius institutiõem præ
ceptaq; dicẽdi auidissime prosecutus est. Sane ele
gantissimam quandam ciuilis eloquẽtiæ uim Cæ
sari ab natura insitam fuisse perhibent: ĩ qua eum
splendidissime adeo elaborasse cõstat: ut secundũ
ĩ urbe Roma absq; ulla contentione locum obti
nuerit: Qui si foro tantũ uacasset: non alius ex no
stris contra Ciceronẽ nominaretur. Tanta ĩ eo uis
est/id acumen/ea concitatio: ut illum eodem ani
mo dixisse quo bellauit/appareat. Exornat tamẽ
hæc omnia mira sermonis: cuius proprie studio
sus fuit elegantia. Nam maximum ei cum gratia ĩ
perorandis causis splendorem obtigisse tradunt:
ipsiusq; lenitate/clementia/consuetudine/studio/
magnam ex plebe beniuolentiam comparasse.
Amitam suam Iuliam Marii uxorem defunctam
luculenta pro rostris orationem laudauit. Marii

statuas tum primum post Sillæ dominatum uisas / producere ausus. Primus mortuę uxoris laudationē edidit. Scribere & legere simul dictare & audire solitū accepimus. Epistolas uero quaternas pariter librariis dictare: aut si nil aliud ageret / septenas. Res gestas suas cōmentariis. xi. sūma facilitate ue nustateq; explicauit.

Crispus Salustius ciuis Romanus præstātissimus historiarum scriptor tāto ingenio & eloquentia floruit / ut oibus scriptoribus tā græcis q̄ latinis nō modo possit cōparari: uerū etiā prẹferēdus esse uideat. Habuit. n. īmortalē scribēdi uelocitatem: cuius si splēdorē cōsideres / nihil elegātius: si dignitatē / nihil ornatius iueniri possit. Eum Quintilianus Tucydidæ opponit. Liuium āt Herodoto cōparauit: Verū Herodoto Tucydidē præposuerat. Cōstat ergo maximā Salustio gloriā & laudem a Quītiliano tributā: quē Liuio præferēdū censuit. Sed maximū latinæ līguæ detrimentū est: q̄ libros perpetuæ historiæ amisimus: qui multū a Nonio Marcello / aliisq; scriptoribus cōmemorantur. Salustius

Seneca Cordubensis Neronis præceptor / cōtinentissimæ uitæ fuit / ac ī omni genere eloquētiæ clarus: cui teste Quītiliano / ingenium facile: copiosum / studii plurimū: multa rerum cognitio. Tractauit omnem fere studiorum materiam. Nam & orationes eius & poemata & epistolæ & dialogi efferuntur. Egregius uitiorū insectator fuit. Multæ in eo Seneca

claræq; sententiæ. Multa etiam morum gratia. Multa in eo probanda/multa etiã admiranda sunt.

Liuius T itus Liuius Patauinus historiarũ scriptor illustris ab urbe cõdita usq; ad Drusum Octauiani nepotẽ romanã sũma facundia cõtexuit historiã. Hic tãta eloquentia floruit/ut nemo affectus hominum melius expresserit: nemo res ipsas dilucidius explicauerit: scriptoresq; oẽs dignitate orõnis & historiæ ueritate uel supauerit: uel certe adæquauerit. Idq; diui Hieronymi testimonio satis comprobatur: q plerią; nobiles ab ipsis Gadibus ultimisq; galliarũ & hispaniæ finibus ad Titum Liuiũ lacteo eloquẽtiæ fonte manantẽ Romã uenerint/quadã illius admiratione cõpulsi. Et quos ad se urbis Romæ gloria nõ traxerat/unius hominis fama pduxit. Eum Quĩtilianus Herodoto cõparauit: cum ĩ narrando miræ iocunditatis/clarissimiq; cãdoris: tũ in cõtionibus supra q̃ enarrari potest eloquentem.

Plinius P linius Secũdus nouocomẽsis orator & historicus ĩsignis liberalibus studiis tãtam operam dedit/ut pręclara ĩgenii sui monumenta reliquerit. Scripsit enĩ naturalis historiæ libros. xxxvii. opus sane diffusũ atq; eruditũ. Nã qcqd recognitione hominũ dignũ fuerat: qcqd opifex rerum deus/& deiceps parens natura crearat: ĩexplicabili/ingentissimoq; opere nulla oratione unq̃ satis laudato/cõplexus est. Nihil unquam legit/quod non excerperet: tantaq; uigilantia litteris incumbebat: ut omne tem

pus perire arbitraretur/ quod ſtudiis non imparti
ret. Quare electorum cōmentarios cētum ſexagin
ta collegiſſe tradunt.

DIALECTICA

Dialectica quæ & logica dicitur/eſt diſciplina ad diſcernēdas rerum cauſas inuenta: quæ circa diſputationes & intelligendi rationes uerſatur. Eam Zeno eleates gente italus inueniſſe phibetur. Ariſtoteles uero ad regulas quaſdā eius doctrinę argumēta perduxit. Varro aūt dialecticā & rhetoricā in nouem diſciplinarum libris tali ſimitudine diffiniuit. Dialectica & rhetorica eſt quod ī manu hominis pugnus aſtrictus/& palma diſtēſa: illa uerba contrahens: iſta diſtendēs. Dialectica ſi quidem ad diſſerendas res acutior: rhetorica ad illa quæ nititur docēda facūdior. Dialectica nōnūq̄ in ſcolis legiť. Rhetorica frequēter procedit ī forū.

Zeno
Ariſtoteleſ
Varro

Eſt autem pars philoſophiæ ideſt rationalis/ quæ logica appellatur: in qua diſputatur quēadmodum in rerū cauſis uel uitæ moribus & inſtitutis ueritas ipſa quæratur. In ea ſiquidē tractatur de iſagogis: hoc eſt de introductionibus ad artem dialecticā: quas Porphyrius edidit. De cathegoriis: hoc eſt prædicamentis ab Ariſtotele conſcriptis: ī quibus per uarias ſignificationes oīs ſermo concluditur. Itē de pihermeniis ſubtiliſſimis nimis: ideſt de īterpretatione: de quibus Ariſtoteles dicit/cum per ihermenias ſcriptitabat: calamū ī mente tingebat.

porphyriuſ
Ariſtoteleſ

De syllogismis hoc est argumẽtationibus/ quibus totius artis dialecticæ utilitas & uirtus ostenditur.

ARITHMETICA

Rithmetica disciplina est quæ de numeris tractat/ quã scriptores liberaliũ artiũ inter disciplinas mathematicas primam esse uoluerũt. Mathematica uero latine dicitᷣ doctrinalis scientia/ quæ abstractam considerat quantitatẽ: cuius species sunt quatuor. Arithmetica. Geometria. Musica: & Astronomia. Primum apud græcos Pythagoram ferũt arithmeticam conscripsisse: quam Nicomachus Aristotelis pater longiore tractatu composuit. Apud latinos uero primus Apuleius: dehinc Boetius traduxerũt. Numerus autẽ est multitudo ex unitatibus constituta. Numero numus uocabulũ dedit: & a sui frequẽtatione nomẽ indidit. Ratio numerorum contẽnenda non est. In multis.n.locis numerũ auctores frequẽtant. Virgilius.xi.æneidos. Hetruscíq; duces equitũq; exercitus oĩs Compositi numero ĩ turmas. Et ĩ Sileno. Tum uero ĩ numerum faunosq; ferasq; uideres Quin & metra numeros dicimus. Vt idẽ Virgilius in Moeri. Numeros memini si uerba tenerẽ. Datũ est etiã nobis ex aliq̃ parte sub numerorũ cõsistere disciplina: quãdo horas numero cõputamus/ quãdo mẽsiũ circulos & spatiũ ãni redeũtis p numerũ agnoscimus. Numerorũ igiᷣ notitia teste Quĩtiliano cuicũq; primis saltẽ litteris erudito necessaria ẽ.

Mathematica

Pythagoras. Nichomachus Apuleius Boetius

GEOMETRIA

Eometriam quæ terræ mẽſura ĩterpretatur/
primũ ab ægyptiis reptã uoluerũt: qa inun
dante nilo & oibus agris ægyptiorũ limo
obductis/ initiũ terrę diuidẽdæ p lineas & mẽſuras
nomẽ arti dedit: ac deĩde lõgiori ſapientũ ĩgenio/
& maris & cæli & aeris ſpatia metiunt̃. Reprehenſi
autẽ ſunt a geometris hiſtorici/ ut Quĩtilianus tra
dit/ qui magnitudinem ĩſularũ ſatis ſignificari na
uigationis ambitu crediderũt. Nam forma quæ in
orbem efficitur/ amplius ſpatiũ complectitur: q̃ ſi
quadratam efficias. Rurſuſq; quadrata triangula
ri. Nempe hac diſciplina coeperũt ſtudioſi poſt ter
ræ dimeſſionem/ & cæli ſpatia inquirere: quãto in
teruallo luna a terris: a luna ſol ipſe diſtaret. Sicq;
interualla ipſa cæli/ orbiſq; ambitũ per numerũ ſta
diorũ ratione probabili diſtinxerunt. Huius artis
tripartita diuiſio traditur in magnitudinẽ numera
bilem: ĩ magnitudinẽ rõnalẽ: & in figuras ſolidas.
Numerabilis magnitudo eſt quæ numeris arithme
ticę diuidi poteſt. Magnitudo rationalis eſt/ cuius
menſuram ſcire poſſumus: ſicut irrõnalis eſt/ cuius
q̃titas & menſura incognita eſt nobis. Figuræ ſoli
dæ ſunt/ quę longitudine/ latitudine/ & altitudine Dinocra
continentur. In ea claruit Dinocrates/ qui Alexan tes
dro magno ĩ ægypto Alexandriam metatus eſt: &
reſtaurationi templi Epheſiæ Dianæ præfuit. Gran Archime
de & Archimedi ſyracuſano/ ut Plinius auctor eſt/ des

geometricę ac machinalis sciētię testimonium. M. Marcelli contigit iterdicto/ cum Syracusæ caperentur ne uiolaretur unus. Laudatus ē & Philon athenis armamētario mille nauium fabricato. Euclides uero/ cuius nunc opera extant/ geometriæ studiis omnes antecellit.

Philon
Euclides

Sub arte geometria cōtinētur perspectiua & geographia. Illa quidem radiorum reflexiones ac qualitates inquirit. Hęc uero terrarū orbem uniuersum describit/ urbiūq; distantias & loca mensurat. Vt Ptolemęus tempore Traiani & Antonini pricipum romanorū: Descripsit radio totū qui gentibus orbē. Et ante illum Strabo Gnosius/ qui i ea scientia clarus habetur. Apud nostros Plinius/ Solinus/ & Pōponius de geographia libros pulcherrimos ediderunt.

Geographia
Ptolemęus
Strabo
Plinius
Solinus
Pōponius

MVSICA

Musica est disciplina quæ uocum modulationes/ generaq; & qualitates explicat: quam ante diluuium Moses scribit inuenisse Tubal de stirpe Cain. Gręci uero dicūt Pythagoram eius artis initium comperisse ex maleorum sonitu/ & cordarum extensione percussa. Idē sane Pythagoras atq; eum secuti acceptā sine dubio antiquitus opinionem uulgauerunt: mundū ipsū ratione esse compositum: quam postea sit lira imitata. Alii Amphiona & Linum Thebeū musicæ iuentores prodiderunt. Citharam primus oīum iuenit Orpheus: quē diis gētium/ quia rudes quoq; atq;

Tubal
Pythagoras
Amphion
Linus
Orpheus

agrestes

agrestes animos ãmiratione mulceret: nõ feras modo: sed saxa etiã siluasq; duxisse posteritatis memoriæ traditum est. Pan deus Archadiæ fistulam adinuenit: Et primus calamos cæra cõiungere plures Instituit. Monaulũ Mercurius. Obliquã tibiam Mydas in phrygia. Geminas tibias Marsias. Cum tibiis canere uoce Troezenius Dardanus ĩstituit. Citharam nouem cordarum Timotheus ĩuenit. Aeneam tubam Piseus tirrhenus. Saltationem armatam Curetes docuere.

Pan
Mercurius
Mydas
Marsias
Troezẽius
Timotheus
Piseus

Socrates fons ipse philosophorum teste Quĩtiliano/ iam se senex institui lira fidibusq; tractãdis opam dedit. Plato ciuili uiro/ quem politicon uocant: necessariã musicã credidit. Lycurgus lacedęmonius durissimarũ legum auctor musices disciplinã ꝓbauit. Temistocles cũ in epulis lirã recusasset/ ut uerbis Ciceronis utar/ est habitus indoctior. Epaminũdas gręciæ prĩceps fidibus pręclare cecinisse dicitᷣ. Chironẽ quoq; centaurũ & Achillẽ eius discipulũ musica arte delectatos ꝓdiderũt. Duces maximos & fidibus & tibiis cecinisse traditũ ẽ: Et exercitus lacedęmoniorũ musicis accẽsos modis. Apud nrõs Aurelius Augustinus libros sex in arte musica eleganter cõscripsit. Boetius quoq; aliiq; nõnulli latinorũ huius scientiæ egregia uolumina cõdiderũt.

Socrates
Lycurgus
Tẽistocles
Epaminundas
Chiron
Achilles
Lacedẽonii
Augustĩus
Boetius

ASTROLOGIA

Strologia siue Astronomia: aliud enĩ uocabulum a lege siue rõne astrorũ: aliud a nor

ma deductum est: cursus astrorũ designat / eorũq; cõiunctiones & distãtias certa rõne percurrit. Nam cælestium notitia gloriat̃: Et canit errantẽ lunã / so lisq; labores: Et terras tractusq; maris: cælũq; ꝓfun dũ. Frigida Saturni sese quo stella receptet. Quot signis cæli Cyllenius erret ĩ orbes. Si uero solẽ ad rapidũ stellasq; sequentes Ordine respicias: nunq̃ te crastina fallet Hora: nec insidiis noctis capiere se renæ. Astronomia igit̃ natiuitates mortalium: cæli cõuersionẽ: ortus & occasus siderũ cõtinet / & obser uat. Duobus. n. prĩcipiis oẽs hoĩes regi uoluerũt / q expectãdorũ siderũ arte excelluerũt. Natura & uolũtate. Naturã sideribus subiectã opinãtur. Vo luntatem uero liberam prodiderũt. Influxu ergo siderum quæ uentura sunt / facile scire pussumus. Sunt enim stellę perpetuæ famulatrices uoluntatis diuinæ. Præclare igitur in Timeo scriptũ est a Pla tone. Ea quæ a nobis Deus sciri uoluit: ĩ cælo scrip sit quasi in libro. Et Marcus Manilius in quarto astronomicon libro. Fata regũt orbem: certa stant oĩa lege: Longaq; per certos signãtur tempora cur sus. Hinc apud græcos sũmo ĩ honore habitus est

Anaxagoras

Anaxagoras: quẽ tradunt olympiade. lxxviii. prę dixisse cælestiũ litterarũ sciẽtia / qbus diebus saxũ casurũ esset e sole. Idq; factum ĩterdiu ad Egos flu mẽ traciæ Plinius asseuerat. Apud Romanos eadẽ disciplina præditus rõnẽ defectus utriusq; sideris

Sulpitius

primus ĩ uulgus extulit Sulpitius gallus. Obliqui

tatem uero ſigniferi primū intellexiſſe Anaximan drū mileſiū ꝓdiderūt. Signa deīde ī eo Cleoſtratū. Aſtrologiam primo apud ægyptios īuentam pleriq; uoluerunt. Alii Caldęos primos illam docuiſſe tradiderunt. Abraham uero ante oēs inſtituiſſe ægyptios aſtrologiā Ioſephus auctor eſt. Gręci āt dicūt hāc artē prius ab Atlāte Iapeti ex Libya filio excogitatā. Vnde & occaſionem fabula īuenit: ut eum cælū humeris ſuſtinere cōfingeret. Fratrem quoq; eius Prometheum de luto formaſſe hoīes tradūt: qa & ipſe ī ea ſcientia clariſſimus fuit: primuſq; / ut aiunt / aſtronomiā Aſſyrios docuit: quam ī altiſſimo reſidens caucaſi uertice / maxima cura ſtudioq; didicerat. Nōnulli putauere Zoroaſtrem bactrianorum regem mūdi prīcipia / ſiderūq; motus diligenter ſpectaſſe. Poſt illū Thales mileſius urſæ maioris q ſeptētrio nūcupaẽ / naualiſq; aſtrologiæ inuētor / ſolis defectus conuerſioneſq; prędixit. Anaximāder deīde ſphærā cōſtruxit: æqnoctia notauit: ac primuſ terrę mariſq; circuituſ accurate deſcripſit. Eudoxus & Aratus aſtrologi uniuerſū ſtellarū numerū cōprehēdiſſe ſe & cōſcripſiſſe iactarunt. Cæterum aſtrologia Beroſum caldęum enituiſſe accepimus: cuius imaginē līgua inaurata ob futurorū præditionē Athenienſes publice in gīnaſio ſtatuere. Omitto Linū thebanū: Muſęum athenienſem: Democritū abderitē & Ptolemęū pheludiēſē uiros eius diſciplinæ peritiſſimos & ſūmos aſtrologos.

Anaximāder. Cleoſtratus
Abraham
Atlas
Prometheus
Zoroaſtreſ
Thales
Anaximāder
Eudoxus
Aratuſ
Beroſus
Linus
Muſæus
Dēocritus
Ptolemæuſ

Errant aũt q credũt sidera quibusq; attributa mortalibus: clara qdẽ diuitibus: obscuriora paupibus: & p sorte cuiusq; fulgẽtia. Nõ tanta cæli societas nobiscũ est: ut nostro fato mortalis sit ille quoq; siderum fulgor.

PHILOSOPHIA.

PHilosophia quæ apud latinos amor sapientiæ recte appellari põt / est humanarum diuinarũq; rerũ cognitio cũ studio beneuiuẽdi cõiũcta. Hęc.n. sciẽtia & opinatione cõstare uidet̃. Sciẽtia / cũ res aliq̃ certa rõne percipit̃. Opinatione / cũ adhuc ĩcerta res latet: & nulla rõne cõprehẽdi posse uidet̃. Philosophię tãta est uis: ut iuxta Platonis sñiam / nihil maius unq̃ ad humanũ genus a diuina munificẽtia uenerit. Hęc nos primũ ad dei maximi cultũ: deĩde ad ius hoĩum: tum ad modestiam / magnitudinẽq; animi erudiuit: eademq; ab aĩo tanq̃ ab oculis caliginẽ dispulit: ut oĩa supera / ĩfera / prima / ultima / media uideremus. Eam Cicero ĩ tusculanis disputationibus his attollit laudibus. O uitæ philosophia dux: o uirtutis indagatrix / expultrixq; uiciorũ: qd nõ modo nos / sed oĩo uita hoĩum sine te esse potuisset? Tu urbes peperisti: tu dissipatos hoĩes ĩ societatẽ uitę cõuocasti. Tu eos primo ĩter se domiciliis: deinde cõiugiis: tũ litterarũ & uocũ cõmunione cõiũxisti: tu lumẽ legũ tu magistra morũ & disciplina fuisti. Ad te confugimus: a te opem petimus: tibi nos ut

antea magna ex parte / sic nunc penitus totos tradimus.

Porro philosophię duo fuere prĩcipia: ut Laertio placet: unũ quod ab Anaximandro: alterum quod a Pythagora fluxit. Primũ appellatũ est ionicum: q̃ Thales præceptor Anaximãdri ex Ionia fuerit: alterum italicũ: q̃ illius auctor Pythagoras ĩ Italia ut plurimũ philosophatus sit. Idem etiã Pythagoras philosophiã primus appellauit. Socrates ãt deuocauit a cęlo: quã ĩ tris partes scindi uoluerũt. Physicam / idest naturalẽ / quæ de mũdo & de his quæ sunt ĩ eo / differere uidet̃. Ethicam. i. moralem / quæ de uita moribusq; pertractat. Dialecticã. i. rõnalem in qua disputat̃ quẽadmodum ĩ rerũ causis uel uitæ moribus ueritas ipsa quærat̃. In physica igitur causa quærẽdi. In ethica ordo uiuẽdi. In dialectica ratio ĩtelligendi uersatur. Pythagoras Socrates

Dialecticã siue logicã / p quã discussus rerũ motũq; causis uim earũ rõnabiliter pscrutamur: a Zenone eleate initium sumpsisse memoriæ ꝓditũ est. Ethicam uero Socrates primus ĩuexit: & ad corrigẽdos cõponẽdosq; mores ĩstituit: atq; omne studiũ eius ad beneuiuẽdi normam perduxit / diuidẽs eam ĩ quatuor uirtutibus aię: prudẽtia / fortitudine / iustitia / temperantia. Prudẽtia est qua ĩ rebus oĩbus bona a malis discernimus. Fortitudo est qua aduersa æquanimiter toleramus. Iustitia est qua recte iudicando sua cuiq; distribuimus. Temperãtia est qua Zeno Prudẽtia Fortitudo Iustitia Tẽpantia

libido & concupiſcentia rerum frenantur.

E thica ĩ pluris diuiſa ẽ ſectas. Academicã/ cyrenaicã/ eliacã/ megaricã/ cynicã/ eretricã/ dialecticã/ peripateticam/ ſtoicã/ & epicuream. Verum meo iudicio prę cęteris philoſophis eminẽt Academici/ peripatetici/ ſtoici. Veteris academiæ prĩceps fuit Plato. Peripateticæ Ariſtoteles. Stoicæ Zeno.

Plato

Ariſtoteleſ

Zeno

P hyſicam apud græcos Archelaus athenienſis ex Ionia athenas primus ĩuexit. Vt alii uoluerunt/ Thales mileſius ante alios cæli cauſas atq; uim rerũ naturalium rõne pſcrutatus eſt: Quam dehinc Plato quadrifariam diſtixit: in Arithmeticã/ geometriã/ muſicam/ aſtronomiam.

Archelaus

Thales

Plato

I n philoſophia apud Perſas primũ claruiſſe magos pleriq; dixerũt. Apud babyllonios & aſſyrios deinde floruiſſe Caldęos. Apud Indos gymnoſophiſtas: & ex iis ad Aegyptios philoſophia manauit. Inde apud gallos Dryudæ ſapientes fuere.

Magi

MEDICINA.

Medicinã uero qua nulla artium fructuoſior/ primũ apud ęgyptios repertam uolunt. Alii Arabũ Babylonis & Apollinis filium ĩueniſſe crediderũt. Ouidius ãt ĩ libro metamorphoſeos Apollinẽ ipſum medicinę inuentorẽ fuiſſe teſtatur.

Arabus

Apollo

Inuentum medicina meum eſt: opiferq; per orbem
Dicor: & herbarum ſubiecta potẽtia nobis. Auxit deĩde famã Aeſculapius ex Apolline & Coronide

Aeſculapius

nimpha genitus / clarus admodum in arte medicina troianis tēporibus: quē fulmine ictum fabulantur: quoniā Tindaridā & cōplures alios ad uitā reuocasset. Sed lōgo tēpore post uelut nocte densissima latuit: quā Hippocrates Asclepii filius / Pythagoreq; discipulus / genitus in insula Coo / ea tēpestate illustris ac prīceps medicinę reuocauit ī lucē. E medicis primus oīum Romā uenit peloponēsis Archagatus Lisanię filius anno urbis cōditæ quingentesimo xxxv. Diascorides uir militaris uirtutes herbarū / arborū / lapidū / aīaliū accurate descripsit. His post multa sęcula successit Galienus īsignis medicus / natus apud Pergamū Asię: q Athenis primū: dehic Romæ excellētissime claruit anno ab urbe cōdita octingētesimo. lxxxix. Eum tradūt edidisse uolumia cētū qnquagīta. Post illū Rasis poenus: q līgua arabica libros ī medicina conscripsit. Sed lōge clarius & distictius post eum ī eadē līgua Auicena hispalēsis effecit. Charmis ex massilia / ut Plinius tradit / dānatis nō solū prioribus medicis: uerū & balneis: frigida etiā hibernis algoribus lauari persuasit. Mersit ægros ī lacus. Videbamus senes cōsulares usq; ī ostētationem rigētes. Multos hoc loco prætereo medicos celeberrimos: qualis Chrisippus / qui ingēti garulitate medicinam mutauit. Erasistratus / qui Anthioco rege sanato / centum talētis a Ptolemæo filio eius donatus est. Antonius musa qui diuū Augustū cōtraria medicina

Hippocrates
Archagatus
Diascorides
Galienus
Rasis
Auicena
Charmis
Chrisippus
Erasistratus. Antonius musa

grauì periculo exemit. Ob id statuam ęream iuxta Aesculapii signum Augustus locari iussit.

HERBARIA

Erbariam uero & medicamentariā Chironē Saturni filiū iuenisse ꝑdiderūt. Dictamū herbā extrahēdis sagittis cerui monstrauere ꝑcussi telo: pastuq; eius herbę eiecto. Chelidoniam uisui saluberrimā hirūdines mōstrauere, uexatis pullorū oculis illa medētes. Testudo cunilæ quā bubulā uocant, pastu uires cōtra serpētes refouet. Mustella ruta in muriū uenatu cū iis dimicatione cōserta. Ciconia origano. Apri edera in morbis sibi medētur: & cācros uescendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, feniculi succo īpedimentū illud exuit: nitidusq; uernat. Idē hyberna latebra uisu obscurato marathro herbę sese affricās oculos īungit, ac refouet. Draco uernā nauseā siluestris lactucæ succo restrigit. Ceruus herba cynare uenenatis pabulis resistit. Palumbes, graculę, merulę, perdices lauri folio annuū fastidiū purgāt. Colūbę, turtures, & gallinacei herba quæ uocaт̄ helxine. Anates, anseres cæteræq; aquaticæ herba siderite. Grues & similes iūco palustri. Coruus occiso Chameleōte: qui etiā uictori nocet: lauro infestū uirus extinguit.

Chiron
Dictamū
Chelidōia
Bubula
Ruta
Origanū
Edera
Feniculus
Lactuca siluestris
Cynare
Laurus
Helxine
Vitriola
Iuncus

DISCIPLINA MILITARIS

Enio nunc ad pręcipuū & firmissimū decus Romani īperii salutari ꝑseuerātia lō

go tēpore ſincerum & īcolume ſeruatum/militaris
diſciplinæ tenaciſſimū uinculū. In cuius ſinu ac tu
tela ſerenus trāq̄llusq; beatę pacis ſtatus acq̄eſcit.
Nā diſciplina militaris acriter retenta pricipatū Ita
liæ romano imperio peperit: & multarū urbiū/ma
gnorū regū/ualidiſſimarum gētiū regimen largita
eſt. Fauces pontici ſinus patefecit: alpiū tauriq; mō
tis conuulſa clauſtra tradidit: ortūq; e paruula Ro
muli caſa totius terrarū orbis fecit columē: ex cu
ius ſinu oēs triūphi emanarunt: & poſtes anguſtæ
domus ſēpiterna gloria triumphant. Nōnulli itaq;
rei militaris diſciplinam aſſecuti pręclara facinora
terra mariq; geſſere.

Primi cōtra ægyptios aphri prælium fecere fuſtibus:
quos uocant phalangas.

Clipeos īuenerūt Proetus argiuorū rex & Acritus — Proetus
īter ſe bellātes ſiue Chalcus Athamantis filius

Loricam Mydias Meſſenius. — Mydías

Gladium/haſtam/galeam lacedæmonii

Ocreas & criſtas Cares. — Cares

Arcum & ſagittam Scythem Iouis filiū. Alii ſagittas — Scythes
Perſem Perſei filium īueniſſe perhibent. — Perſes

Lanceas Aetolas. Iaculum cum amento ferūt īueniſ
ſe Aetolum Martis filium — Aetolus

Haſtas uelitares Tyrrhenum pilumq; — Tirrhenus

Pentheſileam amazonem ſecurim. — Pētheſilea

Pugnare ex equo theſſalos/q centauri appellati ſūt/ — Centauri
habitantes ſecundum pelium montem.

O rdinem exercitus/signi dationē/thessaras/uigilias

Palamedes inuenit Palamedes troiano bello.

P rimus oīum Ninus rex assyriorū ītulit bella finiti

Ninus mis: & rudes adhuc ad resistendū populos & belli ignaros/terminos usq; libyæ perdomuit. Deuictis igitur proximis cum accessione uirium fortior ad alios transiret: & ꝓxima queq; uictoria instrumētū sequētis esset: totius oriētis populos subegit.

C yrus rex persarū babylonios deuicit. Cresum lydo

Cyrus rum regem cepit: cuius opes diuitiæq; ea tempesta te insignes erant. Asiamq; & uniuersum oriētem in potestatem redegit.

M ylciades dux Atheniensium cum exercitu. xi. mi

Mylciades lium aduersus sexcenta milia persarum in campis Marathoniis tāta uirtute pugnauit: ut hinc uiros/ inde pecudes putares. Darius turpi fuga uictus du centa milia persarum eo prælio amisit. Et cum tāta uirtus singulorū fuerit: ut cuius prima laus esset: haud facile discerni posset: prçcæteris tamen The mistoclis adolescentis gloria omnium iudicio ad cælum usq; perlata est.

C ynegiri quoq; militis Atheniensis gloria magnis

Cinegirus scriptorū laudibus celebrata est. Qui ī eodē prçlio post ingentē hostiū cladem/cū persas fugiētes ad naues usq; ꝑsecutus esset: onustā nauē dextra com prehensam non prius dimisit/ q̄ manus præcidere tur: dextra amputata/sinistra nauē detinuit: qua & ipsa præcisa dētibus nauē tenuit. Tāta siquidē i eo

uirtus fuit/ut nõ tot cędibus fatigaretr: non dextra leuaq; manu amissis uinceretur: sed ad extremum ueluti rabida fera morsu quoq; dimicauerit.

Leonida Rex spartanorum aduersus decies centena milia persarũ duce Xerse cõflicturus/cum quatuor milibus militum angustias thermophilarum occupauit: ubi triduo cum ĩgenti persarũ clade dimicauit. Quarta die cũ a uigiti milibus hostiũ cacumen thermophilarũ teneretur: dimissis sociis/ipse cum sexcẽtis milibus castra persarũ magna ui adorti cędunt/sternũtq; oĩa: per totũ exercitum uictores uagãtur. Tandem non uicti/ sed hostes cædẽdo fatigati inter stratorũ cateruas occiderunt. Leonida

Epaminũdas thebanorũ dux/bello strenuus & litterarũ studiis doctissime eruditus aduersus lacedæmonios uictor sæpe cõseruit. Ad postremũ cũ non ducis tãtũ/uerũ etiã fortissimi militis officio fungitur: ab Anticrate sparo rusticali uulneratus iteriit. Quo extĩcto thebanorũ uires pariter cecidere. Nã hunc ante ducẽ ullũ nunq̃ memorabile bellũ gessere: nec postea uiribus/sed cladibus ĩsignes fuere. Epaminundas

Philippus Macedo uir armis & bello clarus atheniẽses subegit. Illyrios uicit. Vrbẽ nobilissimã Larissã cepit. Thessaliã expugnauit. Mathonã urbẽ/ubi de muris sagitta iacta dextrũ oculũ amisit: aliasq; ĩnumeras & urbes & regiones ĩperio suo adiecit. Philippus

Pirrhus rex epiri paterno genere ab Hercule oriũdus magnas res gessit: cuius Tarentino bello inter for Pirrhus

tissimos uiros cum auxiliũ aduersus romanos fer ret/magna uirtutis documenta extitere.

Mitridates M itridates rex ponti magna ui animi & corporis præ ditus Nicomedem bithinia: Arioparzanem cappa docia expulit: græciam insulasq; omnes excepta Rhodo occupauit: Euboiam & ipsum græciæ de cus Athenas expugnauit: bellumq; cũ populo Ro mano per quadragita annos magna uirtute gessit: adeo ut italiam iam/ipsamq; urbem Romã regius terror afflaret.

Hãnibal H annibal Carthaginensium dux ferocissimus: qui annorum ferme nouem odium perenne in Roma nos ad aram patri iurauerat/populum Romanum per decem & octo annos uariis cladibus obtriuit. Saguntum ueterem Hispaniæ ciuitatem Romanis foederatam octauo mense euertit. Per alpes ĩ italiã traiecit. Copię illi fuerunt. lxxx. milia peditum. x. milia equitũ. xxxvii. elephãti. P. Scipionem senio rem inter padum atq; ticinum. Sempronium lõgũ apud trebiam. Flaminiũ apud trasumenũ. Paulum & Varonẽ apud Cannas apuliæ uicum superauit. Et cum ad tertium ab urbe lapidẽ castra posuisset: tanta imbrium ac uentorum uiolentia coorta est: ut diuinitus hostẽ summoueri putãdum sit. Itaq; fugere cõpulsus ĩ ultimum italiæ se recepit sinum.

Codes A d nostros tãdem mea se uergit oratio. Quis enim tanta facundia/ aut uerborum copia exuberans/ tot fortissimos milites/clarissimosq; Romanorum

duces enumeret? Quis nõ miretur Horatii Coclis fortitudinẽ: cum aduersus Porsenã etruscorum regem/ qui Tarquinos ĩ urbẽ restituere tentabat: pro ponte Sublicio stetit: & aciem hostium ĩfatigabili pugna sustinuit: donec pons a tergo ĩterrumperetur: cum quo pariter in tyberim decidit: & armatus ad suos trãnauit.

Quis Mutii Sceuolæ cõstantiã referat: qui ĩ castra Porsenę ueniens/ ut regẽ necaret: purpuratũ pro rege deceptus occidit? Apprehẽsus dextrã aris ĩposuit. Hoc supplicii ardentibus focis exigens ꝙ in cęde peccasset. Mutius scęuola

Milo Crotonẽsis athleta celeberrimus: quẽ supra humanas uires oĩa fecisse tradunt/ in olympico certamine ictu nudæ dextræ taurum occidisse prodit: & per stadium ĩ humeris sine fatigatione portasse. Is cũ cõstitisset: nemo uestigio educebat. Malũ tenenti nemo digitum corrigebat. Milo

An nõ dignus sũmis laudibus Furius Camillus? qui gallos urbe iam capta & ĩcensa arcẽ capitolini montis obsidentes: ac post sex menses recessum suum mille pondo auri uẽditãtes/ a tergo subito aggressus adeo cęcidit/ ut oĩum ĩcẽdiorum uestigia gallici sanguinis undatione deleret. Camillus

L. Sicinius Dentatus fortissimus miles centies uicies prœliatus/ & ex hostiũ prouocatione octies uictor fuit. Quiq; & quadragita cicatricibus aduerso corpore insignis/ ĩ tergo nullam habuit. Spolia ex ho Sicinius

ste cepit. xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuigī ti. Phaleris. xxv. Torquibus tribus & octoginta. Armillis centū sexagita. Coronis trigintasex. Ciuicis quatuordecim. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris decem. Captiuis uiginti milibus. Imperatores nouē ipsius maxime opera triumphantes secutus.

Sergius M arcus Sergius ter & uicies uulneratus cum dexterā in prelio amisisset / manū sibi ferreā fecit: & cū neutra pene idoneus ad præliādum esset: sinistra una die quater pugnando uicit. Ab Hannibale bis captus refugit. Omnibus asperrimis preliis que per id tempus romani gesserunt: insignitus est donis militaribus. Et ut Plinius refert / Cremonā obsidione exemit. Placētiā tutatus ē. Duodena castra hostiū in gallia cepit. Apud Trasumenum / Trebiam / Ticinūq; corona ciuica donatus est. Cannensi quoq; prælio solus accepit coronam.

L. Papirius L. Papirius uelocitate cursor / oī bellica laude dignus Sānitas qui apud Caudinas furculas ingenti clade romanum exercitum sub iugū miserāt: sūmā internitione deleuit: nec prius finis cedibus datus: q̄ iugū hostibus & duci capto reposuit. Hic ut Liuius refert libro. viiii. fuit uir haud dubie dignus omnī bellica laude / non animi solum uigore / sed etiā corporis uiribus excellens: cui præcipua pedum pernicitas inerat: quæ cognomen etiā dedit: uictoremq; cursu oīum ætatis suæ fuisse ferunt. Nec cum ullo

asperiorem fuisse militiam pediti pariter equitiq;.
Quin eū parem destināt animis magno Alexādro
ducem: si arma asia perdomita in europā uertisset.
Inuictus ergo Alexāder cum īuictis ducibus bella
gessisset: immo etiam eo plus periculi subiisset: ꝙ
Macedones unū Alexādrū habuissent: romani mi
lites multi fuissent Alexādro uel gloria uel rerum
magnitudine pares.

M. Attilius Regulus fortissimus imperator de Salen M. attilius
tinis triumphauit: primusq; Romanorū ducum in
aphricam traiecit. Vrbē Clipeā & trecenta amplius
castella uastauit: oppida ducenta/ & hominū ducē
ta milia accepit. Serpētem horrēdæ magnitudinis
centum. xx. pedum apud Bragada fluuium intere
mit: omniumq; uictor terrorem sui nomis late cir
cūtulit.

Q. Fabius Maximus fusis liguribus triūphauit. Han Q. fabius
nibalē per Sānium/ per Falernos garganosq; saltus
sic macerauit: ut qui frangi uirtute nō poterat: mo
ra cōminueretur. Hinc illi cognomen cūctator. Ta
rentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde
translatum in capitolio dedicauit.

M. Marcellus apud padū gallorū ducē singulari præ M. marcel
lio fudit: armis exuit: eaq; Ioui feretrio dicauit. Hā lus
nibalem primus uinci docuit. Syracusas expugna
uit. Et cum triumphus a senatu negaretur: in alba
no monte triumphauit.

Nec. Pub. Scipionis Aphricani memoriam/ cui deleta Scipio
Aphricanus

Carthago ęternum cognomen dedit/ab his exem plis separare debemus: qui decé & octo annos na tus patrem apud Ticinũ singulari uirtute seruauit. Senatorios uiros Italiá deserere cupiétes sua aucto ritate compescuit. Vigitiquatuor annorum consul ĩ hispania missus/ut ĩsolétissimos Numãtinę urbis spiritus superiorũ ducum culpa nutritos cõtunde ret: eodem mométo téporis/quo castra ĩtrauit/edi xit/ut omnia ex iis quę uoluptatis causa comperta erant: auferrerentur/ac sũmouerentur. Ná cõstat tũ maximũ ide ĩstitorũ & lixarũ numerũ cũ duobus milibus scortorũ abiisse. Hac turpi sétina uacuefac tus exercitus acré illam & animosá numantiá incé diis exustam/ruinisq; prostratá solo æquauit. Car thaginem hispanię eodé quo obsessa est die cepit. Virginé pulcherrimá ad cuius aspectũ accurrebaẽ: ad se quidé uetuit adduci; ne quid de uirginitatis integritate delibasse saltẽ uel oculis uideretur. Ha sdrubalé hispania expulit. Magoné fratré Hãniba lis prælio uictũ Romam misit. Syphacé maurorum regé/ac Massinissam Numidum ĩ amicitiá recepit. Hanoné Aphrorũ ducem superauit. Syphacem Nu midię regé cepit/ac Romam misit. Hasdrubalis ca stra una nocte prorupit. Carthaginis portas obse dit. Hãnibalé Italię ĩcubanté reuocauit: & cũ de pa ce non cõuenirét: signa cecinere. Prelium ab utroq; duce ĩstructũ est: quale uix ulla memoria fuit. Cõ stat.n. nec melius instrui aciem/nec actius pugnari potuisse

potuisse. Nã duo lõge clarissimi duces: duo fortissi mi exercitus. Scipio uictor extitit pene ipso Hãni bale capto. Aphricę triumphum statim secutus est terrarum orbis.

C. Marius arpinas Iughurtã captũ cũ duobus filiis ante currũ egit. Vrbẽ capsam ab Hercule cõditã / in genti solitudine / serpẽtibusq; uallatã: moenibus armis / uiris / asperitate locorũ munitissimam / mira foelicitate superauit. Mulucam saxeo inditã mon ti / perangusto ac difficillimo aditu penetrauit. Bo chum mauritaniæ regẽ apud oppidũ Cirtam sum ma clade cæcidit. Cimbros / teuthonas / atq; tiguri nos uicit: deq; his triumphauit. Rex eorũ Teutho locus q senos equos transilire solitus erat: uir exi miæ ꝓceritatis / adeo ut iter trophea sua emineret: fugatus atq; comprehensus insigne spectaculum triumphi fuit. C. Marius Bochus rex Theutolocus

L. Cornelius Sylla uir armis optimus / Mario iunio re preneste interfecto / foelicem se appellari iussit. Quęstor bello numidico Iugurtham a Bocho ĩ de ditionem accepit. Athenas frugũ parentẽ obsidio ne ac fame ad humanos cibos cõpulit. Portum py ręum sex muris munitum recepit. Euboia atq; Boe tia Mitridatis præsidia depulit. Omnẽ eius exerci tum apud cheroniam & orchomenã duobus prę liis dissipauit. Archelaum præfectũ eius cũ centum uigiti milibus equitũ contra Romanũ exercitũ ue nientem ita uicit: ut uix decem prelio supessent. Sylla

Medos/dardanos/ſcordiſcos & dalmatas in itinere ſuperauit. Marium apud portam collinam ſumma ſtrage lacerauit.

Pompeius M agnus Pompeius rerũ geſtarũ gloria clarus / æquato nõ modo Alexãdri magni rerũ fulgore: ſed etiã Herculis ꝓpe ac liberi patris / Syllæ partes ſecutus Domitiũ Marianæ partis ducẽ & Ierbam mauritaniæ regẽ eiuſdẽ factionis occidit. Carbonẽ cõſulẽ īteremit. Siciliam recepit. Numidiã Hiarbæ ereptã Maſſiniſſæ reſtituit. Aphricã totam ī ditionem redegit. Oppida octigẽta ſeptuagītaſex ab alpibus ad fineſ hiſpanię ulterioriſ magna uirtute ſubegit. Sertorium ī hiſpania uicit. Mithridatẽ ad uenenũ cõpulit. Supplicem iuſſit regnare Tigranem. Colchos cęcidit: ignouit hiberię: pepercit albanis. Enichios/caſpios/hiberos ſeptentrionis plagæ populos penetrauit. Et ī oriẽtem uerſo agmine/ ex aſia/ ponto/armenia/ paphlagonia/cappadocia/cilicia/ ſyria/ſcythis / iudæis/albanis/hiberis / inſula creta / baſternisqȝ triumphauit. Libanũ ſyriæ atqȝ iudęos tranſgreſſus / per thuris & balſami ſiluas romona ſigna circũtulit. Hieroſolimã caput gentis euertit. Hircano diadema īpoſuit: Ariſtobolo catenas dedit. Primus ī hyrcanũ / rubrũ & arabicũ mare uſqȝ ꝑuenit. Exceptis quippe Indis / qui adhuc Romanos non nouerant: oĩs aſia inter rubrum mare & caſpium & oceanum pompeianis domita ſignis te

nebat̃. Vicies centum octogitatria milia hoīum ab eo fusa/ occisa/ aut in deditionem accepta. Naues octigētæ quadragitasex depressæ aut captæ. Oppida/ castella mille qngēta trigitaocto i fidē recepta. Cū Cilices maria oia iuasissēt: sublatisq; comertiis latrocinarentur: Pompeius æquorum ora complexus/ mare tuscum/ siculum/ ligusticū/ gallicum/ balearicum/ gaditanum/ lybicū/ ægyptium/ adriaticū/ ægeum/ pōticum/ pamphilium/ asiaticum/ omnesq; æquoris portus/ sinus/ latebras/ recessus/ promōtoria/ freta/ penisulas/ diuino quodam apparatu quadragesimo die a prædonibus liberauit: usumq; maris nauibus reddidit.

At ne longius euagetur oratio/ multos hoc loco prętereo fortissimos uiros & clarissimos imperatores: quales fuerunt Hercules & Liber pater: Hector & Achilles: quales Fabii/ Scipiones/ Metelli/ Luculli/ Quintus Sertorius/ Marcusantonius/ Traianus imperator: & imprimis diuus Augustus/ qui rerum summa potitus/ Omnibus in terris quæ sunt a gādibus usque auroram & Gangem imperium foelicissime tenuit. Verum duos tātum cōmemorasse sat erit: qui mea sentētia inter cæteros duces singulari quadam enitent rei bellicæ gloria. Hercules

Primus Alexander macedo uir supra humanā potentiam magnitudine animi præditus: qui parua ad modū manu asiam/ armeniam/ iberiam/ albaniam/ Alexāder

cappadociam / syriam / ægyptumq; subegit. Taurum caucasumq; transgressus bactris / medis / persis impauit: uniuerso tandẽ oriente possesso / indiam uictor penetrauit: p uestigia liberi patris atq; Herculis uagatus. Cum nullo unq̃ hostiũ cõgressus / quẽ nõ uicerit: nullam urbem obsedit: quã non expugnauerit: nullã gentẽ adiit: quã nõ calcauerit.

Cæsar

Britãni

Post hũc Iulius Cæsar animo & armis iuictissimus: quo fortior alter / nec pietate fuit: nec bello maior & armis. Hic imanissimos gentiũ gallos atque germanos subegit. Britãnos uicit: primusq; occiduũ classe ingressus est oceanũ. Incredibilis nanq; magnitudinis insulã subiugare adortus / extra orbem terrarũ Romanũ propagauit imperium. Venetos oceani accolas nauali prelio superauit. Heluetios gẽtem bellicosissimã domuit. Belgasq; ac Neruios q iam exercitum eius i fugam uerterant: rapto e fugientis manu scuto / i primãq; uolitans aciem prelium restituit / ac summa strage cæcidit: quod solũ i extrema spe salutis imperatori licet. Aquitanos / treueros / cenomanos / heduos / regisq; Ariouisti superbiam domuit / & calcauit. Sed maximum oĩum illi bellũ fuit aduersus Bithurigas / auernos / carnuthas / & seuanos: qbus preerat ille corpore & armis spirituq; terribilis: nomĩe etiam quasi ad terrorem

Vergentorix

cõposito Vergentorix. Is ferocibus dictis ferocissimam gentem ad pristinã erexit libertatem. Aberat tunc Cæsar i Italia delectum agens: & q̃uis niues

alpes operirēt: ille tamen p inuios montium tumu
los & p intactas niues exercitū traduxit in galliā.
Trecenta sexagita milia ꝓpugnantiū ferro igneq;
ꝑdomuit. Auernorū Vergētorix rex fortissimus ī
castra Cęsaris ueniens / ante ipsius genua phaleras Vergento
& arma proiecit. Habes inqt fortē uirū. Fortissime rix rex
uicisti. Et præter ciuiles uictorias undecies cētū &
nonagitaduo milia hominū ab eo pręliis occisa.
Cæsari propriū & peculiare fuit clementiæ insigne Clemētia
qua oēs supauit. Idem magnanimitatis perhibuit Cæsaris
exemplum: cui comparari nō possit aliud. Fuit.n.
illa uera & incomparabilis īuicti animi sublimitas:
captis apud pharsaliam Pompei magni scriniis epi
stolarū: iterūq; apud tapsum Scipionis: ea optima
concremasse fide: atq; non legisse.

Bellum plus q̄ ciuile ī æmathia gessit: & inter cogna Bellum ci
tas acies signa cecinere. Sed ariminū primo magnā uile
extra galliam ciuitatem occupat. Corfinum deīde
aggreditur. Trigita cohortes quas Domitius præ
fectus Pompei præsidio tenebat / accepit. Dehinc
Romam cōuersus nullo cruore perfuso / cunctam
ī potestatem redegit Italiam. Afranium / Petreium
& Varonem Pompei legatos hispania expulit: co
pias eorum ī ditionē accepit. Siciliam & Sardiniam
p legatos expugnauit. Postremo apud thessaliam
ī campis philippicis hinc socer inde gener magna
uirtute conflixere. Nusquam enim tantum uirium

Populi Romani / tãtum dignitatis fortuna uidit. Trecenta milia bellatorum hic uel inde: præter auxilia regum & senatus. Cumq; diu æquo marte cõcurrerent: tandem uirtute Cæsaris qui medius fuit inter Imperatorem & militem / summa strage Pompeius uictus / magnoq; dedecore prelio excedens una nauicula Lesbon applicuit. Dehinc ad Ptolemeum alexandriæ fugit: cuius ĩperio gladio Septimii sub oculis uxoris suæ liberorumq; trucidatus est. Ptolemæum Cæsar adortus terra mariq; perdomuit: ac iusta generi manibus piacula dedit. In Asia quoque nouus rerum motus. Ibi Farnacem Mithridatis filium uno prelio obtriuit: ex ponto fugauit: exercitumq; eius funditus deleuit. Huius belli celeritatem Amantio familiari suo tribus perscripsit uerbis. Veni. Vidi. Vici. In aphricam uero reliquias partium q̃dam furoris æstus expulerat. Vbi Catonem & Scipionem duces ĩ pompeiani nominis locũ: ac Iubam mauritaniæ regem cũ magnis copiis profligatos ad necem compulit. Omnium postremo atrocissimum bellum apud Mundam hispaniæ fuit: ubi Cæsar de morte sibi inferẽda dicit̃ cogitasse: cum ueteranorũ manus retrodedit: quæ pudore magis q̃ uirtute resistere uidebaẽ. Cæterũ similis furenti primã in aciem ꝑcurrit / ibi preliari: fugiẽtes cõfirmare: p totũ deniq; agmẽ oculis / manibus / clamore uolitare. Ad extemum tanta fuit

hostium cædes/ira/rabies/ ut Pōpeiani duces Gn. & Sextus Pompeius prælio profugi Mūdam se receperint. Cęsar in patriam uictor iuehitur. Hinc pater patriæ/perpetuusq; dictator.

Itaq; neminem clarissimorum ducum huic imperatori præponendum censeo. Nam siquis Herculē/Alexandrum Magnum/troianos & grecos duces/Romanorumq; summos & præstantissimos uiros: Fabios/Scipiones/Metellos/ Syllā/Marium/ & Lucullos/& ipsum deniq; Pompeiū: cuius sūma in re militari uirtus & gloria ad cælum usq; pfloruit: cōparādos duxerit: Cæsar profecto rebus clarissime gestis omnes excellit.

LEGES CIVILES.

Aiores nostri leges & īstituta quibus populi & ciuitates optime regerenť/cōdidere. Est.n.lex ratio sūma insita ī natura: quæ iubet ea quæ faciēda sunt: ꝓhibetq; cōtraria. Primus ut aiūt/Radamāthus Iouis filius ex Europa leges dedit/Vir seuerus/& iustitiæ executor. Alii Cererē primā leges cōdidisse uoluerūt. Eadem frumēta inuenit: molere/& cōficere in Attica/Italia/ & Sicilia: cū antea glāde uescerētur: ob id dea iudicata. Mercurius trimegistus primus egyptiis leges tradidit. Apud athenienses Solon uir iustitiæ īsignis preclaras atque utiles leges tulit: quibus si perpetuo uti uoluissent: sempiternum habuissent imperium. Lacedæmoniis uero Lycurgus leges dedit / non tam

Rhadamāthus

Ceres

Mercurius

Solon

Lycurgus

inſtitutione earũ:q̃ exemplo clarior. Nihil enim ul
la lege ĩ alio ſanxit/quod primus ipſe nõ efficeret.
Plato — Plato quoq; philoſophus de Legibus libros duo
Numa põpilius — decim præclare conſcripſit. Apud Romanos Nu
ma Põpilius leges iſtituit quaſi monitu deæ Aege
Aegeria uxor Nume — rię: quo magis Romani eas acciperent: ferocemq;
populum qui ui & armis imperium occupauerat:
Mutius ſcęuola — religione atq; iuſtitia gubernaret. Mutii quoq; Scę
uolæ inter iureconſultos clarum eſt nomen.

I us Ciuile per multa ſęcula inter ſacra cerimoniasq;
immortalium deorum abditũ: ſoliſq; pontificibus
notum (ut Valerii utar uerbis). Gn. Flauius ſcriba/
factus ędilis curtulis uulgauit: ac faſtos pene foro
Cicero — toto expoſuit. M. Tullius Cicero nõ ne & ipſe de
Iuſtiniãus — Legibus libros tres elegantiſſime ſcripſit? Iuſtinia
nus Auguſtus multa poſt eos natus ſæcula clariſ
ſimus iureconſultus Romanorum leges: quarum
nimia ꝓlixitas erat/ mira breuitate correxit. Quip
pe Romanorum principũ conſtitutiones/ quę mul
tis uoluminibus continebãtur/ ĩ duodecim libros
cõplexus eſt: quem Codicem appellari iuſſit. Rur
ſum ſingulorum magiſtratuum leges/ qui ad duo
milia pene libri erant: in libros quinquaginta con
ſtituit: quem Digeſtum nuncupari uoluit. Edidit
quoq; inſtitutionũ libros quattuor/ in quibus uni
uerſarum legũ ſententiæ breuiter continentur. No
uas item leges quas ipſe ĩſtituerat/ in librum unum
collectas/ Aucteutica uocari maluit.

IVS CANONICVM

LEges & constitutiones Canonicas primus
oium Gratianus uir præclari ingenii ex dic — Gratianus
tis sanctorũ patrũ in unum collegit:decretũq; ap
pellauit. Deide Gregorius.viiii. diuersas constitu — Gregorius
tiones & decretales prędecessorũ suorum per Ray
mundum penitentiarium apostolicũ / uirum litte
ris & prudentia clarum ĩ unum uolumen redegit:
quod decretale uocãt.Bonifacius.viii. librum edi — Bonifacius
didit/quẽ Sextum censuit nuncupari. Clemẽs.V. — Clemens
pontifex Romanus constitutiones plurimas com
plexus est/ quę appellantur Clementinæ.Ioannes — Ioãnesan
andree Bononiensis iuriscõsultus præstantissimus — dree
super decretalibus uolumẽ egregiũ condidit:qui
Nouella uocat̃:magnũ sane opus & utilissimũ. In — Innocẽtius
nocẽtius quartus / Gofredus de Trano / Hostiẽsis — Gofredus
archiepiscopus/& Guido archidiaconus Bononiẽ — Hostiẽsis
sis clarissimi eius disciplinæ auctores extitere. — Archidia

THEOLOGIA
conus

NVnc uero ad præclaram illam cælestemq;
doctrinam / sciẽtiarum omniũ maximam
theologiã sermo flectendus est.Nã quos
dam legimus sacris litteris eruditos / quos theolo
gos uocãt/cõtẽptis oĩbus publicis & priuatis actio
nibus/ad ĩquirendæ ueritatis studiũ se contulisse:
ac de optimo maximo & uero Deo:de beata æter
naq; uita accurate diligenterq; tractasse.Enimuero
primus oĩum qui humano generi clarissimũ uerita

Moses tis lumen inferret fuit Moses hæbræus/theologus
ille eximius: qui in Syna montem ascenditillius re
gionis excellētissimum: & legem ac præcepta diui
na duabus tabulis lapideis/in utraqꝫ quina manu
dei scripta genti hæbræorum tradidit. Quem secu
Prophetę ti prophetæ ac post multa sæcula duodecim ille ui
rorum delectus ac sacer numerus/quos Iesu christi
Apostoli apostolos dixere: non eloquentiæ phaleris lenoci
nioqꝫ uerborum/sed concitatione quadā spiritus/
afflatuqꝫ diuino/pie atqꝫ innocenter uiuere docue
runt: de religione rebusqꝫ diuinis differuerunt: ad
cultum ueræ maiestatis mentes hominum instru
xerunt.

Multi post illos uariis temporibus secuti sūt: qui di
uiuina sapientia imbuti/ clari celebresqꝫ fuerūt: si
Quadratus cuti Quadratus apostolorum discipulus / & athe
niensis ecclesię pōtifex/uir sacris litteris eruditus:
qui Adriano principi librum pro nostra religione
conscripsit tanta diuinarum rerum peritia: ut per
secutorem grauissimum illius excellens sedaret in
Aristides genium. Aristides & Iustinus philosophi uiri elo
Iustinus quentissimi libros contra gentes diuinis litteris ac
philosophorum sentētiis refertos edidere. Panthe
Panthenus nus stoicus ob pręcipuā eruditionem a Demetrio
Alexandrino pōtifice missus in indiam/Christum
apud Bragmanas cōstantissime prædicauit. Quid
in libris Clemētis alexādrinę ecclesię pręsbyteri/ui
ri plane oīum eruditissimi idoctū iudicari potest?

Nec nobis deest Origenes uir acutissimi īgenii: cuius uolumina plena sūt philosophorum sentētiis: & oia nostrę religionis de Platone/ Aristotele/ Cornutoq; confirmat. Eusebius cæsariensis & Athanasius Alexādrinus episcopus pro christiana religione uolumina egregia cōdiderunt. Tertulianus uir eloquentissimus contra gentes libros acutissimos omniq; litterarum disciplina refertos tradidit. Minutius foelix Romani fori causidicus cōtra mathematicos elegātissime scripsit. Arnobius uir eloquētia pollens aduersus falsam religionem septem uolumina edidit: totidēq; discipulus eius Lactantius Firmianus uir oīum Christianorum proculdubio eloquentissimus: cuius facundia & dicendi copia longe omnes excellit: qui de Christiana religione unquam scripsere. Ciprianus Carthaginēsis ꝙ idola dii non sunt: qua breuitate/ quanta rerū copia/ uerborumq; splendore perstrinxit? Hilarius episcopus Quintiliani libros & stilo & numero præclare imitatus est. Iuuencus pręsbyter tempore Constantini historiam euangelicam uersibus explicauit. Quid Aurelio Augustino eruditius: quid acutius inueniri potest? Quid est ꝙ litteratus uir ab Augustino discere nō possit? Præsertim cū afferat orationē eruditā & auribus dignam: nihilq; humanarum diuinarumq; rerum dimittat ītactū. Et cū oia eius uolumīa quæ prope īnumerabilia sunt/ bonarū artiū doctrina præfulgeāt: Præcipue tamē .xxii. libri

Origenes

Minutius

Arnobius

Lactātius

Cipriāus

Hilarius

Iuuencus

Augustīus

Hieronymus. Ambrosius Gregorius

de ciuitate dei omnem sæculi cõtinent disciplinã. Vt autem ad extremum concludam: multos præteream diuina sapientia claros necesse est. Si prius tamen iis adiecero diuum Hieronymũ: Ambrosium mediolani antistitem & Gregoriũ romanũ pontificem: sũmos profecto theologos ac pfectos diuina sapientia uiros: in quibus omibus discerni uix potest: maior ne sciẽtia rerũ/an peritia fuerit litterarũ.

Hæc est illa uera philosophia/diuinaq; scientia/quæ multo melior/utilior/gloriosior putãda est: q̃ illa oratoria cæteræq; doctrinę: quæ nõ ad uirtutẽ/sed ad sæculi pompam/argutãq; malitiã homines erudiunt. Liberales artes uirum bonũ non faciũt/sed nec promittũt quidẽ: nec huius rei scientiam attingunt. Quid earũ ad uirtutem uiã sternit? Quid ex his metũ demit: cupiditatem eximit: libidinẽ refrenat? Nihil apud eas ĩuenies/quod me uetet timere: uetet cupere. Quisqs hęc ignorat: alia frustra scit. Nẽpe dolores hominũ nullis remediis fouent/sed dulcibus alunt uenenis. Eæ sunt.n. quæ infructuosis affectuum spinis uberẽ fructibus rationẽ necãt: hominũq; mentes assuefaciũt morbo/nõ liberant. Quid prodest equũ regere: & cursum eius freno tẽperare: affectibus effrenatissimis abstrahi. Quid prodest multos uincere luctatione uel cęstu: ab iracundia uinci? Nihil nobis ad bene beateq; uiuẽdũ liberalia studia conferũt. Ad alia multum. Ad uirtutẽ nihil. Quid ꝙ ista liberaliũ artium cõsectatio

molestos

molestos/uerbosos/intempestiuos/sibi placentes facit? Fortitudo cōtemptrix timēdorū est. Nunqd ergo hāc liberalia studia corroborāt? Fides sāctissimum humani pectoris bonum est: nulla necessitate ad fallēdū cogitur: nullo corrumpitur pręmio. Nunqd liberalia studia hos aīos facere possunt? Temperātia uoluptatibus īperat: uetat superbum esse aduersus socios: uetat auarum uerbis/rebus/affectibus. Prudentię proprium est examinare consilium: & nō facili credulitate ad falsa ꝑlabi. Nunquid ergo liberalia studia hos mores præcipiunt? Omnis sapientia hominis ī hoc uno est: ut Deum cognoscat/& colat. Facessant igitur omnes liberales scientiæ/quæ humanam uitam non instruunt/sed turbant. Theologia itaq; sola est quæ religionis & beneuiuendi normam præbet: cætera omnia tanquam adminicula quædam ad hāc referuntur. Hęc est quæ mortales omnis ad agnitionem illius ueri Dei qui res hominumq; deumq; æternis regit imperiis/instruit/atque ducit. Hæc tandem illa est/quæ cōtēptis terrestribus & abiectis erroribus ad æterna cælestis thesauri præmia dirigit. Hāc igitur sequamur omēs: hāc complectamur: huic libentissime pareamus: quoniā sola recto nos docet ad uitam contendere cursu.

Fortitudo
Fides
Tēpantia
Prudētia

FINIS.

Capitula huius libri.

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus regu
laris patri ſuo optimo Auguſtino Pa
pienſi Canonico regulari ſalutē in domino.

LIBellum cōtra Antipodes quem nuper pau
cis lucubrationibus abſolui: tibi propterea
obſeruandiſſime pater dedicare conſtitui: qꝛ
te uirtute ac probitate / omniq; genere laudis præ
ſtantiſſimum exiſtimaui. Tibi nāq; inſita eſt mira
quædam magnitudo ingenii: ſumma litterarū co
gnitio: diuina memoria: elegans ī dicēdo pronun
tiatio interregima fides: par quædam in oēs æqui
tas: & regius deniq; ſplendor / atq; munificentia.
Tanta eſt plane doctrinæ & prudētiæ tuæ excellen
tia: tanta iuris pontificii & bonarū artium diſcipli
na: tantus cæleſtis quidam ſapiētiæ fulgor: ut nul
la ſatis ubertas ingenii: nulla dicendi copia: nullū
tam diuinum atq; incredibile genus orōnis queat
aliquid dignum exſoluere / quod immenſo illi &
memorabili uirtutum tuarum cumulo ſatiſfaciat.
Sed iam libellū ipſum ꝑ ſingulari humanitate tua
hilari quæſo frōte ſuſcipias: & ſiquos ī eo errores
deprehēderis (quæ tua uirtus eſt) benigne emen
dabit.p.tua. Paratus enim ſum emēdatoris ſubire
iudicium / & culpæ ſatiſfacere. Valeat foelicibus
ſucceſſibus.p.tua: cui me totum trado.

Zacharię Lilii Vicentini Canonici regularis: ad præstantissimum diuini uerbi decla matorem Augustinum Papien sem canonicum regularem cōtra Antipodes Liber incipit.

Ngentem nūc aggredimur pugnam litterarum obseruande pater: an sint Antipodes / decernere cupiētes. Nam quosdam legimus bonarum artium doctrina excellētes gręcos pariter & latinos: qui circūfundi terrę homīes undiq;: conuersisq; īter se pedibus stare: & inferio rem zonæ nostræ partem tenere arbitrantᷣ: cunctis similē esse cæli uerticē: ac simili modo ex quacūq; parte mediam calcari differentes. Nam cū terram ī modum pilæ rotundam asserant: necesse est / ut in oēs cæli partes eandē faciem gerat: montes erigat: campos tēdat: maria cōsternat. Quocirca nulla sit pars terræ / quæ nō ab hoībus cæterisq; aīantibus incolatur. Hæc illos ad antipodes ratio perduxit. Quod falsum esse ac nulla rōne credendū sacræ lit teræ testātur. Verum ii cū semel aberrauerint / con stanter ī stultitia perseuerant: & uanis uana defen dunt. Vel ideo mendacia defendenda suscipiunt: ut ingenia sua falsis licet rebus exerceāt / uel osten tent. Errorem āt eorū q ita putarunt / Aurelius Au gustinus & Lactantius firmianus magno ingenio uiri ac optimarū artium studiis pręstantissimi iure

Augustīus
Lactātius

coarguunt. Atqui nō esse Antipodes: nullāq; portionem terræ habitari præter hanc quā incolimus inter septētrionem & æquinoctialem circulū / multis argumentis probari potest. Nam cum omne genus hoīum ab Adam primo oīum parente initium sūpserit: ut Moses in libro genesis asseuerat: et Aurelius Augustinus. xvi. de ci. dei: Iosephus quoq; in primo iudaicæ antiquitatis: genus uero Adæ in hac tantū terrarū parte / quā supra memorauimus / distributū sit usq; ad Noe filiū Lamech: quo tēpore diluuiū oīum maximū fuisse cōstat sup uniuersa terra: quo aīantia cūcta īterierunt: præter ea quæ cum Noe ī arcam cōfugerunt: quā post diluuium ī montibus armeniæ resedisse ferūt: uerissime patet Antipodes non esse: quos neq; ī genere Adæ: neq; ī arcam confugisse sacræ litteræ cōmemorant. Adam Moses Noe

DILVVIVM OGYGIS.

Sed neq; illos fuisse tradūt tēporibus Ogygis Thebanorū regis / cū maxima illuuies aquarū terras obrutas tenuit: quæ maiorē partē populorū grȩciæ absumpsit: ante urbem conditam annis mille quadragita.

DILVVIVM DEVCALIONIS.

At forte genitos putāt Deucalionis tēpore: cū nimbis tollētibus æquor nauigio mōtē ascēdit / sortēq; poposcit: paulatimq; aīa caluerūt molia saxa. Nā ānis octigentis decē ante urbem conditā diluuium fuit apud thessaliā: de quo

fere scriptores omnes ueteres mentionem fecere: tra
duntq; excrescētibus aquis Deucalionē solū cum
Pyrrha Pyrrha coniuge nauicula euasisse / & in Parnasum
mōtem deuenisse. Ad extremū cessantibus aquis:
quæ post terga saxa iacebāt / faciē traxere uirorū.
Et de foemineo reparata est foemina iactu.

INCENDIVM PENTAPOLIS.

Vm uero Pentapolis regio īter Palęstinā
& Arabiā sita: quæ a quinq; ciuitatibus /
Sodoma / Gomorra / Adania / Seboin / Se
gor / cognomen sumpsit: olim foecūda & uberri
ma: nunc aūt deserta / atq; exusta: pro scelere inco
larum de cęlo tacta ī cineres æternos dissoluta est:
ubi tunc erant Antipodes?

INCENDIVM PHOETONTIS.

Eu cū incendium Phoetontis fuit: quo
lōge lateq; uagāte factū est / ut desicca
rentur fontes & flumīa: sata oīa redige
renꝭ ī cineres: arescerēt siluę / & arbusta quęcūq;: ac
mare feruescere uidereꝭ: ubi Antipodes memorāꝭ?

QVOD TERRA NON SIT ROTVNDA

q Vi aūt fatētur terrā esse rotundā / eos faci
le refellere pōt auctoritas eorū qui de ter
rarū mēsura scripsere. Nā sicuti Ptolemęo
Ptolemęus probāte didicimus: qui prẹter cæteros solertissi
mus habetur: Longitudo terræ constat nonagīta
milibus stadiis: Latitudo uero quadraginta mili
Plinius bus fere. Plinius aūt ī oīum quidē litterarum subti

tilitate doctissime eruditus) hæc tradit de mẽsura terrę. Pars nostra terrarum lõgissime ab ortu ad occasum patet octogitaqnq; milia sexagitaocto stadia. Latitudo uero a meridiano situ ad septẽtrionẽ quinquagitaquattuor milia sexagitaduo. Vniuersum aũt circuitũ ducẽtorũ qnquagitaduorũ miliũ stadiorũ ꝑdidit. Nullo igit̃ modo cũ terra longior sit q̃ lata: absoluti orbis forma esse põt i tãta montium excelsitate: tanta camporum planitie.

Cæterum nulla historiæ cognitiõe hoc didicisse affirmant/ sed tantum ratiocinãdo cõiectãt. Põponius mela dixit eã zonã quę est inter circulũ australẽ & tropicũ capricorni Antipodes habitare: quã nobis icognitã esse testat̃. Nẽpe si icognita ẽ nobis / quo modo scit eius plagę accolas esse Antipodes? Præterea cũ eius zonę situs / ut astrologi ꝓhibẽt / nõ sit excelsior neq; iferior habitabili nostra/ sed pari cæli uertice locatus: illic degentes nullo modo Antipodes uocari poterunt. Quidam uero nõ cõtrariã partẽ terræ/ sed supioris zonæ deuexa uersus meridiem Antipodes icolere uoluerũt. Quos facile cõuincemus: si eos q toto orbe terrarũ uagati sũt / in mediũ afferemus. Põponius

LABORES HERCVLIS. XV

LEgimus nãq; in ueteribus historiis Herculẽ uirum fortissimũ totũ pene orbẽ lustrasse terrarũ: uarios adiisse populos: maria transisse: Antheum gygãtem libycis harenis strauisse: Cẽtauros domuisse. Aprum & Leonem occidisse.

Cacus
Taurus
Diomedes
Busilris
Columnae
Gerion
Albion
Bergion
Hesiona
Lacinius
Lycus rex
Cerberus
Eurytus

Quin & urbem troiã & Oechaliã euertit. Ad hespe ridũ insulas extra orbẽ terrarũ nauigauit: atq; inde mala aurea retulit. Aeripidẽ siluis ceruã: stymphali das undis Abstulit: imanem hydram quiquagita atris hiatibus apud lernã paludẽ iteremit. Cacum Vulcani filiũ apud Auentinũ montẽ occidit. Taurum horribilem fracto cornu i terrã collisit. Diomedem regẽ thraciȩ sęuissimũ equis ꝑpriis deuorãdũ prębuit. Busiridẽ tyrãnum ægypti aris ipositũ interfecit. In occidente colũnas fixit. Gerione rege in hispania deuicto/hesperias tusco lauit in ãne boues. Peltatam scythico discussit amazona nodo. Albionem & Bergionẽ duces Neptuni filios i gallia superauit. A monstro marino liberauit Hesionã Laumedõtis filiã. Lacinium latronẽ extremã italiæ oram latrociniis infestantem occidit. Colũnas & aras in Sogdiana Asiæ prouincia cõstituit. Cælũ humeris tolerauit. Lycum thebarũ regẽ/q Megeræ coniugi uim iferre uoluisset interemit. Ad extremũ tradunt Cerberũ tricipitem ab iferis stigiaq; palude eduxisse: nec usq̃ Antipodes iuenisse. Vltimũ uero laborem tantus uir superare non potuit. Nã cum oẽs uicisset: & mõstra horrẽda superasset: Eurytũq; Regẽ gem Oechaliæ ob negatas Iolis nuptias interfecisset/amore mulierũ uictus est. Iolis.n.amore ardẽs sagittas clauãq; deposuit. Purpura & unguẽtis uti ipsa docuit: & quod turpius est/inter pedissequas sedere: pẽsa partiri: & colo nere iussit. Quod ægre

ferẽs Deianira misit illi clã sãguine Centauri tinctã uestem: qua ĩtolerabili dolore cruciatus / rogo cõstructo in eum conscẽdit. Et sic Hercules omnium fortissimus infausto mulierum amore / dãnosaq; libidine clade horribili absumptus est. Mors Herculis

GESTA LIBERI PATRIS

Liber pater per Xerolibyam ductauit exercitum / ægyptum / æthiopiam / arabes / syros / babylonios peragrauit: ĩtrauit Persas: pertransiuit Caucasũ / medos / parthos / carmanos / opulentissima indiæ regna penetrauit.

RES GESTAE ALEXANDRI

Sic Alexander ille magnus / uir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus Asiam / armeniam / iberiã / albaniam / cappadociam / syriam / phoenices / ægyptũq; subegit: egregias bello urbes disiecit: atq; alias condidit: Taurum / caucasumq; transgressus bactris / medis / persis imperauit. Vniuerso tandem oriente possesso Indiam uictor penetrauit: per uestigia Liberi patris atq; Herculis uagatus.

GESTA IVLII CAESARIS

Sic Iulius Cęsar animo & armis ĩuictissimus: quo fortior alter / nec pietate fuit: nec bello maior & armis: immanissimos gẽtium gallos atq; germanos subegit. Britannos uicit: primusq; occiduum classe ingressus est oceanum: incredibilisq; magnitudinis ĩsulam subiugare adortus extra or

bem terrarum Romanum propagauit imperium. Belgas/neruios/heluetiosq; gẽtem bellicosissimã domuit. Venetos oceani accolas nauali prẹlio sũ perauit. Aquitanos/treuerosi/cenomanos/heduos Regisq; Ariouisti superbiã domuit/ atq; calcauit. Vergentorigem auernorum Regem corpore/ & ar mis/spirituq; terribilem cum trecentis septuaginta milibus propugnantium summa strage cẹcidit. Eu ropam / asiam / aphricã diuisas cælo pelagoq; pla gas aut miscere bello / aut ĩperio subdere molitus est. Nec tam clarissimi duces ullo loco Antipodes inuenere.

HISTORICI ET COSMOGRAPHI

Porro Thucydides/Herodotus/ Diodorus/Salustius/ Trogus/Liuius auctores grauissimi / cẹteriq; scriptores: qui historiam scripsere latinam/ græcam/ atq; barbaram: nullam de illis mẽtionem fecere. Sed neq; Ptolemẹus/ Strabo/ Plinius/ Solinus/aliiq; Cosmographi: qui totum radio scripserunt gentibus orbem: q̃uis uaria & monstrosa hominũ genera: mirabilesq; gentium figuras prodiderint.

Hypborei

MIRABILES GENTIVM FIGVRAE

Nam sub ipso siderũ cardine traduntũ hyperborei: qui diutius q̃ ulli mortalium & beatius uiuunt: semper lẹti / nõ bella nouere / non iurgia. Et ubi eos uiuẽdi satietas magisq; tedium capit: hilares redimiti sertis semet ipsi

in pelagus ex certa rupe præcipiti dãt. Id eis funus eximiũ est. Haud procul ab eis Arimaspi uno ocu lo in fronte media insignes. Antropophagi in scy thia: quibus execrandi cibi sunt humana corpora. Et in regione Abarimon siluestres sunt homĩes / ad uersis post crura plãtis / eximiæ uelocitatis. Essedo nes populi sunt scythię: qui parentũ funera cantu prosequuntur: & corpora ipsa laniata pecorum ui sceribus immixta epulando consumunt. Ossa capi tum auro incincta pro poculis gerunt. Neuri in ea dem regione æstatis temporibus in lupos trãsfigu rãtur. Deinde exacto spatio in pristinam formam reuertũtur: hominesq; pro uictimis habẽt. Scytho tauri pro hostiis aduenas cędere consueuerunt. In albania asiæ gigni quosdam perhibẽt glauca ocu lorum acie: qui noctu plusq̃ interdiu cernant. Cir ca helespontum Ophiogenes serpentũ ictus tactu leuare solitos. In aphrica psylos / quorum corpori ingenitũ sit uirus exitiale serpentibus. Simile & in italia marsorũ gẽtẽ. In libya Androgynos utriusq; naturę / quibus dextera mãma uirilis / leua mulie bris. Sinaptotes ĩ desertis aphricæ / qui inflexi len tis cruribus serpere magis q̃ ingredi referuntur. Sciopodæ ĩ eadem regione / qui in maiori æstu hu mi iacentes resupini umbra se pedũ protegũt. Esse ibi tradunt familias quasdam effascinantiũ: quorũ carminibus arescant arbores: emoriantur infãtes. Esse eiusdẽ generis apud illyrios / qui uisu quoq;

Arimaspi
Antropophagi
Siluestres homines
Essedones
Neuri
Scythotauri
Noctu cernẽtes
Ophiogenes
Psyli
Androgyni
Scinaptotes
Sciopodæ
Effascinantes

effascinent / interimātq; quos diutius intueantur.
Haud dissimile his genus pharmacū in æthiopia: quorum sudor tabem cōtactis corporibus afferat.

Hirpię In phaliscorum agro haud ꝑcul ab urbe familias quasdam esse: uocantur Hirpiæ: quæ super ambustam ligni struem ambulantes non aduruntur.

Atheon Atheon filius Aristei regis Arcadię / ꝗ ut Ouidius perhibet / uenator fuit: cum die quadā uenatione fessus ad fontem accederet / in quo Dianā nudam se lauantem uidit. Diana id ægre ferēs / sumpta manibus aqua / in faciē eius proiecit: & ꝓtinus ī ceruū cōuersus est / & a canibus eius laceratus. Quod significare uidet̃ affectū uenādi & canū: quos inaniter pascēdo oēm pene substantiā uenatores pdūt.

Miotaurus Minotaurus in insula Cretæ natus perhibetur: qui media parte homo / altera taurus erat. Illum Pasyphe uxor regis Minois genuit / ardēs īfausto amore formosi tauri: cum quo arte Dedali in uacca lignea corio amatæ uaccæ circumposita concubuit: quod mōstrū / ut Minos uidit / ī labyrīto reclusit.

Temporibus Alexādri regis mōstrū natū ferūt superiores corporis partes hoīs mortuas gerens: inferiores āt diuersarū bestiarū uiuētes: quod portēdere īterpretati sunt / regē haud lōgo tēpore īpaturū.

In Vmbria fertur mulierem pepenisse serpētem: de quo Lucanus. Matremq; suam conterruit infans.

Arpiæ Arpyæ tres fuere. Celeno / Aello & Occipite / Neptunni filiæ: quæ Strophades insulas incoluerunt.

Harum formam.iiii.æneidos describit Virgilius.
Virginei uolucrum uultus: foedissima uentris
Proluuies: uncæq; manus: & pallida semper
Ora fame.

Quę monstra rapinę uicium recte significãt. Quippe raptores uncas habẽt manus/ & pallida semper ora fame. Hoc est insatiabilẽ appetitũ habẽdi: quo miseri mortales ĩ rapinam proni continue agũtur. Foedissima uẽtris proluuies raptorum est: quia ut plurimum rapinarum turpis est exitus. Itur enĩ ex diuitiis rapto acquisitis ĩ ludum substantiæ omnis cõsumptorem. Itur ĩ luxuriã lasciuiarũ matrẽ. Itur in gulam crapularum & ægritudinum cloacam turpissimam.

In multis aũt mõtibus Indiæ genus est hoĩum capitibus caninis: quos Aurelius cynocephalos uocat/ unguibus armatos/ ꝑ uoce latratũ edere tradũtur. Cynocephali

Ad montem cui nomen est Nilo homines esse dicũt aduersis plantis/ octonos digitos in singulis pedibus habentes. In eadẽ regione foeminas semel parere ĩ uita: genitosq; confestim canescere.

Sunt & satyri subsolanis indorum montibus/ homines siluestres aduncis naribus/ cornua ĩ frontibus gerentes: & ĩ capratum pedes deficiẽtes: tam recte currẽtes/ ut propter uelocitatẽ nisi senes aut ægri nõ capiantur. Satyri Monoculos quoq; ibi nasci tradũt: singulis cruribus & singulari pnicitate: qui a calore se defẽdunt plãtarum magnitudine. Gangis fon Monoculi

tem qui accolũt: odore uiuunt pomorũ ſilueſtriũ:
lõgiuſq; pergentibus eadem in pręſidium gerunt.
Quoſdam etiam ĩ India naſci perhibent labii infe
rioris adeo prominentis/ ut in ſolis ardoribus to
tam ex eo faciem contegãt. Aliis concreta ora eſſe/
modico foramine auenarũ calamis paſtus haurien
tibus. Eſſe aliam gẽtem ſilueſtrem ſine uoce/ſtrido
ris horrẽdi/hirtis corporibus/oculis glaucis/denti
Scyritæ bus caninis. Scyritas gentem iter indos narium lo
co foramina tantũ habẽtem. Ad extremos fines in
Aſtomi diæ Aſtomorum gẽtẽ ſine ore/corpore toto hirtã/
halitu tantum uiuentem: nullus illis cibus: nullus
Spitami potus. Super hos extrema parte montium Spitami
Pigmei Pigmeiq; narrantur: ſtatura cubitales: quos a grui
Cyrni bus ĩfeſtari Homerus prodidit. Cyrnos indorum
genus tradũt annis centenis quadragenis uiuere.
P andoras in conuallibus indiæ annos ducentos ui
Pandoræ uere: in iuuenta cano capillo/ qui ĩ ſenectute nigre
ſcat. Viros indorum quoſdam cum feris coire: ſe
Semiferi miferoſq; eſſe partus. Naſci hoĩes in eadem regio
ne cauda uilloſa/pnicitatis eximiæ. Alios auribus
totoſ contegi. In Taprobane inſula longiſſimam
Chelono uitam ſine ullo corporis langore traduci. Chelo
phagi nophagi ĩ Carmania: qui non alia q̃ teſtudinis car
Centauri ne uiuunt: piſcium cute ſe uelant. Centauri ĩ Theſ
ſalia ſecus montem Pelium habitantes media par
Hippopo te uiri/& altera equi deſcribuntur. Hippopodes ĩ
des oceano ſcyticho humanam uſq; ad ueſtigium for

mam tenentes in equinos pedes deſinunt.
Cyclopes uiri gigãtes in Sicilia iuxta ætnam mon Cyclopes
tem degentes unicum tantum oculum in medio
frontis habebant.
Briareus & Gyges fratres Titanis & terrę filii/gigan Briareus
tes uiri fortiſſimi Neriton inſulam habitabãt: quo
rum ſingulum centum manus habere dixerunt/&
capita quinquaginta.
Gerionem regem Erithreę triplici forma prodiderũt. Gerion
Fuerunt enim tres fratres tantę concordiæ/ut in tri
bus corporibus quaſi una anima eſſe putaretur.
Sirenas tradunt Acheloi & Calliopis Muſæ filias mi Sirenæ
ræ pulchritudinis/inſulas quaſdam incoluiſſe iux
ta Pelorum Sicilię promontorium: uirginis os cor
puſq; gerẽtes uſq; ad umbilicum: ab umbilico ĩfra
piſces eſſe dicũt/pedes galinacios habẽtes. Earũ
nõia Parthenope/Leuchoſia/Ligia: quæ tanta dul
cedine cantus nautas afficiebãt: ut ĩ ſoporem uerte
rent: quos ſõno oppreſſos ſubmergebant/& deuo
rabant. Meretrices pulcherrimas has pleriq; fuiſſe
uoluerũt ſolitas decipe nauigãtes. Troglodytas Troglo
ĩ æthiopia ueloclores equis ꝓdiderunt: qui pro do dytę
mibus ſpecus habẽt. Victus ſerpentum carnes. Stri
dorq; non uox: adeo ſermonis commertio carent.
Ruſuſq; ab his occidẽtem uerſus Blemios ſine cer Blemii
uice/oculos ĩ humeris habẽtes. Argum ferũt mul Argus
tis circa caput oculorũ luminibus ornatũ. Aethio
pas Nomadũ octona cubita lõgitudine excedere. Nomades

V ltra deserta libyæ Atlãtes sunt populi ab hũano ritu prorsus exulãtes. Nulli proprium uocabulum: nulli speciale nomen: ustiq; undiq; torrentis plagę sidere oderũt deũ lucis. Gamphasantes nudi degunt/ac externorum cõmertia deuitant. Garamãtes nudi arant: consortiaq; hominum diffugiunt. Gorgones serpẽtibus crinitas formosissimas fuisse tradiderunt: quas aspicientes i lapides uertebãtur/ob stuporẽ admirãdæ pulchritudinis. Fuerũt autem quatuor sorores prętantis formę. Medusa Euryale/Sthenio/& Scylla: capillos aureos habentes. In eis isulis regnauerũt/quæ Gorgades appellantur. Scylla soror Medusę artibus Circes pubetenus i uarias mutata est formas. Nam succicta erat capitibus canum & luporũ: ac magnis latratibus i freto siculi maris nauigãtes deterrebat. Cuius formam. iii. æneí. Virgilius descripsit.

Atlãtes

Gãphasantes

Garamãtes

Gorgones

Medusa

Scylla

Prima hominis facies & pulchro pectore uirgo
Pubetenus. postrema imani corpore pistrix.
Delphinũ caudas utero cõmissa luporum.

Caribdis ãt foemina fuit uoracissima: quæ boues Herculis rapuit: & i maria deiecta naturã pristinam seruat. Nam sorbet uniuersa. Est enim locus periculosus ualde iter italiam & Siciliam. Scylla in italia est: Caribdis i Sicilia.

Caribdis

A urelius Augustinus. xvi. libro de ciuitate dei multa ex his quę supra memorauimus/mõstra descripsit/adiiciens quendam mortalem ætate sua natum

Augustius

duo

duo habẽtẽ capita: duo pectora: manus quatuor:
uentrem ãt unũ: & pedes duos. Nõ itaq; ĩpossibile
cuiq̃ uideri debet: ut queãdmodum ĩ singulis qui
busq; regionibus mirabiles quędã figuræ sunt ho
minum: ita in uniuerso terrarũ orbe quædam mon
stra sint gentium.

DE INSVLIS OCEANI MARIS.

PLurimas quoq; extra orbem terrarum ĩ ma
ri oceano iidem auctores insulas & loca de
scripserunt / uariis habitata colonis. Siqui
dem in oceano atlantico ad extrema Mauritaniæ Cernen
cõtra montẽ atlantem a terra stadia. viii. abesse Cer
nen insulã Polibius prodidit. Et aliam cõtra atlan
tẽ: & ipsa Atlãtis appellata. Insulæ fortunatæ nu Atlantis
mero sex / positæ sunt ĩ oceano meridionali prope Fortunatæ
occasum. Contra ꝓmontoriũ quod hesperuceras
uocãt in fine aphricæ Gorgades insulæ narrantur: Gorgades
bidui nauigatione a cõtinente distãtes. Vltra has
duæ hesperidum insulæ traduntˀ. Nec mauritaniæ Hespides
insularũ certior fama est / ut Plinius refert: paucas
tamẽ constat a Iuba repertas: in quibus purpuram
tingere ĩstituit. Vltra eas / fortunatas quasdã alias Fortunatæ
pleriq; esse dixerũt. In oceano æthiopico Alexan
dro Regi Clitarchus scripsit esse Renũciatam insu Renũciata
lam adeo diuitẽ / ut equos talẽtis auri incolæ per
mutarẽt. Alia insula aduersa ęthiopiæ: cuius neq;
magnitudo / neq; interuallum a cõtinente cõstat.
Aethiopas tantũ populos habere proditˀ. Altera

Cernen
Colũnæ
Solis ĩsula
Taprobane
Iabadium
Crisæ
Argirę
Tilos
Maniolę
Erythrea
Cassiterides

distillantibus arboribus odorem miræ suauitatis contra sinũ persicũ: Cernen uocant. A rubro mari nauigantes uersus meridiem / propter ardores nõ posse ultra quasdã columnas / ita appellant̃ paruæ insulæ / prouehi.

In oceano indico insulam Solis tradunt semper rubentem: omniq; animantium generi inaccessam: quippe illuc ingressos uis intolerabilis æstus cõfestim exanimat. Taprobane grãdis admodum insula in mari indico / margaritis scatet / & gemmis omnibus. Ibi septentriones nequaquã aspiciunt̃. Lucet canopos sidus clarum & amplissimũ. Hoies corporũ magnitudine alios antecedũt. Viuunt pene ultra humanã fragilitatẽ: auro argentoq; abundant. Ante eam mille trecẽtas septuagitaocto insulas esse prodidit ptolemęus. Iabadiũ insula in eodem mari feracissima auro abundans. Crisæ & Argiræ insulæ auro argentoq; foecundę. Tilos insula celeberrima margaritis referta. In ea quęcunq; arbos nascit̃: nunq̃ caret foliis. Maniolæ ĩsulæ decẽ aduersę Indię extra gãgẽ: in qbus nauigia quę clauos ferreos habẽt / detinent̃. Nam lapis herculeus qui circa ipsas gignit̃ / illa ad se trahit: nec ulterius ꝑgredi sinit. In oceano gaditano circa europam Erythream insulã pulcherrimam contra Bethicam Dionysius prodidit: in qua Gerione deuicto / eius armenta Hercules rapuit. Cassiterides ex aduerso celtiberię insulas decem esse tradiderunt: a fertilita

testāni nomē sortitas. Ibernia q hiberiā ꝓspectat sic dicta: gētes habet bello ferocissimas: equos pa rit suauissimo incessu deambulātes. Thanatos in oceano gallico insula foelix & gleba uberi: in qua nullus āguis uiuere pōt: qn & terra illius quoquo gentium inuecta sit / angues illico perimit. Britan nia quæ nūc Anglia dicitur / insula grandis & fru gifera / pecore abūdās / auro / argēto / & ferro / in ter galllicum & germanicū oceanū sita est. Orcha des insulę numero. xxx. in oceano britannico pro duntur / angustis īter se ductæ spatiis. Ebudes in sulæ quinq; ī eodem mari: quarum incolæ piscibus tantum & lacte uiuunt. Caunos insula proxima Tile. Tile īsula oceani septētrionalis / ultima a Ro manis cognita: in qua solstitio æstiuo nullas esse noctes Plinius tradit. Scandinauia insula in coda no sinu / incompertæ magnitudinis: quam / ut Pli nius refert / alterum orbem terrarum esse credide runt. Hemodes insulæ septem & ipsæ in Coda no sinu positę / copia rerum foecūdæ. Phanesio rum insulæ oceani septentrionalis: quorum aures / teste Solino / in effusam adeo magnitudinem di latantur: ut totum corpus illis contegant. Bano nia insula in oceano Scytico: in quam / ut Plinius tradit / ueris temporibus electrum fluctibus eiicia tur. Balthia quæ & Basilia insula in eodem mari immēsæ magnitudinis: quam a littore Scytharum tridui nauigatione distare uoluerunt.

Ibernia
Thanatos
Britānia
Orchades
Ebudes
Caunos
Tile
Scādina uia
Hemodes
Phanesii
Banonia
Balthia

Insulæ in mari scythico Asiæ multæ sunt:sed una maxime uulgata / quæ Taxata appellatur / contra caspium mare: cuius prima pars quæ ad orientem uergit / ob frequentes niues inhabitabilis ꝓdit̃.

Taxata

DE NAVIGATIONE OCEANI MARIS.

SEd res postulare uidet̃: ut quo tẽpore nauigatus sit oceanus / paucis exponã: ne quisquã nouũ aut inusitatum credat / ꝙ Rex hispaniæ / ut ferunt / indies ad explorãda noua littora naues mittat. Nã tẽporibus Traiani / ut Plinius refert / a gadibus colũnisq; Herculis / hispaniæ & galliarum circuitus totus nauigatus est occidens. Septẽtrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus est auspiciis diui Augusti germanica classe / & inde ad scythicã plagam. Ab ortu ex indico mari pars tota uergẽs ĩ caspium mare pernauigata est Macedonum armis. Circa caspium quoq; multa oceani littora explorata. Cornelius nepos tradit Quĩto Metello celeri / tum galliarũ ꝓcõsule / quosdã ex india cõmertii causa nauigantes tempestatibus ĩ Germania abreptos. Alio latere Gadiũ ab eodem occidente magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorẽ qdẽ eius partẽ oceani uictorię magni Alexãdri lustrauere usq; in arabicũ sinũ: in quo res gerẽte. C. Cæsare Augusti filio / signa nauiũ ex hispaniensibus naufragiis ferunt̃ agnita. Et Hãno Carthaginis potentia florente circũuectus / a gadibus ad finẽ Arabiæ /

nauigatiōem eam scripto prodidit. Cornelius tradit Eudoxium quendam sua ætate cum Lathirum Regem fugeret / arabico sinu egressum gades usq; peruectum. Multoq; ante eum Celius antipater uidisse se qui nauigasset ex hispania ī æthiopiam cōmertii gratia. Eudoxius Celius

Hactenus orbem terrarum lustrauimus / insulasq; circa terrā. Oceanū nauigauimus: mirabiles gentium figuras descripsimus: uariosq; hoīum mores / habitusq; uirosq;: nec ullo loco Antipodū regionem offendimus. Illos uero qui australis regionis deuexa sortiti sūt: nō Antipodes / ut quidam uoluerūt. sed obliquos nobis esse Macrobius auctor est. Reliquum est / ut sedulo inquiramus an possibile sit inferiorē habitabilis nostrę partē illos incolere: aduersaq; pedibus nostris calcare uestigia: quod absurdum uidetur & īpossibile. Nam illic / ut Maro cecinit / intempesta silet nox. Semper & obiecta densantur nocte tenebræ. Cum uero omnium fere mortalium consensu / in medio aquarum elemento suspensa tellus librari dicatur / nōne puerilium prope delirametōrum est / id opinari aut credere: ut instar piscium homines degant in aquis? Nam terram circunfusam undiq; aquis inter omnes conuenit auctores / græcos / latinos & barbaros: præter eam partem quam princeps ille Deus qui hunc mundum regit / ad usum animantium reseruauit. Est enim terra omnis quæ colitur a nobis / parua

Ciceró quædā insula / ut Cicero auctor est / circūfusa illo
mari quod atlantícum: quod magnū: quem ocea
Strabo num appellatis in terris. Et Strabo libro. i. Primā in
quit designatióem repetētes dicimus habitabilem
nostram circūfluam existentem ab exteriore mari
Plinius multos sinus admittere. Plinius quoq; libro. ii. Est
igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præ
cincta circūfluo mari. Et rursus. Sic maría circūfusa
undiq; diuiduo terræ globo partem orbis auferūt
Pōponius nobis. Et Pomponius mela libro. i. Omne igit̃ hoc
qcquid est / cui mūdi cęliq; nomē indidimus / unū
id est: & uno ambitu se & cuncta cōplectitur. Huic
medio terra sublimis cingit̃ undiq; mari oceano:
eademq; ī duo latera quæ emisperia nominantur /
ab oriente diuisa ad occasum.

V erum quoniam ab exterioribus multa iam ad hāc
rem collegimus / nō erit abre nōnihil a sacris affer
re litteris: ut undique falsitate obruta / ueritas faci
Moses lius emergat. Primus autem omnium Moses theo
logus ille eximius q diuinas leges cōscripsit / pon
dus soliditatemq; terræ præter naturam suam ī me
dio aquarū suspēsam asserit: diuinoq; instituto in
locis suis fluctuātia reuolui maria: & ambitæ circū
Augustius dare littora terræ. Item Augustinus doctor præcla
rissimus libro. xvi. de ciuitate dei. Quod uero An
tipodes esse fabulant̃ / a contraria parte terræ / ubi
sol orit̃ / quādo occidit nobis / nulla rōne creden
dum est. Nam & si figura conglobata & rotunda

mundus esse dicatur / nõ tamẽ consequens est / ut ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra. Et super genesim. Cum.n.totã terram adhuc aqua tegeret / quia nõdum a mari distincta / & suis erat cincta littoribus: dixit deus: Congregentur aquæ in locum suũ / & appareat arida. Vocauitq; aridam terram. Et Iosephus in primo iudaicæ antiquitatis Tertia uero die statuit terram deus: circa eam mare diffundens. Lactantius firmianus in libro diuina rum institutionum. Princeps & origo rerum oium Deus condidit / formauitq; cælum: Solem cum cæ teris sideribus induxit: librataq; magnitudine sua terram montibus uallauit: mari circundedit: amni busq; distinxit. Albertus magnus i tracatu Sphę ræ. Aqua uero in omni sui parte rotunditatem ha bet: & superficiem terræ uelaret / nisi suo imperio ordinasset qui dixit: Cõgregentur aquę in locum suum / & in medio earum appareat arida: ut cũcta in ea saluẽtur animantia. Cum igitur eorum inana nis superstitio initium cęperit / quasi malorũ fons Antipodes persuasit: Quorũ opiniones si diligen ter inspexeris / a uanis quibusdam fatuisq; coniec turis profectas iuenies. Quemadmodum & Xeno phanes falso dixit habitari in Luna / eamq; esse ter ram multarum urbium & montium. Et Anaxago ras niuem dixit esse nigrã. Sed nihil sentire melius est / q̃ praua sentire: ut in tertio de Academicis auc tor est Cicero.

Iosephus

Lactãtius

Albertus magnus

Xenophanes

Anaxagoras

Cicero

IN QVIBVS LOCIS CHRISTVM APOSTOLI PRAEDICARVNT

VT aũt ad extremũ concludam: Cũ deus omnipotens nostros miseratus errores unigenitũ filium pro salute humani generis cęlo demisit ab alto: nõ ad inferiorem habitabilis nostræ partem cõcessit: sed Betleem elegit natiuitati: hierosolymã passioni. Aduenit autẽ Saluator noster Iesus christus/unica & certissima proles Virginis intactæ/magniq; tonantis olympi: ut a caligine & tenebris errorũ ad fulgentissimã ueritatis lucẽ oẽs undiq; gentes euãgelica prædicatione cõuocaret. Ad Antipodes inq̃ nõ accessit: nec quenq̃ ex apostolis ad illos misit: qui nõ in parte una orbis terrarũ: nec apud unã gentem/sed ubiq; euãgelium Christi nunciarunt.

Petrus

Nã Petrus apostolorũ princeps & clauiger æthereus pontũ/galatiã/bithiniã/asiã/cappadociã/cæterasq; cõfines ꝓuincias circuisse deprehẽditur. Ad ultimũ secũdo Neronis anno ad expugnandũ Simonẽ Magũ Romã uenit.

Paulus

Paulus uero ab hierosolyma usq; ad illyriũ euangeliũ Christi prædicauit: Tandẽ & ipse ad urbẽ Romã ꝑuenit: ubi pariter cũ apostolo Petro post multa miracula/& res sãctissime gestas/alter cruce/alter ense triũphans æternæ uitæ laureã cõsecuti sũt.

Iacobus

Iacobus qui & iustus cognoĩatus est/frater domini/isignis uirtutum merito & uitę priuilegio/primus ecclesię hierosolymitanæ sedem suscepit.

Tadeus

Tadeus ad Aba

garum regẽ edissenorum gentis ultra Eufratem po
sitæ missus fuit. In mesopotamia quoq; & ĩ supio
ribus ponti euageli zans efferas & indomitas gen
tes mitigauit / & fidei dominicę subiugauit. Philip Philippus
pus ĩ Samariam dehĩc ĩ æthiopiam cõcessit. Simon Simon
cananeus postq̃ circũquaq; Christi euangeliũ præ
dicauit: demũ post martyriũ Iacobi hierosolymita
nę ecclesiæ epũs ab apostolis delectus ẽ. Matthęus Matthæus
sortitus est Aethiopiam. Andreas scythiam & Aca Andreas
iam. Ionnaes Asiam. Bartholomeus Lycaoniam / Ioannes
indiamq; citeriorem. Postremo in Armenia maio Bartholo
re uiuens / a barbaris pelle nudatus est: ac iussu Re meus
gis capite cęsus / martyrio coronatus. Mathias oẽm Mathias
iudæam euangelio Christi repleuit. Iacobus frater Iacobus
Ioannis apostoli in Galilea Christum prædicans Thomas
ab Herode tetrarcha gladio occisus est. Thomas
euãgelium prædicauit Parthis / medis / persis / hirca
nisq; ac bactrianis & indis: perlustransq; orientalẽ
plagã & interna gentium penetrans / lanceis transfi
xus occubuit in Ĩdia. Marcus ĩ ægyptũ perrexit: Marcus
& primus alexandrię Christum ãnunciauit. Lucas Lucas
medicus anthiocẽsis sectator apostoli Pauli & oĩs
eius pegrinatiõis comes / græca lingua eruditus in
græcia euangeliũ scripsit / & Cõstantinopoli sepul Barnabas
tus est. Barnabas cyprius cum Paulo gentium apo Timo
stolus ordinatus est. Timotheus apud ephesum: theus
Titus ĩ creta euãgelicæ prædicationis opus perege Titus
runt. Cæteri aũt discipuli Saluatoris nostri ad præ

dicandum uerbum Dei per singulas quasq; orbis terræ p̄uincias dirimuntur. Et ut Vates ille sāctissimus cecinit. In omnem terram exiuit sonus eorum Et in fines orbis terræ uerba eorum.

Conclusio

Cum igiť neq; ī supiori aut īferiori parte habitabilis nostrę / neq; in insulis tā oceani q̄ mediterranei maris Antipodes inueniāť: neq; exploratū sit qbus regibus aut quibus institutis gubernētur: quæ gesta aut monumenta eorum: qui mores: quæ leges: qui habitus: quæ pacis aut belli artes: quis cultus: quæ religio: quę domi uel foris munia: deniq; ꝙ nullus ex discipulis Christi ad illos accessit: Luce clarius constat Antipodes nūq̄ fuisse. Sed nescio quomodo pleriq; errare malunt: eamq; sententiam quā adamauerunt / pugnātissime defendere: q̄ sine pertinacia quod cōstantissime dicatur exquirere.

FINIS

Zachariæ Lilii Vicentini Canonici Regularis
ad Pręſtantiſſimũ Dei Pręconem Matthęũ
Boſſum Veronenſem/concanoni
cum & patrem optimum de mi
ſeria hominis & contemptu
mundi liber incipit

VM MVLTA DIVINITVS A MA
ioribus Noſtris inuenta atque inſtitu
ta ſunt: tamen nihil præclarius dici po
teſt: q̃ ut ſe qſq; noſcat: & nihil nimiũ
cupiat. Ea enĩ præcepta a Chilone lace Chilon
dæmonio ſũmæ auctoritatis philoſo
pho tradita/in tẽplo Apollinis Delphici litteris au
reis conſecrata uiſuntur. Quæ ut facilius mortales
omnis aſſequi poſſint/utiliſſimũ fore exiſtimaui:
ſi de miſeria hominis impreſentiarum ad te perſcri
berem. Quantũ igit̃ ſit miſera/fragiliſq; uita hoĩs/
aĩalium ſupbiſſimi: cuius cauſa uidet̃ cũcta alia ge
nuiſſe natura/ipſius origo exituſq; fatent̃. Nudus
.n. rebus oĩbus / ĩopsq; naſcit̃ ad uagitus ſtatim &
ploratum. Infęliciter natũ iacet / mãibus pedibuſq;
deuĩctis flẽs aĩal cęteris ĩpaturũ & a ſuppliciis uitã
auſpicat̃. Heu mortaliũ demẽtia ab iis initiis exiſti
mãtiũ ad ſupbiã ſe genitos: q ſcire nihil poſſũt ſi
ne doctrĩa: nõ fari/nõ ĩgredi/nõ ueſci/breuiterq; nõ
aliud a natura ſpõte datũ q̃ flere/ſũmę ĩter cũcta aĩa
lia imbecillitatis indiciũ: uni aĩantiũ luctus ẽ datuſ:
uni luxuria: uni ambitio: uni auaritia: uni immenſa

uiuendi cupido: uni ſupſtitio: uni ſepulturæ cura.
Nulli pauor confuſior. Nulli rerum omnium libi
do maior. Nulli deniq; uita fragilior: quippe quē
muſcularum morſus ſæpe necat: & nōnunquam ca
tellus rabidus / blāda & amica domino ſuo beſtia/
ipſum morſu īterimit. Plerūq; uero necdū ī lucem
editus: cauſa abortus fiat odor a lucernarū extinc
tu: ac mille modis: nūc ferro: nūc uiciis: nūc fame:
uarioq; morborū genere extīguit̄: ac ueluti nebula
ſoluit̄. ſurgēsq; ī aera fumus. Quot clariſſimi uiri
& magni pricipes futuri / ī faſcia mortui ſūt? Quot
dulcis uitę exortes & ab ubere raptos Abſtulit atra
dies: & funere merſit acerbo? O falſa & cæca mor
talium ſpes. Heu quot & quantis malis hęc ipſa ui
ta / ſi uita dicenda eſt: plena conſpicit̄. Quid amor
ipſe tot rerū noxiarū: ex quo mordaces curæ / per
turbationes / moerores / formidies / īſana gaudia/
diſcordię / lites / bella / īſidiæ / inimicitię: paricidia
oppreſſiones īnocētiū. Quiſ ullo ſermone digerit:
qs ulla cogitatione cōprehēdit: quātus eſt metus:
quāta calamitas a dānis & deceptionibus hoīum:
a ſuſpitionibus falſis: a uiolētis facinoribus & ſce
leribus alienis? quando quidem ab eis depredatio
& captiuitas / uicula & carceres / exilia & cruciatus/
amputatio membrorū & priuatio ſenſuū / fornica
tiones & adulteria / inceſta & ſtupra / & alia multa
horrēda ſæpe contingunt? Quid ab innumeris ca
ſibus qui extrinſecus ab homine formidantur / im

bribus/tempestatibus/alluuionibus/tonitru/gran dine/fulmine/motibus/ hiatibusq; terrarũ/ oppres sionibus ruinarum/ a tot uenenis fructicũ/ aurarũ/ serpẽtum / ac ferarum? Quæ naufragia patiunt̃ na uigantes? Quæ terrena itinera gradientes? Quis ubicunq; consistit: non ĩopinatis rerum euentibus subiacet? Quid uidetur sedente securius? De sella in qua sedebat/cecidit Heli sacerdos maximus / & mortuus est. Morborũ uero tam ĩfinita est multitu do: ut Pherecydes syrus qui prosam orationẽ con dere instituit: copia serpentũ ex corpore eius erum pente expirauerit. Quibusdã perpetua febris est: ut. C. Mecenati: cui etiã triennio supremo nullo ho ræ momento contigit somnus. Cõtra milleformes dęmonum incursus quis ĩnocentia sua fidit? cum etiã paruulos baptizatos: quibus certe nihil est in nocentius: aliquãdo sic uexant ut in eis certe mõ stretur huius uitę flenda calamitas: & alterius desi derãda foelicitas. Ipse postremo somnus / qui pro prie quietis nomẽ accepit: quis uerbis explicet / sæ pe somniorum uisis q̃ sit inquietus: & q̃ magnis li cet falsarum rerum terroribus/ quas ita exhibet: & quodãmodo exprimit: ut a ueris eas discernere ne queamus: animã miseram sensusq; perturbet?

Heli

Pherecydes

Mecenas

Est igitur hæc uita corruptibilis / laboribus & amari tudine plena: quã honores efferũt: dolores eiiciũt: escæ inflant: ieiunia macerant: ioci soluũt: tristitiæ cõsumũt: sollicitudo coartat: diuitię iactãt: inopia

sternit: iuuentus extollit: senectus icuruat: infirmitas frangit: moeror deprimit: & his malis mors furibūda succedit/ uanisq; gaudiis ita finem iponit/ ut cum miseri mortales esse desierint: nec fuisse putentur. Quę igitur i uita iocunditas esse potest: cū dies & noctes cogitādum sit: iam iamq; esse moriēdum? Incertum itaq; ac fragile est hoc munus naturæ/ quod datur nobis. Malignum uero & breue

Mortes repērinæ — iis etiā quibus lōgo tēpore uiuere cōtingit. Quid quod multi repentina morte uario euētu perierūt: qui se diu uiuere credebāt? Gaudio obiere Sophocles poeta/ & Dionysius Siculorū rex: uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuncio. Mater cannensi pugna filio icolumi uiso contra falsum nuncium. Pudore Diodorus dialecticæ professor/ lusoria quæstione ad interrogationem Stilponis non protinus dissoluta. Duo Cæsares/ prętor & Iulii Cæsaris pater: dū matutino calciantur. Q. Aemilius Lepidus cum ianuā cubiculi egrederetur limini pollice icusso. M. Iuuencus cōsul cum sacrificaret. Legatus Rhodiorum qui magna cum admiratione i senatu causam perorauerat: limen curiæ progredi uolēs/ protinus expirauit. A. Manlius Torquatus uir cōsularis cū placentā in coena appeteret. P. Quītus Scapula cū coenaret. Decimus Saufeius Scriba cum prāderet. Cornelius Gallus prætorius: & Q. Heterius eques romanus i Venerea uoluptate ad stygiā paludē miseram aīam præmiserunt. C. Aufidius cum i senatū

Sophocles

Dionysius

Diodorus

Duo Cæsares

Q. Aemilius

M. Iuuēcus

A. Mālius

Cor. Gallus

iret/offenso pede i comicio. L. Ducius medicus ual la dum mulsi potione haurit. Ap. Saufeius cū a bal neo reuersus ouum sorberet. Anacreon poeta aci no uue passę. Fabius senator prętor i lactis haustu uno pilo strangulatus occubuit. Plato i nuptiis di scumbens mortuus est. Anacreon Fabius Plato

O uana & fallax mortaliū uita quæ tā pulchra iocun daq; uidet̄. Occulte eni labit̄: fallitq; uolatilis ętas.
Languemus medio ut foenū quod cęditur æstu.
Vt rosa pestano languet adempta iugo.
Sub alearū ludo uita nostra decurrit. Nemo igitur ætate florida & corporis uiribus fidat: nemo diui tiis & fortunæ muneribus se efferat: nemo igēti re rū successu ad nubila caput tollat: tāti certe quisq; perire potuit. Heu miseri mortales quot iopinatis casibus subiacēt: dumq; ad summum claritatis gra dum ascēdere moliunt̄: uel eis iter pręcidit̄. uel i al tum euecti ifoeliciter ruūt. Quis unq̄ foelicior fu turus erat Marcello Octauię filio sororis Augusti: quē poeta clarissimus tantis extulit laudibus?
Egregium forma iuuenē & fulgentibus armis.
Eum Augustus sibi adoptauerat: ac tanti iperii suc cessorē delegerat. Sed heu miserāde puer / decimo octauo ętatis āno / i ipso iuuētutis flore extictus ē. Marcellus

Quot ipatores & reges excellētissimi ferro aut ue neno iterfecti sūt? Quot fulmine icti interierūt? Sa ne clarissimorū hoīum grauissimos exitus accepi mus. Nōne / ut historici tradūt / Ninus rex assyriorū Ninus

qui primus finitimis bella intulit: & rudes adhuc ad resistendũ populos / & belli ignaros / terminos usq; libyæ perdomuit: cum urbem oppugnat / quę a se defecerat / ictu sagittę interiit. Zoroastres bactria

Zoroastes norum rex: quem solum iter hoies risisse eodẽ die quo natus est / accepimus / eundẽq; mũdi pricipia / siderumq; motus diligentissime spectasse: in bello quod aduersus Ninum gerebat / occisus est.

Cyrus C yrus rex persarum qui asiam & uniuersũ orientem i potestatem redegit / a Thomire regina Scytharũ cum ducentis milibus persarum trucidatus est. Illudq; memorabile fuit / q neq; nuncius tãtæ cladis superfuit. Caput Cyri i utrem humano sãguine repletum / coniectum fuit cum hac exprobratione. Satia te sanguine iquit / quem semper sitisti.

Xerses X erses quoq; rex persarum terror antea gẽtium / qui mare classibus / terrã pedestri exercitu operuit: ab Arthabano præfecto eius iterfectus est. Nõ ne Priamum troianorũ regem potẽtissimum legimus sanguine foedantem quos ipse sacrauerat ignes? Hector & Achilles rei bellicæ gloria isignes / non ne & ipsi ferro iterierunt? Hercules omniũ fortissimus / cuius laudes & duros labores Maro elegãtissime cecinit: eidẽ cum Deianira sanguine Centauri tinctam tunicã dedisset: clade horribili absũptus est.

Priamus
Hector
Achilles
Hercules

Philippus P ausanias nobilis adolescẽs Philippum Regem macedonum gladio obtruncat: diemq; foelicem foedum luctu funeris facit. Darius rex persarum qui

Darius

bellum

bellũ cũ Alexandro magno diu uariante fortuna/
magna uirtute gessit: a cognatis occisus uitam pa
riter cũ persarũ regno finiuit. Alexander macedo/ Alexãder
uir supra humanã potẽtiã magnitudine animi præ
ditus / annos tres & trigĩta natus apud Babylonẽ
in ipso ætatis ac uictoriarũ flore ueneno extinctus
est. Dionysius tyrãnus quem paulo ante nõ Sicilia Dionysius
nõ Italia capiebat / insidiis suorũ ĩterficit̃. Pyrrhus Pyrrhus
Rex Epiri paterno genere ab Hercule oriundus cũ
impium orbis agitaret: dũ Argos ĩ pelopõneso op
pugnat / saxo de muris ictus occidit̃. Antiochus Antiochus
Rex Syriæ q̃ nimia opũ fiducia bellũ Romanis in
tulit: uictus & ultra taurũ montẽ relegatus / a soda
libus ĩ cõuiuio occisus est. Mithridates Rex ponti Mithrida
magna ui animi & corporis prædit us: qui bellũ cũ tes
Po. Romano p̃ quadragĩta annos magna uirtute
gessit: ueneno pariter & ferro absumptus est.
Romulũ primũ Romanorũ regũ / q̃ nouę urbis moe Romulus
nia fraterno sanguĩe foedauit / a Senatu discerptũ
putãt. Tullus hostilius tertius Romanorum Rex Tullus
fulmine ictus cũ regia cõflagrauit. Lucius Tarqui Lucius
nus priscus regno exutus interfectus est. Seruius Seruius
Tullus ferro occisus est. Tarquinus superbus po Tarq̃nus
stremus Romanorũ Rex / regno pulsus cũ summa
ignominia reliquũ uitę tẽpus exegit. Marcus Atti Regulus
lius regulus qui primus Romanorũ ducũ in aphri
cam exercitum traiecit / oppida ducenta & hoĩum
ducenta milia accepit: ad extremũ in arcã ligneam

coniectus clauis introrſum adactis / uigiliis ac do
Hãnibal lore peremptus eſt. Hãnibal poenus dux ferociſſi
mus / ac rerũ geſtarũ gloria clarus ſumpto ueneno
Craſſus īteriit. Marcus Craſſus tum cũ maximis opibus for
tuniſq; florebat: Publio filio interfecto / exercituq;
deleto trans Eufratem: dum parthico inhiat auro:
undecim ſtrage legionum & ipſius capite cũ igno
minia & dedecore mulctatus eſt. Aurum enĩ liqui
dum in eius ore effuſum eſt: ut cuius animus arſe
rat auri cupiditate / eius etiam mortuũ & exangue
Cn. Pom peius corpus uteretur. An Cn. Pompeium cenſes tribus
ſuis conſulatibus / tribus triumphis / maximarum
rerum gloria lętari potuiſſe: cũ amiſſo exercitu / in
ſolitudine ægyptiorum trucidatus ſit? Quid uero
Cæſar Cæſaré putamus: qui in Senatu ante Pompei ſimu
lachrum / tot centurionibus ſuis inſpectãtibus / a
nobiliſſimis ciuibus / partim etiam a ſe ornatis / in
terfectus ita iaceret: ut ad eius corpus / non modo
amicorũ / ſed ne ſeruorũ quidem quiſq̃ accederet.

Auguſtus Octauianus Cęſar Auguſtus quem mortales uniuer
ſi nuncupãt foelicẽ / & ſi ferro uitã nõ finiuit: mul
ta tamẽ infoelicitatis humanę ĩ eo reperiunť aduer
ſa. Repulſa ĩ magiſterio equitũ: & cõtra uoluntatẽ
eius prælatus Lepidus. Collegium in triumuiratu
peſſimorũ ciuium. Philippenſi prelio quod geſſit
aduerſus Brutum & Caſſium fuga: & triduo ĩ palu
de latebra ægroti & aqua ſubter cutem fuſa: turgi
da latera: dolor ueſſicæ / quo per urinam calculos

eiiciebat. Naufragia ſicula: & alia ibi quoq; in ſpe lunca occultatio. In nauali fuga bis claſſe uictus naues perdidit: & urgente hoſtium manu preces Proculeio mortis admotę. Cura peruſinę cõtentio nis: in qua minimum fuit qn periret concurſu mili tũ: ac etiã circa peruſinũ murũ pene interceptus eſt a manu gladiatorũ / quę oppido eruperat. Solicitu do martis actiaci aduerſus. M. Antoniũ / dalmatici pãnoniciq; belli. Ruina põtis ĩ dalmatia / qua con ſauciatus ẽ crus & utrũq; brachiũ. Tot ſeditiões mi litũ. Tot ãcipites morbi corporiſ. Marcelli nepotis ĩmatura mors. Agrippę quẽ ĩ filiũ adoptauerat / ab dicatio. Totiẽs petita ĩſidiis uita. Luctus liberorũ Caii & Lucii / quos ĩ duo deuigĩti mẽſium ſpatio amiſit amboſ. Adulteriũ filię & neptis: quas oĩbus probris cõtaminatas relegauit: abſtinuitq; congreſ ſu hoĩum diu prę pudore: & de necãda filia delibe rauit. Inopia ſtipendii. Vigĩti milium ſeruorum de lectus. Rebellio illyrici. Peſtilentia urbis. Fames Ita liæ. Deſtinatio expirandi / & quatridui inedia. Va riana clades in Germania pene exitiabilis: tribus le gionibus cũ duce / legatiſq; & auxiliis oĩbus cęſis: qua adeo conſternatũ ferũt / ut p cõtinuos menſes barba capilloq; ſubmiſſo / caput ĩterdum foribus illideret / uociferãs. Quintili Vare legiones redde. Suſpitio ĩ Fabium / arcanorũq; proditiones. Hinc uxoris & Tiberii cogitationes / ſuprema eius cura. Tandem herede hoſtis ſuæ filio exceſſit.

Aduerſa Auguſti Cæſaris

Nulla igitur est solida foelicitas / quã contumelia ulla uitæ rumpit. Nam si uerũ facere iudiciũ uolumus: ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere: mortaliũ nemo est foelix. Vana mortalitas: uana & imprudẽs hoĩum diligẽtia. O q̃ multos accepta afflixere imperia. O q̃ multos diuitiæ perdidere: & ultimis mersere suppliciis. Iure ergo Democritus & Diogenes philosophi sapiẽtissimi uitę huius miseriam concernentes / limen domus quotiens egrediebãtur / alter in risum / alter in fletũ protinus soluebantur. Democritus.n.ridebat curas: necnon & gaudia uulgi. Diogenes uero moestus & lachrymans uanos flebat hominum errores / & tot discrimina rerum.

Tiberius — Tiberius Cæsar q Augusto successit / ueneno obiit / ut quidã putãt / a Caio dato. Caium Galiculã triGalicula — bus & trigita uulneribus cõfecerũt. Quidã etiã ferClaudius — rum p obscena adegerũt. Quĩtus Claudius Cæsar Nero — ueneno excessit. Nero Claudius Cæsar ferro defecit / extẽtis ac rigẽtibus oculis usq; ad horrorẽ formidinẽq; uisentiũ. Galba — Galbam Sergiũ ĩpatorem.vii. Otho — equites ĩ foro trucidauerunt. Otho Siluius pugione / uno se traiecit ictu: quo exanimatus est. Vitelius — Vitelius Aulus ĩpator nonus religatis post terga manibus / iniecto ceruicibus laqueo / in forũ tractus ĩter magna uerborũ ludibria / magnis uulneribus Domicianus — cõfectus est: & inde unco tractus ĩ tyberim. Domicianus ĩpator.xii.terribilis cũctis & inuisus: tan

dem oppressus est amicorũ libertorũq; intimorum cõspiratione / simul & uxoris. Idq; horrẽdũ euenit: ut repẽtina tẽpestate detecto funere semiustũ cadauer discerperẽt canes. Antoninus comodus strãgulatus occubuit. Helius ptinax ĩ palatio occisus est. Iulianus / Antonius caracalla / & Macrinus ĩterfecti sunt. Marcus Aurelius cum matre occisus est. Aurelius Alexander militari tumultu ĩterfectus est. Maximinus ferro uitã finiuit. Gordianus apud Eufratem occisus est. Philippus q primus oĩum ex Romanis impatoribus christianus fuit / Philippũ filiũ suũ cõsortẽ regni facit. Philippus senior Veronæ: Iunior Romæ occidit. At ne longius decurrat oratio: Carus fulmĩe ictus ĩteriit. Dioclicianus ueneno excessit. Maximianus galerius se ĩteremit. Maxentius ĩ tyberim submersus est. Valens ab insequentibus hostibus cũ casa ubi latebat / igne consũptus est. Reliqui Impatores Romanorũ usq; ad Carolũ magnum præter paucos ferro omẽs uitam cum regno pariter finierunt.

Antõinus
Helius
Iulianus
Antonius
Macrinus
M. aurelius
Aurelius
Maximĩus
Gordianus
Philippus
senior
Philippus
iunior
Carus
Diocliciãus
Maximianus
Maxẽtius
Valens

Pauci igit̃ ad inferos sine cæde & sanguĩe descendũt Reges & sicca morte tyrãni. O praua hoĩum solicitudo & futuræ sortis nescia. O uanas mortalium curas: o quantũ est rebus inane. Omĩa quæ sub cælo cõsistunt / uanitatẽ esse dixit sapientissimus Solomon: & nihil aliud mortales habere de omni cura & opere quo sub sole laborãt: præter sudorẽ & animi afflictionẽ. Mors illos infeliciter rapuit: qui

quondam foelices dicti sunt/pontifices/imperato res/ & reges. Nũc miseri iacẽt nudi & mendici. Vbi sunt eorum diuitiæ / ubi gẽmæ / ubi honores / ubi sceptra / ubi thiaræ & coronæ purpureo distinctæ colore? Miseri profecto sunt / q in fluxis caducisq; rebus nimis sperãt / atq; confidunt. O cæcum mortale genus. Quid ꝓdest tantos nequicq̃ agitare labores? Omnes ĩ terram reuertimini / & nois uestri uix ulla extat memoria. Ecce sumus puluis: sumus ecce miserrima tellus. Et nostri fugiunt ut leuis aura dies. Quid prodest barbaras subdere nationes: & ab eis annuum cẽsum exigere: cum animi uestri ad proprium semper sint damnum accensi? Mors tum aduenit / cum non expectatur: uanasq; mortalium cogitatiões rumpit. Et quãto nos diutius uiuere delectat / tãto nos ĩfoelices durius ac celerius rapit. Euolant breui spatio dies pariter mẽses & anni. Festinat. n. discurrere uelox Flosculus angustæ miserẹq; breuissima uitæ Portio. dum bibimus: dũ serta / unguenta / puellas Poscimus: obrepit nõ intellecta senectus. Post uarios casus rerũ uariosq; labores Mortales miseros rapit inclementia mortis. Nõ habemus hic stabilem sedem: sed nouas inquirere oportet regiones. O sapiẽs / aurea / & celebranda apostoli doctrina. Cõmorandi. n. natura diuersorium nobis nõ habitãdi dedit. Peregrinatio est uita nostra. Cũ ambulaueris / demũ redeundũ est. Nemo florida ætate cõfisus longiorẽ sibi uendicet

Iuuenalis

Apostolus

uitam. Hoc unũ certe est / quod æque ad iuuenem & ad senẽ ptinet. Nõ citamur inquit Seneca / ex numero annorũ. Adolescẽtes & impubes eadẽ fati necessitas ducit. Nõ enim refert quæ sit homĩs ætas: sed quæ sit meta. Multos uitam differẽtes mors incerta præuenit. Itaq; omnis dies ultimus iudicandus est. Seneca

Sed age ut quisq; degat ad extremã usq; senectutẽ: illecebrisq; affluat & diuitiis. Quid tandem ꝓdest homini si totius orbis imperium teneat / aĩa uero sua æternis flãmis crucianda damnet̃? Quid rogo profuit Alexãdro magno: q uniuerso oriente possesso / longe lateq; imperiũ protulit: indiam quoq; uictor penetrauit? Quid Scipioni aphricano / qui uariis cladibus Poenos obtriuit: & Carthaginem Romani imperii æmulam expugnauit? Quid magno Pompeio rerum gestarum gloria claro: q primus ĩ hyrcanum / rubrum / & arabicum mare usq; peruenit: ac per thuris & balsami siluas Romana signa circũtulit? Quid Iulio Cæsari animo & armis inuictissimo: qui Romanum imperium uiribus occupauit? Quid Octauiano Cæsari Augusto: qui rerum sũma potitus / orbis imperium foelicissime tenuit? Quid Platoni uiro ingenii singularis & ꝓpe diuini: q litteras q̃si toto fugientes orbe ꝑsecutus est? Quid Aristoteli philosophorũ prĩcipi inanis philosophiæ gloria? Quid Gorgiæ philosopho leontino: q primus oratorię artis ĩuẽtor / a plerisq;

Alexãder | Scipio | Põpeius | Cæsar | Octauiãus | Plato | Aristoteles | Gorgias

tradit̃: Quid Demosthenis sũmo apud græcos ora tori? Quid deniq;. M. Tullio Ciceroni: qui flos de cus/ & tuba Romani eloquii/ ac utriusq; linguæ fa cundus & peritissimus fuit? Quid cæteris quæ ma xima turba est? Quid illis inquam mũdi huius im peria/ honores/ fasces/ diuitię/ fama/ gloria/ illecebrę profuerunt? Nonne apud orcum uaria poenarum genera luũt? Quos Rhadamãthus seuerissimus iu dex: ĩmo deus omnipotens castigatq; auditq; do los: subigitq; fateri. Quæ quis apud superos fur to lætatus inani Distulit in seram commissa piacu la mortem. Male igitur sibi consulunt: qui non fu tura/ sed transacta perpendunt. Heu nimia fragili tatis humanę ĩ prosperis rebus obliuio. O certe sur di/ nudi/ & fragiles/ iudicio & cõsilio inopes/ ægri omnino & miseri mortales. Heu uaga hominũ cu pido/ & ĩ fine semper egena. Ad quid tot uanæ cu rę/ cum breuis hora surripiat/ quod partum est tem pore longo? An non uidetis nec opibus abundan tiam: nec regnis potentiam: nec honorem dignita tibus: nec celebritatem gloria: nec lætitiam uolup tatibus posse contingere? Eæ sunt illæ pestes/ quæ mortale genus hominũ ad oĩa facinora in præceps agunt. Sed eniti ad sũmum nemo poterit: nisi quæ sũt ima despexerit. Quisq;s. n. carnis illecebras fue rit amplexus/ & cupiditates suas in terrã fixerit: su periora bona cõsequi non poterit. At qui uentura prospectant: exitumq; uniuersorũ putãt: facile oĩa

contẽnunt: cũ semp cogitẽt se esse morituros. Tritũ siquidẽ & ad oẽs decantatũ est/ uitã nostrã peregrinationẽ quandã esse. Debemus ergo & nos aĩo præmeditari q̃d aliquãdo futuri sumus: quod uelimus/ nolimus: abesse lõgius nõ potest. Proĩde uerissimam puto illam Platonis sententiam. Omnem sapientis uitam meditationem esse mortis. Hæc est quę altã spernit gloriam: quæ ĩuoluit humile pariter & celsũ caput: ęquatq; sũmis ĩfima. Hęc tãdẽ ut apud Aristotelẽ legimus/ est oĩum terribilissimũ.

Mortem igitur terribilem esse ac perhorrẽdã/ hęc maxime ostentãt. Amor cõnexĩonis animæ & corporis/ dolor ægritudinis/ terror damnationis ęternæ. Anima. n. corpori unita ægre diuellitur: q̃a ꝓportione mirabili unitã corporis & aĩæ harmoniã dissolui ĩgemiscit/ & plãgit omnis homo. Naturaliter ꝑfecto insitũ est/ ut q̃sq; effugiat & horrescat separationẽ corporis ab aĩa. Cũ igit̃ affectus iste tam uehemẽs nobis ĩhęreat/ certissime constat: q̃ nõ sine maxima acerbitate & horrore possũt corpus & aĩa tãto foedere copulata seiungi. Aĩa uero a corpore dissoluta/ breui spatio seq̃t̃ carnis corruptio & corporis putrefatio. Hæc est. n. gloria mortaliũ: putredo & uermes. Hodie extollitur homo: postera die nõ ĩuenietur. Qui. n. paulo ante sedebat gloriosus ĩ throno/ modo iacet uilis ĩ tumulo: q̃ ĩ uita delitiis uescebat̃/ nũc a uermibus ĩ sepulchro cõsumit̃: qui heri ĩ aula sua clarus astabat/ modo ĩ terra ignomi

niosus iacet. Mors itaq; sola fatetur/ quantula sint hominũ corpuscula. Hęreditas hoīs serpẽtes & uermes. Ex cerebro nãq; / ut ferũt / bufo gignit̃: ex renibus serpentes: ex uẽtre lũbrici: ex carne uermes: ex pelle tineæ. Quid igitur humano cadauere fetidius esse potest? Quid horribilius hoīe mortuo? cuius dũ uiueret: gratissimus erat ãplexus: ĩ morte uero horribilis aspectus. Quid ergo illi prosunt diuitiæ/ qd deliciæ/ quid honores? Diuitię nõ liberabunt a morte: deliciæ a uermibus: honores a putredine & fetore. Negare certe nõ possumus qn mortis angustia fortis sit & magna/ sed lõge maior est timor dãnationis ęternę. O mors horrẽda oīumq; terribilissima: quæ nihil humanũ finis esse diuturnum. O crudele & inexorabile fatum: q̃ amara est diuitibus memoria tua: q̃ iniocũda ẽ homini opulento pace fruenti substantiis suis. Mors certe terribilis iis est: quorum cum uita omnia extinguntur: non iis quorum laus emori nõ potest. Conscientia enim bene actę uitæ/ multorumq; benefactorum recordatio iocundissimam efficiũt mortem. Verum quid profuit illis/ qui in luxuria turpi & præsentis uitæ uoluptatibus usq; ad diem ultimum permanserũt? Intuere nunc sepulchra eorum/ & uide/ si est aliquod in eis iactantię suæ uestigium: si aliqua diuitiarũ uel luxuriæ signa cognoueris. Require nũc ubi pretiosę uestes & odoramẽta peregrina: ubi & spectaculorũ uoluptas: ubi & sęculariũ turbæ & cõ

uiuiorū cessit opulētia. Risus / iocus / & īmoderata atq; effrenata lætitia quo abiit? quo abscessit? Accede ꝓpius ad singulorum sepulchra / & diligentius aspice. Vide cineres solos & fetidas uermiū reliqas: & recordare hunc esse corporum finem: etiā si in lętitia & deliciis transegerint uitā. Atq; utinā res oīs nostra non nisi usq; ad cineres ueniret & uermes. Parua certe uiderent̄ hæc damna. Nunc autē cōuerte oculos tuos ab istis cineribus & sepulchris ad illud diuini iudicii tribunal horrendum: ubi fletus & stridor dentium: ubi dēsissimæ tenebræ: ubi ille consciētiæ uermis semper edax: qui nunq̄ morit̄: ubi ignis / qui nunq̄ extinguitur. Hęc diligenti cura mēte reuoluāt ii / qui terrenis illecebris / & caducis fluxisq; rebus se penitus dediderunt: & illum gehennę ignē his quæ nūc illos exagitāt flammis libidinis & cupiditatis opponāt. Est. n. hoc mirabile medicamēti genus / ut ignis ignibus extinguatur. Si aūt extīcti nō fuerint isti q̄ te nūc īcitāt: illos tibi ęternos ignes acriores & īextiguibiles reddēt.

Non ne omne tempus uitę huius quo deliciis frui uidemur & indulgere libidini: quasi noctis unius somnum uidetur ad æternitatis comparationem? Carpimur enī ut stipulę rapido carpuntur ab igni. Nec nisi uiuendo somnus & umbra sumus. Apud Hypanim fluuium europæ qui in pontum influit / Aristoteles ait / bestiolas quasdam nasci: quæ unū diem uiuant. Confer nostram longissimā ætatem

cum æternitate: in eadem propemodum breuitate qua illę bestiolæ reperiemur. Est ergo aliquis tam demẽs effectus: q̃ ut die uno cunctis uoluptatibus & deliciis affluat: æternas subire eligat pęnas? Deliciæ quidẽ uelut umbra ptranseunt: ac dãnosę libidines uelociter fugiunt: poenæ uero perpetuæ manent. Nũc ergo cũ possibile sit / paruo tẽpore si conuertamur ad deũ / effugere oĩa illa cruciamẽta poenarũ / & perfrui bonis æternis: quid differimus: q̃d moramur: & diuina largitione nõ utimur? Non ne melius est breui tẽpore dimicare / ferre uallũ / arma sũmere / lassessere sub lorica: & postea gaudere uictorem / q̃ impatiẽtia unius horæ seruire perpetuo? Diuinis euangelium uocibus intonat. Nõ potestis deo seruire & mamonæ. Audet quisquã mẽdacem Christum facere? Veniet / ueniet illa dies: qua tuba declamãs terrorẽ cunctis adiiciet: tũc pauebit terra cũ populis. Lugubris mũdus ĩmugiet: tribus ad tribũ pectora feriẽt: potẽtissimi reges nudo latere palpitabũt. Exhibebit̃ cũ prole sua Venere tũc ignitus Iupiter. Adducet̃ & cum suis stultus Plato discipulis. Aristoteli argumẽta nõ ꝓderũt. Fallit̃ quisquis hic uult gaudere cũ sæculo / & postea regnare cum Christo. Quanto.n.in mũdo maior fuit gloria & lætitia / tãto maior apud inferos poena parat̃. Heu cor lapideum / si ob huius mũdi uana & parua solatia / nõ formidas illũ tam crudelẽ atq; terribilẽ iudicii diẽ: in quo nõ solũ de grauioribus peccatis!

ſed etiam de qualibet cogitatione uana oportebit te domino reddere rationem.

Dolor ægritudinis mortem acerbiſſimã efficit. Nam in morte contingere ſolent uaria morborum genera / & maximi dolores: qui uehemẽter uires corporis opprimunt: ſomnũ auferũt: quietẽ impediunt. animũ grauant / appetitum deſtituũt / ſenſus oẽs perturbãt / memoriam obtundũt / intellectũ obnubilant / adeoq; animã occupant: ut nihil aliud cogitare poſſit q̃ dolores. An non dolor iliũ / ſtomaci moleſtia. Necnõ ardentiſſimę febres mortẽ reddũt amaram pluſq̃ abſinthiũ? Tanta.n. tũc eſt uis doloris: ut homo nequeat reprimere impetus cogitationum. Recte igitur in pſalmo dicitur. Non eſt in morte qui memor ſit dei. Male itaq; ſibi cõſulunt qui in ſeram mortem differunt poenitere. Punitur enĩ hac animaduerſione peccator: ut moriẽs obliuiſcatur ſui: qui dũ uiueret oblitus eſt dei. Sed forte quis dicet. Peccator qui toto tẽpore male uixit: in mortis articulo accepta penitentia / a deo ueniã obtinebit. Heu q̃ uana preſumptio & falſa meditatio. Vix de cẽtum milibus / quorum mala ſemper fuit uita: meretur a deo ueniã unus habere. Vir totus ĩ peccatis genitus & nutritus: q nec deũ agnouit: nec audire uoluit: nec ſe peccaſſe cognoſcit: nec qd penitẽtia ſit / nouit: totus adhuc illecebris & ſæcularibus deditus negociis: quem angor premit filiorũ / quos deſerit / quẽ infirmitas conterit /

quem dolor diuitiarum & temporaliũ rerum con cutit: cum eis nõ posse frui amplius se cernit: quẽ scelerum terrent monumẽta priorum: quem suæ libidines torquent: quem consciẽtiæ stimulãt maleficiorum suorum: quẽ dies noctesq; exanimat metus diuini iudicii & dãnationis æternæ. Quocũq; aspicit/ut furiæ sic sua occurrũt facinora: quę eum suspirare nõ sinũt. Quam acceptã deo accipit poenitentiam? Quã certe nõ acciperet: si adhuc se posse sanari crederet. Sed uere cõcludam: qui dum sanus est/deum offendere nõ formidat: in morte nõ merebitur diuinam gratiam obtinere. Quæ enim est poenitẽtia: quam solus quis accipit/ cũ se uiuere amplius non posse diffidit? qui si ex ĩfirmitate cõualesceret: peior q̃ prius efficeretur. Hinc præclare scriptum est ab Aurelio Augustino. Siquis ĩ extrema necessitate cõstitutus poenitẽtiam accipere uoluerit: & mox reconciliatus hinc migrat: fateor nulli negandum esse quod petit. Sed utrum hinc securus exit/nescio. Poenitentiam quidẽ dare possumus: securitatem uero nullam. Nec tamen illum damnãdum seu liberandum censeo. Quisquis ergo ab hac dubietate liberari cupit/ poenitẽtiã agat dum sanus est. Nam eo tempore poenitentiã egit: quo peccare potuit. Cum uero aliquem malefactorum poenitet/quando amplius peccare nõ potest: non propterea delicta deserit: sed illum peccata relinquũt. Cur itaq; miser homo nõ emẽdaris? Quid

differs de die in diem conuerti ad dominum? Cur te malorũ iam nõ poenitet? Ecce mors die noctuq; properat / ut te dire rapiat: & ad ĩpia tartara mittat: quæ adeo crudelis est & inexorabilis / ut omnium regũ precibus / ac totius orbis diuitiis & thesauris unius horæ inducias morienti non impartiret.

Stat sua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus

Omnibus est uitę. Et apud Iob sanctissimum legimus. Cõstitutos esse omnibus terminos uitę: quos ultra citraq; transgredi nemo possit.

Diuitem quendã accepimus ĩ extremis constitutum corã se afferri præcepisse uasa aurea & argẽtea / pecunia ingẽti referta: quę aĩæ suæ pollicebat̃: si ab ipso nõ discederet: cum uero illũ dolor ægritudinis magis ac magis premeret: ita eum tradunt esse locutũ. Postq̃ morari mecum renuis: ultro te dyabolo trado: moxq; infoelicẽ aĩam ad tartara misit.

Fertur quoq; apud ueteres frãcorũ in monumẽtis traditũ / Regẽ galliæ graui morbo laborãtẽ: & a medicis de ęgritudine diffidẽtibus penitus derelictũ nobilioribus regni sui circũastãtibus dixisse. Ecce q quondam clarissimus & potentissimus eram: auro argẽtoq; ditissimus / nõ possum ĩprę sẽtia / neq; diuitiis / neq; potẽtia / neq; amicorũ precibus extorq̃re a morte saltẽ unius horę ĩducias. Quid ergo mihi urbes / regiones ꝓuĩciæ / & totius regni amplitudo ĩ hac ægritudine ꝓdesse potuerũt: quãdoq dẽ neq; opibus aut uiribus ullis mortis fatũ flectere ualeo?

Ille igitur ego qui ĩ palatio meo tot prĩcipes & no biles uiros sæpenumero hospitatus sũ / nescio mi ser quo uadã: aut quis me saltem hac nocte hospi tio suscepturus sit. Vado.n.in regionẽ longissime remotam / nunq̃ reuersurus. Et hæc dicens astantes omnes in lachrymas conuertit: & paulo post uita functus est.

Discite igitur o miseri / & causas cognoscite rerum.
Quid sumus: & quid nam uicturi gignimur: ordo
Quis datus: aut metæ q̃ mollis flexus: & unde.
Veniant nunc diuites / & mortis irrisores: qui usq; adeo ĩ suis caducis diuitiis gloriantur: & quadam suæ fetidæ carnis post breue tẽpus ĩ cinerem reuer surę / nobilitate / potẽtia / & dignitate uana & leui extolluntur: ut nunquã mori se putent: nec illos euidentia quidem indesinenter pereuntium exem pla deterrent. Vę uobis qui ad cælorũ regna diui tiarum itinere festinatis: quoniã facilius est came lum transire per foramen acus: q̃ diuitẽ intrare in regnum cælorum. Vlulate miseri uento instabilis fortunæ pendentes: qui mundi huius uanis hono ribus & falsis dignitatibus obcæcati / cum uitæ ue stræ breuissimæ tela a morte uelut a texẽte aranea hac nocte forte succidetur: apud ĩferos fine ĩtermi nabili præ aliis cruciabimini / cõtinuo moriẽdo ui uentes. Vos pauperes cõtemnitis / uiduas & pupil los opprimitis: mercedẽ operarii nõ solũ usq; mane retinetis: sed forte nunq̃ persoluitis. Huiusmodi

hominum

hominũ uix unus aptus regno dei de mille repit̃. Quid diues & mortalis famæ aura pastus / aliud est: q̃ quoddã scelerum uas putridũ? Vbi sup̃bia? Vbi luxuria? Vbi auaritia? Nõ ne ĩ diuitibus / nobilibus / & potentibus? An nõ latrones sunt: q labores pauperũ uiolẽter auferũt: & eos deprimũt: ac fame perire cogunt? Certe superfluitatẽ uestimentorum de pauperũ frigore & nuditate fecerũt. Erigentes insup de labore & sudore inopũ palatia & magna ædificia: ut humanis oculis aspiciant̃ / pauperibus & mẽdicis interim fame pereuntibus. Conuiuia frequenter diuitibus parãt: & delicatis ferculis uẽtris ingluuiem replent / a miserorũ egestate oculos auertentes. Qui nec deum nisi somniando cognoscunt: nec se / ut puto / morituros arbitrãtur. Cur ii miseri ad ecclesiam properant: an ut diuinis intersint mysteriis: an ut mulierũ uultus aspiciant? Hæc sua est meditatio: hæc prędicatio: sic diuinam percontant̃ legẽ: ut terras mareq; peragrantes / crebris uigiliis & meditatiõibus pecunias sibi & filiis cõgregent: & certatim uestimenta mira artificii uarietate freqũẽter mutent: quinetiam ludos / coreas hastiludia / procationes / ebrietates / magna conuiuia / fercula delicata suis alternatim exhibeant sodalibus: mulieres ad suam uoluptatẽ explendã copiose habeant. Sed uę miseri q corpus ante tẽpus destruitis / & aĩam ĩterficitis. Vnde infirmitates & mors intempestiua: nisi ex nimia ciborum copia &

frequēti mulierū usu? Gaudete / iocūdamini / & lę tamini ī hoc breuissimo tēporis spatio: ut postmo dum cū dyabolo sine fine lugeatis. Properate: epu lamini: inebriamini. Nā ea post mortē agere nō po teritis: sed cū diuite opū tātarū domio / qui quoti die epulabaē splēdide / in flammis æternis / gutta aquæ uobis anxiæ postulātibus denegabiē. Agite solatia: uestris ī luxuriis explete uoluptates. Semi nate ī corruptione: ut de corruptione colligatis di uinā tremendāq; sniam. Quid uobis ī morte pro desse poterūt opes & pecuniæ uestræ? qd tecta ma gnifica? qd impia? qd uoluptates: quibus maxime astricti estis? quasq; summū bonū esse accurate de fenditis. Quæ mihi uox pecudū uideē esse / nō ho minū. Cū.n. deus rerū oīum cōditor dederit uobis aīam: qua nihil præstantius neq; diuinius esse po test: sic uos abiicitis / atq; psternitis: ut nihil inter uos atq; quadrupedes putetis interesse. Nō est igiē uoluptas quæ plurimorum patrociniis defendiē / in bonis rebus habēda: eaq; quo est maior / eo ma gis mētē ex sua sede & statu dimouet. Nō opes / nō potētia: quę defūctū nō comitāē / nec fęlicitatē uo bis afferre possūt. Si uere itaq; diuites esse cupitis / ueras diuitias amate! qbus sūmā æternāq; fęlicita tem asseq poteritis. Sūma uero humanæ mētis fęli citas Deus est! quo remoto / omīa erroribus plena sūt. Nunq̄ lætus ēe poterit: nūq̄ animi pace frueē: qsqs aliud pręter deū quęrit. Deseraē uia pditiōis

& fraudis / in q̃ mors uoluptatis illecebris adoper
ta cęlat̃. Nemo diuitiis / nemo fascibus / nemo etiã
regia potestate cõfidat. Liberet se quisq; a peccatis
dum licet / dum facultas adest. Nam apud inferos
quo properamus / nullum poterimus bonum ope
rari / neq; ullam consequi mercedem.

O si Alexãdro illi magno omĩpotẽs daret ad supos puenire / nõ amplius mũdũ armis lacesseret / nõ ur bes / nõ regna expugnaret / nõ populos & natiões subdere moliret̃: nõ indiam uictor penetraret / sed missis ĩglorius armis / uiliq; pallio ĩdutus / crebris ieiuniis carnẽ domaret / uigiliis / algore / calore se prorsus afficeret: cõtinuis lachrymis & oratiõibus Deũ summũ maximũq; exoraret: ab oĩbus sui cor poris uenis purpureum sanguinem funderet / ut illos cruciatus æternos & gehẽnæ flammas euitare posset. Alexãder

Si. C. Cęsari superũ rector atq; iferũ cõcederet ad uitã redire / nõ rursus gallia & germania illũ ĩfestũ uide rẽt: nõ rursus Emathia ĩfęlix cognatas cerneret aci es: populũq; potẽtẽ: In sua uictrici cõuersũ uiscera dextra. Non amplius Cęsar bella gereret nullos ha bitura triumphos: nec cum uictore exercitu ægyp tum peteret: ut ad se Põpei caput deferret̃ / sed nu do pede / lugubriq; ueste / ac barba capilloq; sub misso / ægypti deserta lustraret / specus oẽs inuise ret: ubi quondam Paulus heremitarũ prĩceps / Hila rion / & Antonius sanctissimi monachi degebant: Cæsar

ibiq; summa inedia corpus afficeret: cerere solū & aqua cōtentus: ardētissimis lachrymis ora pfunderet: supplicesq; tēdēs ad sidera palmas deū gemitibus exoraret / ut horrēdos tartari cruciatus / terribilesq; demonū facies / ac tortorū manus effugeret.

Libet nunc eos īterrogare q marmoreis tectis ebore auroq; fulgētibus: q signis: q tabulis: q cęlato auro & agēto: qui corinthiis opibus abundāt: utrum Antiochi regū syrię ditissimi: an Pauli heremitæ superius memorati: q nihil habuerit horū / nihilq; habere uoluit / se similes malint. Illi tunicas auro textas: Paulus uilissimum habuit indumentum. Sed econtrario illi paupculo paradisus patet: hos auratos gehēna suscipiet. Ille Christi uestē licet nudus seruauit: hi uestiti sericis indumentū Christi pdiderunt. Paulus uilissimo puluere opertus iacet / resurrecturus ī gloria: hos operosa marmore sepulchra premūt cū suis opibus arsuros. Parcite quæso / parcite diuitiis / quas amatis. Cur & mortuos uestros auratis obuoluitis uestibus? Cur ambitio īter luctus lachrymasq; nō cessat? An cadauera diuitū nisi ī serico putrescere nesciūt? Mihi si dominus optionem daret / multo magis eligerē tunicā Pauli cum meritis eius: q̄ regū purpuras cū regnis suis. Nam uirtutes & merita æterna manent / claraq; habent: regna uero & diuitiæ breui dilabunt.

Vbi quondā gloriosū regnū assyriorū? q annis mille trecētis imperiū tenuerūt? Vbi Medorū imperium:

qui deuictis Assyriis annis.cccl.dominati sunt? Medi
Vbi Persarũ imperiũ potẽtissimũ:q Medos regno Persæ
expulerunt: & ipsi nõ multo post a Gręcis subacti
sũt? Vbi & ipsi græci a Romanis deuicti? Vbi excel Græci
sum Octauiani ĩperiũ? Vbi Cæsaris gloriosi trium Cæsar
phi? Vbi Alexãdri macedonis gloria? Vbi Pirrhi re Alexãder
gis epirotharũ magna expectatio? Vbi Darii psarũ Darius
regis põpa? Vbi diuitiæ Antiochi regis Syriæ? Vbi Antiochus
egregię uirtutes Epaminũdę? Vbi maxia Babylon? Epaminun
Vbi Carthago potẽtissima? Vbi Ilion ciuitas super das
ba? Vbi Thebæ urbs bellicosissima? Vbi Athenæ li Babylon
beraliũ studiorũ mater? Vbi tãdẽ est Roma trium Carthago
phans? Vbi cætera regna? Nõne oĩa breui extincta
sunt? Nulla igitr regni potentia: nulla uis auri & ar
genti pluris q̃ uirtutis extimanda est.

Terror dãnationis æternæ mortẽ maxime terribilem ostẽdit: ingẽtẽq; morienti affert terrorẽ. Circũstant enĩ dæmones, terribiles uisu formæ, acriter insistẽtes: ac miseros hoĩes ĩ desperationis foueã præcipites dare moliunt̃: ut ad inferos rapiant æternũ cruciandos. Nã, ut diuus refert Bernardus, Hostium nostrũ maligni spũs obsident: & exitũ nostrũ illæ horrendæ effigies prestolant̃. Mors enĩ peccatorũ pessima: ubi uita nõ subuenit. Formido exire, & in ipso portus ingressu cõtremisco: dũ nõ cõfido ꝑpe accedere: nec aliquẽ uideo q excipiat exeuntẽ: Et si deus ipse exitũ meũ nõ custodiat, heu miser ero ludibriũ dęmonũ ĩtercipiẽtiũ me. Sic cõtigisse refert Bernardus

Gregorius beatus Gregorius cuidam Chrisauro ualde diuiti:
Crisaurus q nō minus uiciis plenus erat / q̄ diuitiis: superbia tumidus / carnis uoluptatibus deditus / ī acquirendis rebus auaritiæ facibus accēsus. Is ad extremū ueniēs / uidit tetros & nigerrimos spūs corā se assistere / ut ad inferos illū raperēt: cępit tremere / palescere / sudare / magnisq; uocibus inducias petere: ac filiū suū monachū noīe Maximū / ingēti clamore uocare / dicēs. Maxime fili curre: in fide tua me suscipe. Turbatus Maximus / protinus adfuit / lugens. Sed Chrisaurus pauore tetræ eorū imaginis huc illucq; ī lectulo uertebat̄: quocūq; se latere uolebat: aspectū eorū ferre nō poterat. Cumq; nimis astrictus relaxari se iam posse diffideret / cępit magnis uocibus clamare. Inducias usq; mane / inducias usq; mane. Et dū sic clamaret / misera aīa a malignis spiritibus de habitaculo carnis euulsa est.

C aueant igit̄ oēs / ne ad cociti stagna deferant̄ / stygiāq; paludē: Cerberus ubi īgēs latratu regna trifauci Personat. Et ubi circūstant aīę dextra leuaq; frequētes: Matres atq; uiri / defūctaq; corpora uita Magnanimū heroū: pueri īnuptæq; puellæ. Vbi gemitus cōtinuus / eiulatus assiduus / cruciatus æternus / dolor sūmus / frigus ītolerabile / ignis īextinguibilis. Turbidus ubi cęno uastaq; uoragine gurges Aestuat. Vbi uermes īmortales / fetor īmēsus / tenebrę dēsissimę / flagella cędētiū / terribilis uisio dęmonū: multaq; præterea uaria mōstra ferarū: Et

centum geminus briareus/ac bellua lernæ Horren dum stridẽs / flãmisq; armata chymera: ac terribili squalore Charon. Vbi cõfusio dãnatorũ / despatio oium bonorũ / stridor dẽtium / lachrymæ amarissi mę. Vbi nullus est honor seruorũ ad dnõs / nec do mini supra seruos. Vbi parẽtes nõ diligũt filios: nec filii parẽtes honorãt. Impositiq; rogis iuuenes ãte ora parẽtũ. Et q̃uis ibi sint tenebræ exteriores / mi ro tamẽ iudicii ordine quos ĩordinate reprobi di lexerũt: secum in tormentis uidebunt: ut uisio illa poenam proprie punitionis exaggeret.

Supremus ãt & maximus dolor / quo aĩa uehemẽtis sime cruciat̃ & angit̃ / priuatio ẽ sũmi boni & diui næ uisiõis. Nunq̃.n. post illud extremũ horrẽdũq; iudiciũ dãnati deũ uidebũt. Nunq̃ faciẽ rerũ oium principis cernere poterũt/sed crudeles & sensibiles pęnas dabũt: quibus aię pariter & corpora crucia buntur: nec mori poterunt: quos ideo sibi deputa tos ignis inextiguibilis nõ extĩguit: ut pmanẽte ui ta / pęna pmaneat: & ad dolẽdũ magis / q̃ ad uidẽ dũ æternis uĩculis cõpeditos habeat / quos ĩ flam mis uiuacibus ĩmortalitas secũdæ mortis occidat. Proinde oẽs q dicunt̃ in gehẽna occidi / non ideo cũ eis agit̃ / ut maximis cõsũpti doloribus aliquã do deficiãt/sed ut ĩ pęnis ęternũ crucient̃ & uiuãt. De qbus Gregorius scribit. Aĩa psoluit ĩ tormẽtis Gregorius quæ illicite seruauit desideria: & flãmis ultricibus tradita sẽp morit̃: qa semp ĩ morte seruat̃. Neq;.n.

morte cõsumit̃. Nã si uita morientis cõsumeret̃: cũ uita etiã poena finiret̃. Sed ut sine fine cruciet̃: etiã sine fine uiuere cõpellit̃: ut cuius uita hic mortua fuit i culpa: illic mors eius sẽp uiuat i pena. Cruciat̃ ergo & nõ extinguit̃: morit̃ & uiuit: deficit & subsistit: finit̃ sẽp/ & sine fine manet. Potẽtes uero potenter tormẽta patient̃: & fortioribus fortior istat cruciatus. Et quãtũ quisq; exaltauit se/ & i deliciis maioribus fuit: tantũ illi maiora tormẽta debẽtur.

T imeãt igit̃ mortales oẽs inferni tormẽta: ubi edax flãma nocentũ aĩas deuorat. Vbi dracones blasfemãtiũ labia comedũt. Vbi serpẽtes diris morsibus damnatorum pectora crudeliter depascũt: ora/ manusq; ambas/ populataq; tẽpora raptis Auribus: & trũcas inhonesto uulnere nares. Vbi ululatus & gemitus sonãt/ & clamor cõfusus: quẽ uis tormẽtorũ exagitat: & incẽdii ardor extorquet. Vbi audiunt̃ uoces/ uagitus & ingẽs: nocẽtũq; animæ flẽtes. Et hæc tormẽtorũ poena nullo termino finit̃: nullo fine claudit̃: sed flãmarũ atrociũ exustiõe cõsumit̃: & ad rediuiua incẽdia iterũ q̃ adustus fuerit/ reparatur. Ipse enĩ poenarũ dolor & cruciatus/ qui uitæ huius amatoribus dat̃: cũ sit uehemẽtior tormẽtis uniuersis/ nunq̃ finiẽdus illos aggredit̃: sed acrius q̃ ichoauerat sæuit: & nullus sæuiẽti terminus: nullus omnino finis occurrit/ sed habet secũ uniuersa supplicia & tormẽtorũ genera. Subinde renouatur ut sæuiat: augmentatur/ ut inflãmet & urat.

Sontes itaq; qui ad impia tartara miſſi ſunt/ uariis ur
gent̃ poenis: Quarũ nõnullæ ad aĩam maxĩe perti
nent. Vltrices curæ: cõſcientiæ uidelicet quæ ſemp̃
puniũt nocẽtes: hoc eſt/ uermis ille edax cõſciẽtiæ
q̃ nunq̃ morit̃: ſed miſerã aĩam mordet ubiq;: ęter
nũq; mordebit. Vehemẽtia doloris flagitiorũ & cri
minis acti. Cõfuſio pudoris. Rabies odii/ & diſcor
dia demẽs. Tediũ uitę. Deſideriũ mortiſ. Cõſortiũ
dęmonũ. Iræ. Triſtitiæ. Inuidentia. Rõnis cõfuſio.
Deſpatio. Blaſfemia/ & timoris p̃turbatio. Nã flam
mis & ſuppliciis inferorũ traditi/ ubi umbra mor
tis & ſempiternus horror inhabitat/ dolorẽ maxi
mũ ĩ aĩo ſentiũt: & doloris anguſtia pulſati/ ſemp̃
nouo pauore feriunt̃: ut & quod timẽt/ tolerẽt: &
rurſus quod tolerant/ ſine ceſſatione p̃timeſcãt. Et
ut Gregorius ĩ moralibus refert. Damnatus quiſq; Gregorius
foris flãma ſuccẽdit̃: intus cæcitatis igne deuorat̃:
atq; ĩ dolore poſitus exterius interiusq; cõfundit̃:
ut ſua deterius cõfuſione crucietur.

Ad corpus uero maxime ſpectãt fumi caligo & tene
brarũ obſcuritas. Fetoris ĩmenſitas. Procellę terribi
les. Metus ingenſ. Male ſuada fames/ ac turpis ege
ſtas: Aridaq; ora ſiti: letũq; laboſq;. Tum cõſangui
neus leti ſopor: & mala mẽtis Gaudia: mortiferũq;
aduerſo ĩ limine bellum. Põdera grauia. Gemitus
acerbi. Sęua uerbera: tũ ſtridor ferri: tractęq; catenę
morſus ĩmanis hydrę qnq̃gita atris hiatibuſ. Vipę
crinibus ĩnexę. Vlulatus & doloreſ: ac pallẽtes mor

bi: tristisq; senectus. Et ĩprimis Ardoris & algoris uehemẽtia. Nã a calore & flãmis ardẽtissimis transferrent noxii ad aquas frigidissimas / niue glacieq; refertas. Horrẽdo igit modo erit tunc reprobis dolor cũ formidine: flãma cũ obscuritate. Et supplicia ultra uires tolerabũt: eritq; illis mors sine morte: finis sine fine: defectus sine defectiõe: qa & mors uiuit: & finis semp incipit: & deficere defectus nescit.

Q uã sint acerbæ ĩferorũ pęnæ: ex hoc facile pcipi põt Siqs.n.ad hãc pęnã ppetuo sustinẽdã addictus eẽt ut in pupilla oculi ferrũ igne succẽsum infixũ teneret: cruciatus immanitatem toto corpore sentiret: adeo ut illã pati nõ posset: eligeretq; potius mori q̃ tali tormẽto sẽp cruciari. Si tãta igit erit doloris uehemẽtia unico tormẽto: qd ĩ tãta suppliciorũ uarietate / quæ simul cõcurrent ĩ reprobis & dãnatis?

Homerus — Iure igit Homerus poeta clarissimus Achillis aĩam ĩtroducit dicẽtem / Libẽtius se apud superos cũcta aduersa tolerare / q̃ apud inferos imperare. Hinc

Virgilius — apud Maronẽ legimus: quã uellent æthere ĩ alto / Nunc & pauperiem / & duros perferre labores Fata obstãt: tristiq; palus ĩnabilis unda Alligat.

L ugebũt miseri / & lachrymas fundẽt amarissimas. Sed frustra flebũt: qa scelerũ suorũ ueniã nõ consequentur: immo diris flagellis attriti & gladio cæsi: radiisq; rotarũ districti poenas dabunt. Et ut sacer

Anselmus — scribit Anselmus. Impii ĩ inferno tãto poenarũ prement põdere / ut nec pedẽ uel manũ / uel aliud cor

poris mēbrū possint mouere. Sic ībecilles erunt: ut nec uermē possint a ꝓpriis oculis amouere. Ad oīa quę noluerit ipius cogeṫ: & ab oībus quæ uoluerit/ ꝓhibebiṫ. In tāta discordia ꝑsistēt: ut eorū corpora & aīę sēp dissideāt. Reprobi itaq; tormētorū acerbitate īmēsa penitus absorti/ tātū ī poenis tolerabūt dolorē: ut nil cogitare ualeāt præter poenā. Illuc totus ferreṫ īpetus cogitationis/ ubi senserint uim doloris. Desiderabūt mortē/ & mori non poterunt. Ideo exclamans Augustinus dicit. O mors q̄ dulcis esses ac ꝑiocūda his/ q dū uiuerēt/ tā amara fuisti. Te solā desiderabūt qui te solā uehementer oderūt. Et ut Gregorius refert. Voluissent ipii sine fine uiuere/ ut possent sine fine peccare. Ad magnā ergo iudicātis iustitiā ꝑtinet/ ut nūq̄ careāt supplicio: qui ī hac uita nunq̄ uoluerūt carere peccato. Iure itaq; exclusi a patria paradisi/ igne īextinguibili ꝑpetuo cruciāṫ. Nā/ ut Diuus refert Augustinus/ Omnipotēs deus futurorū præscius/ a prima mūdi origine gehēnæ ignē creauit igni nostro cōtrariū: adeo ut semel accēsus nunq̄ extinguatur. Nec studio humano accēdiṫ: nec lignis nutriṫ: successione nō indiget/ ardore nō caret/ cōsūptionē nō habet.

Quis igitur/ ut Gregorius scribit/ nō horreat semper igne cremari: nec unquā mori posse: semper fumū teterrimum sustinere: & nūquā lucem uidere: semper durissime & acerrime flagellari: erumna affici/ opprobriis & cædibus uexari: & derideri/ afflicta

Augustinus

Gregorius

Augustinus

Gregorius

ri/impleri fetoribus/torqueri cũ dęmonibus/& nullum inuenire solatium/ nullum consilium/nullam spem euadendi?Vbi semper miseros circũdant dolores mortis. Vbi omnimoda desolatio/& desperatio/& ex desperatione odiũ sui & dei/& blasfemię nefandissimæ: quibus maledicunt diem/ qua nati sunt: & qui eos genuere parentes. Tunc uidebunt miseri mortales ꝙ pro uili & fluxa delectatiõe peccandi/acerbissima patiuntur supplicia: pro suauitate uoluptatis exiguę diuturno dolore puniuntur: & pro affectu terrenarum rerum ęterna bona perdiderunt: æternoq; igne cruciantur: qui modica breuiq; poenitentia ista promereri / & illa euadere potuerunt.

V bi nunc o diues sunt cælaria tua/tãta uini diuersitate referta?Vbi sunt horrea/tãta fruméti abundãtia cumulata?Vbi dapes & fercula delicata?Vbi uaria & pretiosa uestimentorũ genera?Vbi bissus & purpura?Vbi tecta marmorea?Vbi uasa auri argentiq; cælata?Vbi falsę diuitię?Vbi honores/potẽtia/gloria/uoluptates?Tu quõdam Lazaro mẽdico panis micam negasti: & ab eo ĩ inferno sepultus tãtopere guttã aquæ petiisti. Nõ te purpura defendit a frigore. Nõ te bissus ab ardore tuetur. Nõ te opes & uoluptates a diris protegũt suppliciis & flagellis.

H eu cõditio hũanæ naturæ & fléda calamitas. Quis nõ insanire uidetur/dum initium & originẽ suã sedulo cogitat: progressum cõsiderat: finẽ atq; exitũ

aio reuoluit? Quis tāta facundia exupat / ut infe
rorū poenas enumeret? quādoqdē ut clarissimi ua
tis testimonio cōstat: Nō mihi si linguæ centū sint /
oraq; centū / Ferrea uox / oēs scelerū cōprehēdere
formas: Oia poenarū pcurrere nomina possem.
Quid igit̃ nos delectat inter dęmonū laqueos / ho
minū gladios / carnis motus illicitos habitare? Vbi
quotidie mūdus labit̃ / reatus augetur / uirtus mi
nuit̃ / corpus multis pęnis & tādē mortis labore cō
ficit̃. Ruinā indies minat̃ domicilium corporis / in
quo uiuimus. Periculosū est mūdi pelagus / ī quo
nauigamus. Vitiosū est qcqd terrenū diligimus.
Nauigātibus. n. nobis p hoc mare magnum & spa
tiosū / in quo diuersa sunt genera inimicorū: ualde
ptimescēdū ē / ne nauē nostrā aut pcella tēpestatis
arripiat: aut fluctus absorbeat: aut in æternā prædā
pirata crudelis abducat. Cōgrediamur itaq; cū ho
ste fortiter: ut uictores prostrato aduersario trium
phum pręmiūq; uirtutis ab impatore nostro conse
quamur. Intēdamus iustitiæ: quæ nos insepabilis
comes ad deū sola perducet. Et dū spiritus hos re
get artus: īfatigabilē militiā deo militemus: statio
nes / uigiliasq; celebremus. Operā demus uniuersi:
ut nos q̄primū ad rectā uiam dirigamus: & suscep
tis opatisq; uirtutibus: subtractisq; his labibus ter
ræ pficiscamur ad illū æqssimū iudicē / parētēq; in
dulgentissimū: q pro laboribus requiē: pro morte
uitā: pro tenebris claritatem: pro terrenis ac breui

bus bonis æterna ac cælestia largiatur.

Contēnamus opes & auaritiā: quia nihil est tā angusti animi / tāq; praui / q̄ amare diuitias. Nihil honestius magnificētiusq; / q̄ pecuniā contēnere. Auaritia siquidē ut clarissimus refert historicus / pecuniꝫ studiū habet: quā nemo sapiēs cōcupiuit. Ea quasi materies oīum malorū / uenenis malis imbuta / corpus animūq; uirilē effeminat: semp īfinita īsatiabilis est: neq; copia / neq; inopia minuitur. Igitr̄ ex diuitiis iuuētutē luxuria atq; auaritia cū supbia inuasere. Rapere / cōsumere / sua paruipendere / aliena cupere / pudorē / pudicitiā / diuina atq; humana promiscua / nihil pensi atq; moderati habere. O præclara opum mortaliū beatitudo: quā cū adeptus fueris / securus esse desistis. Et nisi diuitias ī terris ad pietatem liberalitatēq; cōtuleris: illas neq; in terris / neq; in cælo possidebis. Quęramus itaq; ueras diuitias quas nec fures eripe / nec tineæ demoliri possūt. Cauēda est etiā glorię cupiditas. Eripit. n. liberalitatē: qua magnanimis uiris nihil præstātius esse debet.

Abiiciendæ sunt corporis uoluptates: quæ auferūt a nobis tēperantiæ locū: nec in uoluptatis regno uirtus aliqua cōsistere potest. Nulla nobis capitalior pestis. Atq nullū est scelus / nullū magnū facinus: ad quod suscipiēdū nō libido uoluptatis īpellat. Cūq; homini deus nihil mēte pręstabilius dederit: huic diuino muneri ac dono nihil tam extat inimicum / q̄ uoluptas: quam diuinus Plato escam ma

lorum appellat: q ea hoīes capianť / ut hamo pi
sces. Istæ sunt generis humani certissimæ pestes!
quæ mentes hoīum exagitāt: mortalesq; oīs præci
pites agunt. Ea ciuitas id regnū æterno ī gradu fa
cile steterit: ubi minimū uirium superbia / luxuria /
atq; auaritia sibi uendicauerint. Proinde si sapiētes
si beati esse cupimus: si inferorū poenas euadere: si
æterna prēmia consequi uolumus / contēnamus il
lecebras / potētiā / atq; diuitias: soli uirtuti inhērea
mus. Nō eni beatū faciunt uiciosæ ac mortiferæ uo
luptates: nō opulētia libidinū incitatrix: nō inanis
ambitio: non caduci honores! quibus illaqueatus
aīus humanus & corpori mācipatus æterna morte
dānať. Sed sola inocentia / sola iustitia: cuius legiti
ma & digna merces est īmortalitas: quam statuit a
pricipio Deus optimus maximus sāctis & īcorrup
tis mētibus! quæ se a uiciis & ab omni labe terrena
integras / īuiolatasq; cōseruāt. Sic igiť uiuere nita
mur / ut nos frustra natos nō extimemus: & ex ui
ta ista discedamus tanq̄ ex hospitio / non tanq̄ ex
domo. Ita mores actusq; nrōs rōni subdamus: ita
Deum semper pura / ītegra / īcorrupta & mente &
uoce ueneremur / ut nos ad illud beatorū conciliū
coetumq; uehat: & deuenire faciat locos lætos &
amēna uireta Fortunatorū nemorū sedesq; beatas:
ubi cū sanctis omnibus sempiterno æuo fruamur.

FINIS

Ex auctoribus eccleſiaſticis.

Euangelio
Paulo apoſtolo
Propheta Dauid
Iob
Solomone
Ambroſio
Hieronymo
Auguſtino
Gregorio
Ioanne chriſoſtomo
Anſelmo
Hiſtoria ſcí Sebaſtiani
Lactantio
Bernardo
Thoma aquinate

Ex auctoribus gentilium.

Ariſtotele
Platone
Chilone philoſopho
Tullio
Saluſtio
Virgilio
Ouidio
Lucano
Iuuenale
Perſio
Suetonio
Plinio
Iuſtino
Valerio maximo
Seneca
Q. Curtio
Boetio
Petrarcha.

Zacharias Lilius Vicentinus Domino Ioannidonato Canonico Vicentino Salutem in Domino

CVM Sæpe & diligẽter animo cogitarem res omẽs mundi huius uanas esse / fallaces / & caducas: quæ uelut umbra prætereunt / ac soluũtur uti nebula / surgẽsq; ĩ aera fumus: & quæ post mortem acerbissimas penas apud inferos noxiis parantur: ad religiosæ uitę ocium me transferre constitui: ut fauẽte Deo / ab æternis suppliciis / igneq; inextinguibili animam eriperem. Ad id faciũdum magnopere me hortatus est Diuus Hieronymus: qui propter cælorũ regna romam egressus domum / parẽtes / cognatos dereliquit: ęgyptiq; deserta ita lætus accinctusq; accessit: ut uolasse eũ magis q̃ measse crederes: horrida se specu retrudẽs timore gehennæ infernalis: ait enim. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse dãnaueram: scorpionum tãtum socius eram atq; ferarũ. Auxit præterea & sũmopere firmauit propositum meum mors Innocentii pontificis maximi: ad quẽ uisendum cum ante solis ortum ad basilicam beati Petri apostoli me cõtulissem: inueni iam corpus eius humi conditum: nec alium ibi offendi præter fabrum murarium: qui depositum eius ĩcoeperat: & quatuor ignobiles uiros: qui tanta celeritate su

pra illud cadauer terrā & saxa deferebāt: ac si unus esset qui publico facinore horrenda morte damnatus fuisset. Neq; ibi aderat saltem uetula una: quæ pro anima illius æterno deo preces funderet. Non ibi de more ceræ accensę: nō clerici aut religiosi funera persoluebāt. Tūc sane obstupuit cor meum: sensus omnes obriguerunt: sicq; mecum ipse locutus sum. O papa stupor mundi: O Innocenti pontifex maxime: qui quōdam foelicissimus eras: Vbi nunc superbum palatium tuum: quod ī uinea seu uiridario tam magnifice extructum erat? Vbi sunt aulæ quiq; aureæ/ miraq; pictura decoratę: quas in atrio tuo eximie condidisti/ tanto īpēdio & singulari præstantia: ut nulla structura mille annis ante in ipso palatio eis ullo modo ualeat cōparari? O q̄ malum & inæquale commercium pōtifex pauper egisti. Pro thalamis auro ornatis humili iacere sepulchro/ tāta onustum terra: ut uix illam quatuor plaustra ferre potuissent. O papa certe inops q̄ male nunc tractaris. Vbi nunc panni serico auroq; cōtexti: qui lectum tuum splendidissime exornabāt? ubi aulęa mirifica pictura ītexta/ pulchriq; tapetes? Vbi uestes purpureæ? Vbi mitra pontificalis uariis distincta gemmis? Vbi uasa auri argentiq; cęlata? Vbi pecunia & thesaurus tuus? Vbi margaritæ & lapides pretiosi? Vbi cōuiuia & epulę delicatę? Vbi lōgus ordo seruorum? Vbi diuitię? Vbi honores?

Vbi potentia? Vbi gloria! Vbi illecebrę & uolupta
tes? Ecce breuissimo tēporis spatio omnes periere.
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.
O fallax mortalium uita: quæ tam læta iocundaq;
uidetur. O q̄ celeriter breuis hora surripit: quod
multis annis lōgoq; labore partum est. Hæc est su
perbia. Hęc est hęreditas nostra/conuerti in pulue
rem/uermes/& fetorem. Iccirco exclamans Petrar Petrarcha
cha dicebat. Miser/qui spem in re mortali ponit.
Nam quisquis fluxis rebus ille fidit: si tandem fal
litur/æquum certe uidetur. O cæca mortalium cor
da/ad quid tot uanę curę/tantiq; labores? Omnes
in antiquum puluerem cōuertimur: nominisq; ue
stri uix ulla extat memoria. Mille ex laboribus ue
stris uix unus censetur utilis. Quin omnes sūt pu
blicę uanitates. Qui studia uestra ītelligit/ille mihi
referat. Omnes ad hunc finē uenire cogimur. Quē
semel tantū agere debemus. Quid nobis post mor
tem superbia prodest? Quid auaritia! Quid luxu
ria? Quid nobis conferunt diuitiæ honores/illece
brę! Omnes uelut umbra defluunt: anima uero mi
sera tantis circūsepta erroribus/ æternas dabit poe
nas/& acerba supplicia patietur. O cæca cupiditas/
fragilisq; uita mortalium. Quę multos sępe fallit.
Nec aliud nisi ūbra & fumus ē: harūdine inanior.
Et sine amaritudine nulla ꝑfecto extat dulcedo.
Labitur occulte/fugitq; uolatilis ætas.

Fallax ſpes omnium quæ tantum mortalibus affert angoré. Ex hoc mundo quiſquis plus carpit / multo plus fallitur: nec tãdem ex ipſo quicquam ſecũ portat. Naſcimur in poena: uiuimus in labore. Exitus noſter ſummo fiet gemitu atq; dolore. Ad cælum igitur corda ſurſũ tollite: Nec ſibi ſemper anĩma ſit inimica: quæ uiuat ĩ erroribus uiciiſq; paſcatur. His itaq; diligẽter inſpectis / mundi illecebras fluxaſq; diuitias & uoluptates linquere ſtatui. Nõ terrenis principibus / nõ cardinalibus / nõ ſummo pontifici / ſed Regi ſæculorum immortali / & inuiſibili deo ſeruire cõſtitui: cui ſeruire regnare eſt: quoniam ut ſanctiſſimus ſcribit Ambroſius. Nulla maior dignitas eſt q̃ ſeruire deo. Orate ſummam dei uirtutem atq; ſapientiam pro me peccatore: ut me perſeuerantẽ efficiat in ſuo ſanctiſſimo obſequio. Vale.

F I N I S

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus regularis optimo patri suo Matthæo Bosso concanonico salutem in domino.

STatueram sane Reuerēde pater in fine operis cosmographiæ genera uentorum cōscribere. Sed gratia religionis impeditus / cum nouus adhuc essem miles in armis: haud equidem tantū ocii nancisci potui: ut ea describerē. Nūc uero a grauissimis auctoribus collecta paucis absolui: tibiq; dicaui. Vale.

DE GENERIBVS VENTORVM.

VENTorum discretas esse regiones & nomina maiores nostri prodidere. Nam puidentia ac dispositor ille mundi Deus aera uentis exercendū dedit / ne pigresceret / sed assidua uexatione utilem redderent: deinde ut imbres terris subministrarēt: nimiosq; cōpescerent. Quidā pauciores: alii uero plures esse uoluerunt: nec eisdem nominibus ab oībus nūcupati sunt. Verum ut Plinius auctor est / uentos quatuor per totidem mundi partes ueteres seruauere: ideo nec Homerū plures nominasse confirmat: Quos Seneca in Agamenone unico uersu elegantissime conclusit. Plinius Homerus Seneca

Rapiuntq; pelagus infimo euersum solo
Aduersus euro zephyrus & boreę notus. Pręterea Ouidius ī primo de tristibus eosdem pulcherrime describit. Ouidius

Nam modo purpureo uires capit eurus ab ortu.
Nunc zephyrus sero uespere missus adest.
Nunc gelidus sicca boreas bacchatur ab arcto.
Nunc notus aduersa prelia fronte gerit. Item ĩ primo metamorphosios.

Eurus ad auroram / nabatheaq; regna recessit
Persidaq; / & radiis iuga subdita matutinis.
Vesper & occiduo quæ littora sole tepescunt
Proxima sunt zephyro. scythiam septẽq; triones
Horrifer inuasit boreas. contraria tellus
Nubibus assiduis: pluuioq; madescit ab austro.

Secuta ætas uẽtos octo tradidit. Sũt ergo bini ĩ quatuor cęli partibus: Ideo Vitruuius scribit turrim octogonã Athenis fuisse constructam: & singulis lateribus sculptam eius uenti imaginem. Ab oriente æqnoctiali Subsolanus positus ẽ. Ab occasu æquinoctiali Fauonius. A meridie Auster. A septentrionibus Septentrio. Inter Subsolanũ & Austrum / Eurus. Inter Austrum & Fauonium / Aphricus. Inter Fauonium & Septentrionem / Corus. Inter Septentrionem & Subsolanũ / Aquilo. Cæterũ / ut Plinius tradit / Subsolanus græce Apeliotes uocat̃. Eurus græce / latine Vulturnus. Auster Notus. Aphricus Liba. Fauonius Zephyrus. Corus Argestes. Septentrio Aperchias. Aquilo Boreas appellant̃. Hãc uentorum descriptionem tanquam ueram atque optimam mediterranei maris nautæ omnes seruant: & potissimum Veneti & Genuenses: qui cæteros nau

Vitruuius

Plinius

ticæ artis excellunt ingenio.

His pleriq; interiecerunt Traciam media regione inter septentrionem & occasum. Itemq; Calciam media inter aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali phenicam / media regione inter ortum brumalē & meridiem. Inter Liba & Notum / compositum ex utroq;: hoc est inter meridiem & hibernum occidentem Libanotum.

Isidorus autem libro.xii.ethimo.uētos.xii.scribit. Isidorus
Qui ab oriente uerno in occiduū tendit / Subsolanus dicit̃: qa sub ortu solis nascit̃. Hic duos collaterales ānectit: Eurum scilicet a sinistris: quē sic uocari dixit: ꝙ ab eoo spiret / idest ab oriente æstiuo. A dextris uero dicit esse Vulturnum: sic dictum / ꝙ alte tonet. Austrum a meridie flantē: sic uocari / ꝙ aquas hauriat: eumq; græce appellari Notū. A dextris eius esse Euroaustrū: qa īter Eurū sit & Austrū. Sic & q a sinistris sit / Libanotus: inde dictus ꝙ inter Notū sit & Liba. Zephyrū aūt ab occiduo flantē dicit: sic appellatū / ꝙ flores & gramina eius uiuificentur spiritu: atque eundem uocari Fauonium: ꝙ his faueat quæ nascunt̃: Cuius a dextera Aphricū seu Liba / a regione unde spirat denominatū. A leua uero Corū: eo ꝙ uentorū circulū claudat / & q̄si corū faciat: a nōnullis Argesten noīatū. Septentrionē inde asserit dictū: eo ꝙ a circulo septē stellarum consurgit. Cui ponit a dextra Circium: a uicinitate cori sic denoīatū. A sinistra uero Aquilonē: cuius

nominis causam dicit: ꝙ aquas stringat / & nubes dissipet: eumq; dicit & Boreã nomiari: ꝙ ab hiper boreis montibus egredi uideatur.

Plinius V entorum frigidissimi sunt quos a septentrione dicunt spirare. Ii reliquos cõpescũt / & nubes abigũt. Humidi Auster / Aphricus: & præcipue Auster Italiæ. Sicci Corus & Vulturnus / præter q̃ desinentes. Niuales Aquilo & Septentrio. Grãdines Septẽtrio importat & Corus. Aestuosus Auster. Tepidi Vulturnus & Fauonius. Iidem Subsolano sicciores. Et in totũ oẽs a Septẽtrione & occidente sicciores / q̃ a meridie & oriẽte. Saluberrimus ãt oĩum Aquilo. Noxius auster / & magis siccus: fortassis qa humidus frigidior est.

S ubsolanus qui & Apeliotes uentus orientalis calidus est & siccus / sed temperate. Huic eiusdem fere cõplexionis sũt a dextris Vulturnus oĩa desiccãs: a sinistris uero Eurus nubes generans.

A uster qui & Notus australis est uentus naturaliter frigidus & siccus. Verum dum ꝑ torridã zonã ad nos transit / calorem assumit: & ab aquarũ multitudine sumit humiditatem: et sic mutata natura / ad nos uenit calidus & hũidus: et pluuias utplurimũ inducere consueuit. Huic eiusdem fere complexionis a dextris est Euroauster: qui tempestates ĩ mari generat. A sinistris Libanotus / quem dicũt calidũ esse & temperatum.

Z ephyrus qui & Fauonius uẽtus est occiduus / frigi

dus & humidus tempate tamen. Hiemem resoluit & germina floresq; pducit. A dextris eius est aphri cus: qui tonitrua & fulmina generat. A sinistris co rus: q in oriente nubilosũ aerem facit: in occiduo uero serenum.

S eptentrio q & Aperchias uentus est / a plaga in qua orit̃ nuncupatus. Hic aerem serenum facit: & quas exciuerat Auster pestes repellit & purgat. Est at̃ fri gidus & siccus. A dextris eius ẽ Circius: qui niues grandinesq; pducit. A sinistris Aquilo seu Boreas qui nubes dissipat / & aquas gelu ligat.

A ristoteles libro. ii. metaurorum alius quidem nomi nibus. xii. uentos tradidit per totidẽ mundi regio nes. Nam Zephirus flat ab occidẽte æquinoctiali. Apeliotes ab oriẽte ęquinoctiali. Boreas q & Aper chias a septentrione. Auster a meridie. Cæcias ab oriente æstiuo: cui cõtrarius Libs ab occidente hie mali. Eurus ab oriẽte hiemali. Argestes ab occiden te æstiuo. Messes medius iter Cæciam & Aperchiã. Trascias medius est iter Argestem & Aperchiam. Fenicias inter Eurum et Austrum. Ithagenes inter Libs et Austrum.

S eneca libro. iiii. naturalium quęstionũ. xii. uẽtos de scribit his ferme nominibus quibus Aristoteles.

S unt etiã quidã peculiares quibusq; gentibus uenti: ut libro secũdo Plinius auctor est: nõ ultra certum pcedẽtes tractũ. Vt Atheniensibus Scyron: reliquę gręciæ ignotus: Idem Olympias uocatur. In narbo

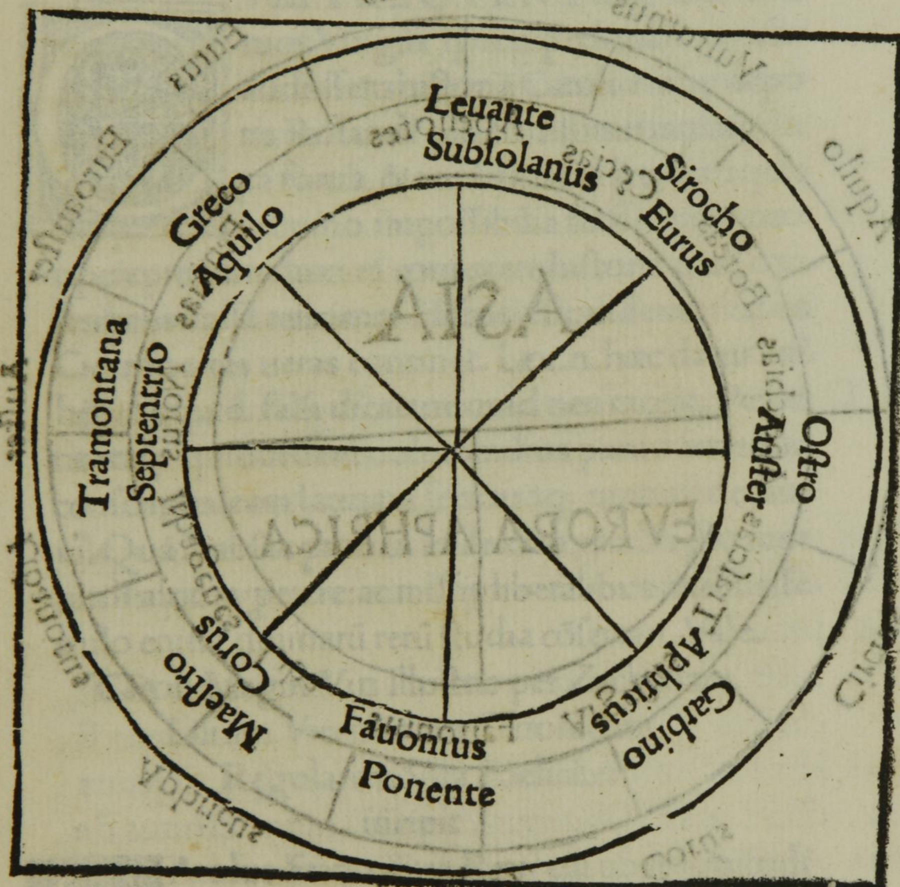
nensi prouincia clarissimus uẽtorum est Circius: in reliquis partibus cęli ignotus: nec Viennã quidem eiusdẽ ꝓuinciæ urbem attingit. Acabulus apuliam infestat: Calabriam Iapix: Pamphiliam Chagreus. Exortus uergiliarum sex diebus ante idus maias. Huic uento ardẽtissimo æstatis tempore exorit̃ caniculæ sidus. vi. idus iulii: & protẽdit̃ usq; ad. xvi. diem ante kal. septembris. Huiuș exortum diebus octo ferme Aquilones antecedunt: quos prodromos appellant. Post canis ortum perflant Ecresiæ.

Item eodem libro uẽtorũ causam scribit. Nam montium flexus crebriq; uertices ex complexu subito aut confracta iuga conçaui uallium sinus scindẽte inęqualitate & resultante in aera sine fine uẽtos generant. Quidam & specus dicunt ore uasto / præcipite hiatu uentos generare.

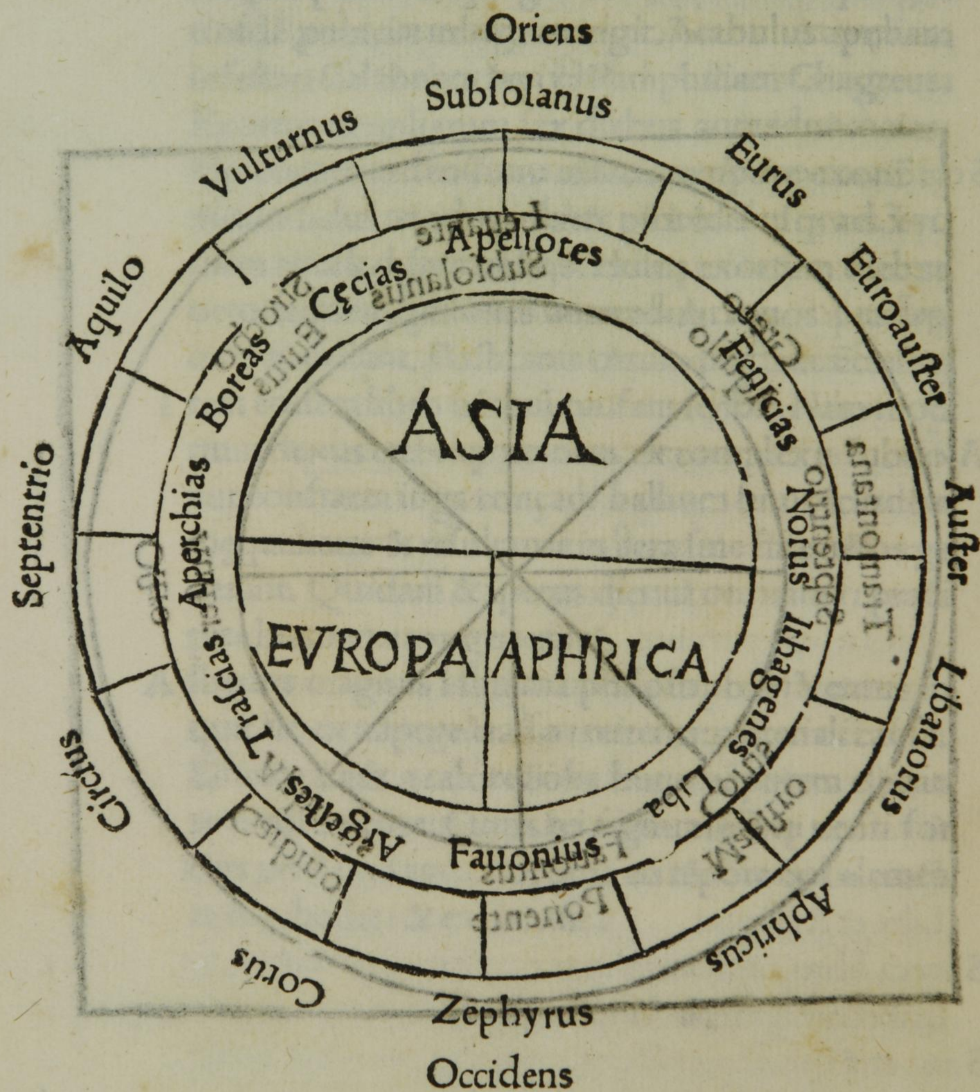
Albertus magnus ĩ summa philosophiæ / Ventus inquit fit ex uapore crasso / terrestri: materiali causa. Efficiente aũt a calore Solis hunc uaporem eleuante & cõsumente. Cuius rei signum est: ꝙ uenti fortius perflant ĩ auctũno: quia eo tẽpore Sol elementa combussit / & exsiccauit.

F I N I S.

FIGVRA OCTO VENTORVM

FIGVRA DVODECIM VENTORVM

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus Regularis Clarissimo Diuini Verbi Oratori. D. Gabrieli Vicentino Concanonico Salutem in Domino

CVM FREQVENTER IMPERItum Vulgus lyricis personare modis audiissem historiā Caroli, eiusq; nepotis Rolandi uiri fortissimi: multaq; in ea fortia & mirāda facta legātur: quæ omnino impossibilia fuisse uidentur: operepretium duxi eā contexere historiā, uera conscribens, falsa reiiciens. Historia siquidem auctore Cicerone, res ueras continet. Lex. n. hæc datur scribēti, ne quid falsi dicat: ne quid ueri taceat. Perlectis itaq; quibusdam uoluminibus patrio sermone conscriptis, eam latinam feci: tuoq; nomini dedicaui. Quā si abs te probari itellexero: tētabo pro mea uirili altiora petere: ac missis liberalibus artibus, sedulo enitar diuinarū rerū studia cōsectari. Vale.

Caroli Magni Viri Illustris per Zachariam Lilium Vicentinum Canonicum Regularem Vita Foeliciter incipit

CArolus Francorum Rex, cui ob magnitudinem rerū gestarū Magno cognomē fuit: patrem habuisse fertur Pipinum regē, belli pacisq; artibus illustrē. Mater ei Bertha fuit, Heradii Constantinopolitani imperatoris filia. Pipino filii

duo successerũt: Carolus & Carolomanus regno inter se ęque partito. Sed non multo post Carolomano defuncto, Carolus solus regnũ obtinuit.

L ectorem hoc loco admonendum puto: historiam Caroli, Tristani, Lanciloti, aliorumq; militũ errantium, itemq; Rolandi, & Rainaldi, ac ceterorum, quos uulgus palatinos uocat: non adeo uerã extitisse: quin in ea multa fabulose fingantur. Nam ingentes illæ & inauditæ uires, fatalesq; dispositiones, uanæ sũt & fabulosę: ab ingeniis rudibus fictæ: & in rithimo decantatæ, ut uulgares homines his pascant fabulis: & ab iis uitæ emolumenta percipiant.

C æterum Carolus magnus ob singularẽ eius uirtutem Romanorum imperator electus uiros ea tempestate strenuos ac re bellica præstãtes ex omibus christianis delegit. Et quoniam in palatio suo ipsi degebant: eam ob rem palatini a uulgo appellati sunt.

Milo
Rolandus
Rainaldus
Oliuerius
Estutus
Hamon
Turpinus
Ganelon
Arastanus
Englerius
Gaiferus
Naamon
Lãbertus
Sanson

Inter cæteros autem, ut scribit Singibertus Gallicus: fuerunt Milo Anglerius: eiusq; fortissimus filius Rolandus. Rainaldus de albanispa. Ogerius dux Daciæ. Oliuerius dux Gebennæ. Estutus de Anglia. Hamon de bauaria. Turpinus remẽsis. Ganelon de Maguntia. Arastanus dux Britanniæ. Englerius dux Aquitaniæ. Gaiferus dux Burdelialensis. Gondebodus Rex frigiæ. Naamon dux bauariæ. Lambertus dux Bituriæ. Sanson dux Burgun

dię. Ginellinus dux lothoringię. Anſelmus & Egibardus rei bellicæ gloria inſignes. Ginellinus Anſelmus Egibardus

Per hos duces & proceres Carolus imperator uarios adiuit populos: urbes innumeras expugnauit: Hiſpaniam uictor penetrauit. Primum itaq; Aquitanos bello domuit. Poſt in Italiam conceſſit: ubi in agro Vercellenſi Deſiderium Longobardorum regem Hadriano pontifici ac Romanæ eccleſiæ infeſtum magna uirtute ſuperauit. Romam profectus incredibili honore ab Hadriano ſuſcipit̃. Poſt paucos dies ad obſidionem Ticinii reuertitur. Nam ibi copias ad obſidendum Regem Deſiderium reliquerat: quem ſexto menſe una cum uxore ac liberis cepit. Eum tradunt ultimum Longobardorum Regum in italia regnaſſe. Nam poſt ſedem romani imperii Bizantium tranſlatam / Gothi primi barbarorum: deinde Hũni / Vandali / Heruli / poſtremo Longobardi Italiam inuaſere. Quę gẽtes italiã inuaſere

Eam gẽtem fama eſt / ab oceano germaniæq; ultimis oris nouas quęrentem ſedes: tandem intra Pannonias conſtitiſſe. Inde Albuinus eorum Rex ab Narſete eunucho accerſitus ingentibus peditum equitumq; copiis in Italiam uenit: breuiq; Vicentiam / Veronam / Mediolanum / ac omnis pene citerioris Galliæ urbes ad deditionem compulit.

Itaq; quarto & ducenteſimo anno Longobardorum gens in italia regnauit uſq; ad Deſiderium qui ultimus in italia fuit.

Saxones

Florius

Ferracutus

Mors Rolandi

Carolus confecto longobardorum bello ĩ Galliam rediit: Saxones apud Hesam fluuium/quibus cum tres & trigita annos bellũ gesserat: tandem uictos ditioni suæ parere coegit. In hispanias exercitum traduxit. Augustã & Pampiloniã opulentissimas totius Hispaniæ urbes ui captas prædæ militibus dedit: ac tota pene hispania in Caroli potestatem deuenit. Florium Nauariæ principem debellauit. Ferracutum gigantem/turcum ferocissimum superauit: qui mediterraneo mari per id tempus in Hispaniã uenerat: & a quo singulari certamine omẽs memorati duces superati captiq; fuere: præter Rolandum: a quo tandem interfectus est. Nageria ciuitas capta: proceresq; in ea uincti recepti. Cum rebus foeliciter gestis Carolus ĩ Galliam rediret: prope Pyrenei iuga insidiis Vasconũ qui in occultioribus locis insederãt/insignem cladem accepit. Cecidere ĩ ea pugna Anselmus et Egibardus summi rei bellicæ duces. Tradunt etiam Rolandum Caroli ex sorore nepotem/præstãtem fortitudine uirum/post ingentem hostium cædem eo prelio interiisse. Hic est Rolandus/quem ea tẽpestate corporis robore & animi magnitudine longe cæteris præstitisse ferũt: cuius fortia facta per uniuersum orbem clara celebrantur. Nec tamen Vasconibus diutina letitia fuit: quippe paulo post a Carolo domiti meritas perfidię suæ poenas dedere. Britones quoq; qui per id tẽpus Caroli uirtutẽ neglexerãt:

bello supati i francorũ potestatẽ uenere. Beneuen tanos i italia Romanę ecclesię ditioni subegit. Taxilonem bauariæ ducẽ prelio fudit. Velatabos ac Nortomanos ad deditionẽ cõpulit. Hũnorũ gentem tãdem octauo ãno postq̃ bellum ĩcoeperat/in pannonia superauit. Hũni quõdã Scythia europæ super meotida paludem incoluere: qui postea mutatis sedibus/ingenti multitudine profecti in pannoniam deuenere: eamq; sibi prouinciam ĩ domicilium elegere. Quibus gestis Carolus ĩ italiam copias traduxit. Leonem pontificẽ a Romanis urbe expulsum: noxiis supplicio affectis/ingẽti gloria in urbem restituit: a quo extẽplo pro singulari sua erga Romanam ecclesiam fide atq; uirtute Augustus appellatus imperatoriũ nomen dignitatemq; suscepit. Quæ imperii dignitas trecentis ante & triginta annis fuerat amissa/& nimia uetustate oblitterata. Tot enĩ ab Augustulo bello a barbaris superato ad Carolum Magnũ fuere. Is amplissima dignitate suscepta/cum ĩ galliam rediret/in hetruria Florẽtiam urbem a Gothis maxima ex parte deletam in pristinum statũ restituit: ac nobiles Florentinos per oppida uicina diffusos in ciuitatẽ reduxit: quã nouis moenibus cinxit ac templis ornauit. Hierosolymam sanctissimum locum ubi oĩum gentium salus orta est/graui barbarorum dominatu oppressam/Carolus Cõstãtini Imparoris precibus euocatus/christianis restituit/ꝓfligatis barbaris omniq;

Leo pontĩfex

Florentia

Gothi

Hierosolyma

prouincia pulsis. His itaq; rebus egregie gestis per septem & quadragita annos quibus regnauit: magnam sibi famam & gloriam per uniuersum orbé Carolus comparauit.

Fuit auté statura pcera: lato pectore: magnis oculis naso paulo eminétiore: forma deniq; & pulchritudine oris eximia. Is eloquentia/copiaq; dicendi/& bonarum artium disciplina clarus: post multa bello ac pace/terra mariq; gesta: febre simul & senectute confectus uita excessit anno ętatis suę septuagesimo secundo: & christianę salutis quintodecimo supra octingentesimum.

FINIS

FLORENTIAE
IMPRESSVM
Per Ser Franciscũ Bonaccursium
Impensa uero & sumptibus Ser
Petri Pacini de Piscia. Anno Salutis
M. CCCC. LXXXXVI.
Septimo idus Aprilis.

REGISTRVM
Totius Operis

a IN Hoc
Zachariæ
quo loqmur
fuiſſe:ut
b gnitate
is dicendi
non ſe
nerationis
c agreſtes
tatem uero
antea
nimpha
d potuiſſe
nebat
alpes
e moleſtos
Zacharias
coarguunt
tilitate
f duo habentẽ
te ſtãni
nauigatiõem
mundus
g bellum
eiiciebat
dem
uitam
h hominum
& fraudis
qui deuictis
centum
Sontes
i Zacharias
Nam modo
dus &
FIGVRA

¶ Emendata poſt impreſſionẽ

A.ii.facie.i. litteraru minitiũ lege litterarum initium
B.v.fa.i. atq; ipſe uarũ. lege atq; ipſe uarium
B.v.fa.ii. ꝓroſtris orationẽ. lege pro roſtris oratione
B.vii. fa.i. tali ſimitudine lege tali ſimilitudine.
B.vii.fa.i.de pihermemiis.lege de pihermeniis.
B.viii.fa.ii. diis gentiũ. lege diis genitum.
C.iii. fa.i. per quã diſcuſſus lege pquã diſcuſſis.
H.iii.fa.ii.uaria mõſtra ferarũ lege uariarũ mõſtra.

S P
PISCIA

S P
PISCIA

